DAMIAN STĂNOIU

PENSIONARII

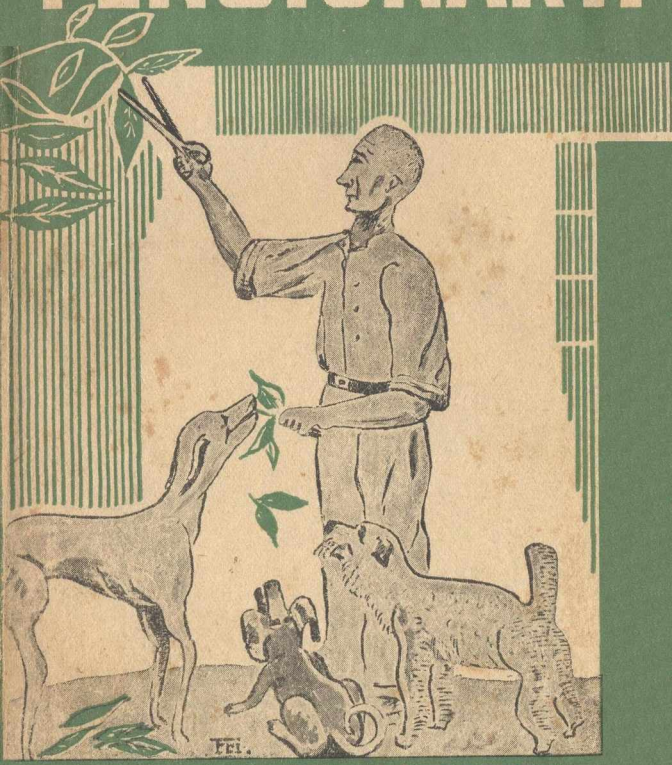

EDITURA „NAȚIONALĂ - CIORNEI"

PENSIONARII

DEC. 1942

DAMIAN STĂNOIU

PENSIONARII

ROMAN

EDITURA „NAȚIONALA–CIORNEI" S.A
– BUCUREȘTI –

DE ACELAŞI AUTOR:

NUVELE

Călugări şi ispite
Pocăinţa stareţului
Oameni cu sticleţi

ROMANE

Necazurile Părintelui Ghedeon
Duhovnicul Maicilor
Demonul lui Codin
Fete şi Văduve
Alegere de stareţă
Camere mobilate
Ucenicii Sfântului Antonie
Parada Norocului
O zi din viaţa unui mitropolit
Eros în mânăstire

Amicului meu

Constantin Popescu,

invalid de războiu

AUTORUL

I

— Ncro!...

Istrate Călinescu doarme. Fiindcă e ceasul 7 şi... fiindcă e pensionar.

Ce-i pasă?...

Doarme cu faţa în sus, cu gura căscată, c'o mână înfiptă în leasa de păr de pe piept şi c'un picior peste picioarele jumătăţii domniei-sale. Care jumătate e deşteaptă, îi suportă resemnată greutatea răschitorului şi aşteaptă să se producă un eveniment.

Când Istrate Călinescu era funcţionar, „evenimentul" se producea — când se producea — înainte de 7, fiindcă la această oră trebuia să se scoale (Călinescu), ca la 8—8 şi cinci să fie prezent la birou. Din care pricină evenimentul era adesea foarte redus în proporţii.

Fără prolog, fără epilog. Adică pur şi simplu.

Nu era timp suficient.

Cucoana Zoe înțelegea că astfel stau lucrurile și că n'are drept să se îmbufneze. Își mai scotea din pagubă în serile care nu precedau o sărbătoare sau o zi de post și în duminicile fără vizite și fără musafiri.

Acuma — slavă Domnului că timp s'ar mai găsi. Un pensionar e mai puțin ocupat chiar decât un rentier. Dar un bărbat, când e pensionar, înseamnă că are minimum cincizeci și șapte de ani... Și când ai cincizeci și șapte de ani înseamnă că nu mai ești stăpân pe toate balamalele. Altfel nu te-ai numi pensionar.

In această stare, anumite lucruri pe care le făceai odată cu plăcere și c'o ușurință care le banaliza, ar avea într'adevăr însemnătatea unui eveniment.

Când ai dantura în bună stare, mănânci pastramă, spargi nuci și sâmburi de curmale fără să cugeți c'ai săvârșit vreo ispravă. Dar când măselele — după ce au trecut în repetate rânduri pe la dentist — se află și ele în perspectivă de pensionare, crezi c'ai făcut cine știe ce vitejie rozând o coajă de pâine sau mozolind un schnitzel parizian.

Dacă s'ar deștepta în acest moment, adică

la şapte şi două minute, ar avea vreme suficientă până la nouă, când trece brutarul, să-şi facă datoria de om cu nevastă. Căci dacă Onoratul Minister al Domeniilor l-a scutit să mai bată drumurile de patru ori pe zi şi să-şi mai tocească hainele în coate şi la şezut, cucoana Zoe, femee de patruzeci şi cinci de ani şi trăită bine, nici în minte nu-şi pune să-l pensioneze definitiv. Ceeace pentru bărbat a devenit o corvoadă, pentru dumneaei constitue încă o plăcere şi un mijloc de destindere şi de reîntinerire.

— Ncrooo!...

Madam Călinescu sbârceşte amar din nas şi din sprâncene şi are poftă să-i dea un ghiont între coaste. Face gestul, dar la urmă se mulţumeşte să-i smulgă un păr de pe piciorul răsleţ. Călinescu îşi întrerupe o clipă sforăitul şi se întoarce cu spatele către cucoana Zoe.

In această poziţie nu mai sforăe pe nas. Doar pufăe printre buze ca un motor când e aproape să oprească. Cucoana Zoe e mulţumită de schimbare, dar e nemulţumită că în loc să şi-l apropie i-a îndepărtat şi piciorul.

Enervată, ar vrea să-l ciupească dar se teme să nu-l trântească din pat.

Il gâdilă uşor pe talpa piciorului stâng: dumnealui zâmbeşte fericit şi-l îndoae din genunchi. Cucoana Zoe îl gâdilă şi pe cealaltă talpă: Călinescu se deşteaptă o clipă, fără să deschidă ochii, şi crezând că l-a lins pisica, svâcneşte din picior:

— Zât!

— Pesemne c'ai visat vreo pisică! — îl mustră cucoana Zoe râzând. Dar Călinescu s'a întors pe spate şi şi-a reînceput sforăiala cu mai mult elan.

— Ncroooo!

— Fiţi-ar porcii ai dracului! — face dumneai printre dinţi. Şi, drept răspuns, îi întoarce spatele. Apoi se ridică să-şi vază de treburi. Ce să mai aştepţi dela un bărbat pe care statul l-a găsit nevolnic să mai scrie la birou? Ar fi fost în drept să trântească uşa ca să facă sgomot şi să-l trezească. Aşa într'un necaz. N'o trânti însă. Domnu Istrate e un om foarte paşnic, dar dacă se ridică supărat din pat nu-şi mai găseşte calmul toată ziua.

— Ncrooo!

Pisica, ghemuită până aci pe un fotel, observă golul lăsat în pat de stăpână-sa, şi se grăbi să-l ocupe.

Dintr'o săritură fu lângă domnul Istrate.

Își ciuli o ureche — probabil ca să vază dacă „toarce" mai bine decât ea, clipi șiret din ochi, apoi se întinse, se făcu cârlig, căscă scurt și se așeză cu capul pe mâna stăpânului. Acesta îi simți căldura și zâmbi. Crede că e cucoana Zoe. I-a venit gust de „fleacuri" și-l provocă.

— Mititica! — gândește el înțelegător, și vrea să se întoarcă spre ea. Dar se oprește la jumătatea drumului. Îi e frică să n'o necăjească degeaba. După o masă bună, după un păhăruț, două, de vin, posibilitățile de succes sunt mai mari, dar dimineața, pe nemâncate, pe nebăute... izbânda e mai puțin sigură.

Hei, dacă ar avea măcar cu vreo zece ani mai puțin!...

Iar dacă încearcă și nu izbutește, cucoana Zoe are o zi rea. Nu-și mai găsește boii până seara. Vorbește cu resteu, nu potrivește bine sarea în bucate și caută ceartă cu pisica și cu găinile.

Oftă ușor și se reîntoarse pe spate, fără să-și retragă mâna pe care odihnea capul pisicii. O mișcă totuși — așa ca să nu rămâe chiar de lemn la semnele pe care presupunea că i le face jumătatea.

Pisica, măgulită şi sătulă de somn, îşi frecă mustăţile, apoi botul pe ambele laturi, pe mâna păroasă, slabă, şi cu vinele umflate.

Istrate Călinescu se înduioşă şi se ruşină de propria-i neputinţă. Lăsă mâna moartă şi făcu o socoteală. O zi, două, trei, patru, şase, nouă, — trecuseră aproape două săptămâni...

— Are dreptate...

Işi amestecă un oftat lung într'un sforăit care trăda mai degrabă necaz decât poftă de somn, scrâşni uşor din măsele şi rămase în espectativă. Nu mai e în stare să întinerească oridecâteori îi pretinde nevasta, dar nici nu-i displac alintările unei femei.

Mâţa, caşi când i-ar fi priceput gândul mârşav, scoase o labă de subt ea, îşi lungi ghiarele şi le înfipse uşor şi prietenos în braţul stăpânului. Acesta făcu sforţări mari să nu râdă şi să dea impresia că încă doarme.

Mâţa chibzui o clipă dacă să-şi mai adâncească ghiarele sau să-i dea cu coada pe la nas. In acest timp îi observă ceva suspect pe mustaţa stângă şi bănuind ceva bun, îşi lărgi nările şi îşi întinse gâtul. Călinescu

îi simți respirația și aștepta cu plăcere și cu groază un sărut. Dar pisica, păcălită, se retrase supărată și se așeză cu poponețul către el.

Ușurat și... desamăgit, Istrate Călinescu își deslipi ușor pleoapele să vadă în ce poziție se află... cucoana Zoe. Dar patul — gol. Scormoni discret prin dormitor: jumătatea nicăieri.

Ca să-l consoleze sau ca să-și bată joc, pisica își desfăcu o coadă de-un cot și-i mângâe vârful nasului și mustățile.

— Tu erai, satană? Ptiu! — făcu Istrate jignit, și se scărpină pe unde nimeri. Ofensată, mâța se propti în două labe și-i ceru socoteală.

— Miaau!

Om bine crescut, Călinescu o luă în brațe și o mângâe.

Sensibilă — dar femee — mâța încercă puțină rezistență. Îi arătă dințișorii, pufni pe nas și scoase un sfert din ghiare.

Istrate, cunoscător, continuă să-i netezească spinarea și să-i șoptească vorbe dulci.

Mâța, răsfățată și capricioasă, se smuci cu putere din pat.

— Zât!

Pisica se întoarse şi-l privi mirată. Dar Istrate căscă şi n'o mai băgă în seamă.

Revoltat de această purtare, micul animal începu să tragă cu ghiarele de cearceaf.

— Zât!

— Miaau!

Călinescu se făcu că doarme. Indignată peste măsură, pisica sări în pat cu intenţii rele. Puse o labă pe cămaşa de noapte şi vru să-şi răzbune. Apoi chibzui că merge mai la sigur cu viclenia. Îşi şterse mustăţile de braţul gol al stăpânului şi-l linse ca pe-o bucată de slănină.

Istrate îşi trase mâna şi-i întoarse spatele. Mâţa însă nu se dădu bătută şi se urcă de-a călare. Toarse un minut, în semn de pace, îl mai curtă şi din coadă, dar când văzu că nu-i chip să-l îmbuneze, lăsă mândria la oparte şi-l linse pe obraz. Apoi pe nas. Istrate se înmue şi o îmbrăţişă ca pe-un copil.

— Mânca-o-ar ţenea s'o mănânce pe ea de fată mititică şi deşteaptă.

Drept recunoştinţă, mâţa, după ce se lăsă câteva clipe alintată, îi arătă dosul.

— Du-te la dracu! — se necăji Călinescu, şi o aruncă în mijlocul odăii. Pisica mieună batjocoritor şi se urcă pe fereastră.

Călinescu își suci gâtul și se uită îngrijorat la ceas: opt fără un sfert. Dar își aminti repede că e pensionar și râse de sine însuși.

De trei ani și jumătate a isprăvit-o cu slujba și tot mai are tresăriri în orele când obișnuia să plece. Ba de multe ori i s'a întâmplat chiar să se îmbrace și să dea zor nevestei cu cafeaua.

Dar ce să facă acum? Somn nu-i mai e, de gazetă ia prima cunoștință la cafea, iar cafeaua i se servește abia peste cincisprezece minute. Adică precis la 8. S'a obișnuit atâția amari de ani cu ore fixe și nu se mai poate desbăra, deși, pensionar cum se află, n'ar mai avea nevoe să se uite la ceas până la moarte.

Se scarpină nehotărât după ureche.

Să iasă afară — o să înhațe Universul, și cafeaua nu e gata. Jurnal fără cafea și cafea fără jurnal nu intră în concepțiile domniei-sale.

Pisica îi ghici dilema și-i dădu o idee. Sări de pe fereastră și înhață un ciorap. Îl gherăi, îl morfoli puțin în gingii, apoi se depărtă și iar se repezi la el.

Călinescu înțelese că-i e a joacă, și apu-

când ciorapul de jartieră îl ridică în sus, îl suci, îl răsuci, îl mai trase pe podea, spre satisfacţia animalului şi a dumisale.

Când sosi vremea, cucoana Zoe vârî capul pe fereastră să-l poftească la cafea.

— Ai dat în mintea copiilor, îl mustră ea după ce simţi o pişcătură la inimă. Tu eşti om să te joci cu pisicile?

Călinescu o privi melancolic, cu mâinile în şolduri. Îi ghici necazul şi ridică din umeri.

— Păi cu cine să mă joc, nevastă? Cu tine? Ehe!... „S'a dus vremea de demult..."

— S'o fi dus... că dacă nu se ducea... n'ai trăi din pensie, bombăni cucoana Zoe, fără pornire. Şi se aşeză la masa din grădiniţa pe care aşteptau două ceşti şi o gazetă. Câteşitrele proaspete.

Istrate îşi trase repede o pereche de pantaloni uzaţi şi ieşi fără să mai întârzie cu încheeatul nasturilor şi cu vârâtul cămăşii. Când te aşteaptă cafeaua aburită şi Universul cu cerneala încă udă, n'ai niciun motiv să zăboveşti. Cui nu-i place să te vadă aşa destrămat, n'are decât să nu se uite.

II

Dimineaţă de Iulie: cerul de-un albastru neclar, muşte sbârnâind încoace şi încolo, după hrană sau numai de bucurie că e cald, văzduh turburat de-o avionetă care parcă ar avea intenţia să facă popas pe-un acoperiş sau în plină stradă, pe drum hurue o motocicletă stricând ritmul unui tropot de cai, iar la vecinul din dreapta tocmeală la cuţite cu zarzavagiul.

Istrate Călinescu, deşi îi lăsa gura apă după cafea şi-i sticleau ochii după jurnal, rezistă ispitei şi se opri în prag. Poate chiar ca să-şi măsoare voinţa cu chemarea irezistibilă a Universului şi a caimacului aburit.

Cu mâinile la spate şi cu cămaşa ieşită băţ prin pantaloni, scrutează orizontul, într'o atitudine de Cezar şi de Platon.

Ce e cerul?

O boltă uriaşă care ascunde mulţimea

dracilor vineți de răutate, a sfinților mulțumiți sau nu de recompensele primite și a îngerilor geloși de puterea Stăpânului.

Sau: un strat de văzduh mereu turburat de vânturi, întunecat de nori, mucezit de ploi, spurcat de pasări, pârlit de soare, ars de fulgere și sfâșiat de tunete și de aeroplane.

Ce e un pensionar?

Un individ în situație să spună și Cerului și Pământului, și lui Dumnezeu și Satanei, și Regelui și Sergentului de stradă:

— N'am nevoe! Nu te cunosc. Nu vreau să știu cine ești...

Istrate Călinescu nu face astfel de reflecții, dar seninătatea sfidătoare cu care privește în nemărginit, spune ceva mai mult: nu vrea nici măcar să gândească. Nici să vadă. Nici s'audă.

Ce-l privește?

Cucoana Zoe ar dori să afle c'o secundă mai devreme noutățile cu care a sosit Universul, dar nu-l deschide înaintea bărbatului și nici nu se impacientează. Soarbe trăgănat și economicos din ceașcă și privește la gardul din față. Privește dar nu vede nici dumneaei nimic. Știe și câte uluci sunt, pe

care le-a scorojit ploaia şi soarele, pe unde s'au ivit găuri şi crăpături, care e strâmbă şi care e mai scurtă ori mai lungă decât celelalte.

Sunt peste nouă ani de când datează gardul. Vreme suficientă să-i faci cunoştinţă şi să-ţi memorezi toate detaliile încât să nu te mai intereseze.

Dar fiindcă dânsul întârzie în prag şi boşioţele caimacului din ceaşca destinată dumisale dispar văzând cu ochii, lăsă gândul şi-şi suci puţin gâtul. Vru să-l facă atent asupra nenorocirii ce-l aşteaptă dar o luă gura pe dinainte şi grăi altceva.

— Te-ai uitat în calendar să vezi dacă sunt prăvăliile deschise?...

Călinescu zâmbi mucalit şi-şi vârî cămaşa în pantaloni, fără să închee şi nasturii.

— Pardon, madam!

Apoi se apropie tandru şi-i făcu o plecăciune:

— Bună dimineaţa, stimată doamnă. Sunteţi deja la cafea? V'aţi sculat aşa de dimineaţă? A! Aţi avut probabil insomnie...

— Vise urîte... Decepţii...

— Hai şi bea-ţi cafeaua că se răceşte şi nu mai trăncăni! — îl admonestă cucoana

Zoe c'un pic de rancună în ochi și în glas.

Călinescu zâmbi în colțul gurii și se supuse ordinului. Sorbi odată scurt, a doua oară idem, iar a treia din plin.

— Felicitările mele, doamnă. Ați făcut o cafea pe cinste.

— Îmi pare bine.

Călinescu așeză ceașca pe farfurie, cu o mișcare de aristocrat, apoi deschise tabachera. Deși gazeta proaspătă îi făcea insistent cu ochiul, avu totuși destulă voință să confecționeze țigara cu un calm ce stârni admirația nevestei. Abia după ce-o aprinse și amestecă de două ori fumul cu aroma cafelei, desfăcu ziarul spre satisfacția jumătății — și a domniei-sale.

Istrate Călinescu n'are de făcut, câtu-i ziua de mare, decât trei lucruri mai obișnuite și absolut trebuincioase: să mănânce, să ude grădinița și să citească ziarul. Cum însă udatul nu durează, oricât l-ar prelungi, mai mult de-o jumătate de oră, iar masa o ia la ceasuri mai fixe decât legile universului, cată să legumească lectura gazetei.

In timpul cafelei de dimineață ia cunoștință de titluri. Rar de se oprește asupra

unei informaţii cu litere mai bătătoare la ochi.

După udatul grădinei, citeşte rubrica „Viaţa politică“ şi ce i se pare că prezintă mai multă importanţă şi urgenţă.

Inchcerca o face seara cu articolul de fond sau cu „Mica Publicitate“.

Aceasta bineînţeles când n'o ia spre cafenea, spre club sau rasna prin cartierele mărginaşe, ori pe frumoasele alei dintre Arcul de Triumf şi Hipodrom.

In cazul acesta, cucoana Zoe rămâne stăpână pe jurnal, cu îndatorirea, de va fi nevoe, ca la întoarcerea soţului, să-i facă un rezumat al celor ce-a mai descoperit pe cele zece sau douăsprezece pagini.

Işi pune ochelarii şi citeşte, modulându-şi vocea după importanţa titlului:

Arta de a guverna.

Strâmbă puţin din cap, puţin din sprînceana stângă, scapă un „hm!“ ironic — şi trece mai departe:

Noui descoperiri în afacerea Staviski.

Accidentul de avion dela Pipera.

Filme.

Crima din strada Gândacilor.

Acum cincizeci de ani.

„Universul" în provincie.
Cutremur de pământ în Japonia.
Căruță sfărîmată de tren.
Criza de guvern din Franța.
Cronica Sporturilor.
Criză de guvern în Grecia.

— Hm! Numai crize și crize. Criză economică, criză financiară, criză de guverne...

— Dac'ar fi numai de guvern — atâta pagubă, intervine cucoana Zoe. Că oameni care să vrea să fie miniștri se găsesc pe toate drumurile. Dar e mai rău cu criza astălaltă. Cu scumpetea. Și cu sărăcia asta care roade bojogii oamenilor.

Istrate Călinescu citi și titlurile din pagina penultimă, aruncă o privire fără interes pe Mica Publicitate și se sculă regretând că nu poate deocamdată să citească nimic și nici să discute cu nevasta despre molima crizelor. Nu că i-ar displace vorba cu dumneaei sau nu l-ar interesa noutățile anunțate de atâtea titluri, dar e vremea să ude grădina. Soarele a început să se urce pe coama casei din fund și să privească jos la straturile de flori și de legume.

— Nici criza de guvern nu e bună, zise totuși ridicându-se de pe scaun. E adevărat

că indivizi care mor după vagoane ministeriale şi după otomobile pe gratis, se găsesc pe la toate colţurile, dar care să merite de miniştri — îi numeri pe degete.

— Aş! — îl contrazise cucoana Zoe. Parcă e mare lucru să porunceşti? Te osteneşti cât deschizi gura — dacă vrei s'o deschizi, iar de unde nu, pui pe hârtie. Cum faci şi alde tu câteodată. Ţi-e aşa de lene, că decât să-ţi mai mişti limba în gură iei plaivasul şi scrii: ciorbă de cartofi, mămăligă cu brânză... Dar să te apuci să găteşti! Aci să te văz...

Istrate îşi privi jumătatea cu milă.

— Mă rog, madam, eu nu scriu fiindcă mi-e lene, ci ca să-mi mai aduc aminte de vremea când făceam ciorne... Şi apoi, fiindcă e vorba de miniştri, nu e tot una să zici: fă-mi nevastă un rasol de păpădie sau tăeţei cu rachat şi să dai îndrumări pentru felul cum trebue întocmită o lege, cum trebue aplicată alta şi ce măsuri să se ia în cutare şi cutare chestiune.

Ministrul se cade să-şi cunoască bine meseria, altfel îl calcă directorii în picioare şi se face de râs în Parlament.

Cucoana Zoe îl crezu pe jumătate şi nu

stărui să fie convinsă pe deplin. Văzuse şi ea soarele apropiindu-se şi vrea să profite de vizită. Avusese femee la spălat în ajun şi acum trebuia să întindă rufele să se usuce.

Se ridică şi dumneeai, dar fiindcă bărbatul cerceta văzduhul, îşi puse mâinile în şolduri şi îl imită. Poate că a văzut vreun balon sau niscaiva aeroplane pe sus.

— Astăzi o să avem ploae, constată domnul Călinescu. Vezi norişorul ăla de deasupra manutanţei? Ala care seamănă cu Marea Caspică. El e cu ploaia. Aşa mic şi izolat cum s'arată.

Madam Călinescu examină câteva clipe norul cu pricina, scormoni prin cap să-şi aducă aminte de forma şi mai întâiu de existenţa Mării Caspice — şi nu crezu în previziunile soţului. Ca atare îl lăsă cu ochii pe cer şi plecă după coşul cu rufe.

Deşi convins că va fi ploae, Istrate Călinescu ia totuşi stropitoarea să ude. Această operaţie ar face-o chiar dacă ar fi plouat toată noaptea care a trecut. Ba şi pe ploae. Obişnuinţa e mai tare decât legea.

III

Grădina d-lui Istrate Călinescu are forma unui dreptunghiu şi o suprafaţă de circa 150 m. pătraţi.

Se învecineşte la apus cu casa, la răsărit cu garajul unui mahăr dela Domenii, la miazănoapte cu grădina unui funcţionar tot dela acest minister, iar la miazăzi cu altă grădină a unui fost colonel de artilerie.

E împrejmuită, cum am văzut, cu ulucă. Iată şi de brad. Lată — fiindcă aşa au fost scândurile (cumpărate de ocazie); şi de brad — fiindcă ştejarul e mai scump.

Înălţimea gardului e de un metru şi şaptezeci şi nouă de centimetri, iar intervalul dintre uluci este de doi centimetri. Poate de o sută de ori a verificat domnul Călinescu prima măsurătoare şi a găsit-o în totdeauna perfect exactă.

Deasupra gardului a înşirat domnia-sa un rând de sârmă ghimpată. Nu de frica

hoților, nici din pricina vreuneĭ obsesii cu care s'ar fi întors din războiu, ci numai așa ca să se simtă maĭ la el acasă. Maĭ stăpân. Dacă i-ar da mâna ar face un zid înalt — sistem turcesc sau tătăresc. Sau poate că n'ar face căci atunci n'ar maĭ avea posibilitatea să asiste la instrucția pe care colonelul pensionar o face cu animalele, cu ordonanța și cu legumele din grădină.

Dar nici așa gol nu e gardul. Are sarcina să poarte în cârcă șaisprezece cuiburi de fasole grasă, agățătoare, două de tivgi, șase de mazăre, două de tertecuțe și șase de pătlăgele roșii.

In fundul grădinei, pe parapetul garajului, a lăsat să se resfire un vrej de iederă. Nu fiindcă îi place acest arbore-caracatiță ci așa ca să vază numaĭ verde înaintea ochilor și să-și afirme dreptul de proprietate pe toate laturile grădinei — dela pământ și până sus în văzduh.

La poalele parapetului însă a înșirat șase cuiburi de dovlecei. Cam mult pentru o familie atât de puțin numeroasă, dar rodul, fiind aci umbră, e foarte redus. A făcut el, Călinescu, destulă experiență ca să nu-și ocupe puținul spațiu pe care-l are cu lucruri de prisos.

Colţurile dela răsărit, ale cuprinsului Călineştilor, sunt stăpânite de doi corcoduşi. Nu fiindcă le-ar cere inima numai acest fel de poame ci fiindcă... e la colţ. Şi din pomii care sunt pe la colţuri se mai spurcă şi vecinii. Ca să nu-ţi faci inimă rea pui corcoduşi şi n'ai habar. Căci dacă ar fi caişi sau piersici ori niscai peri altoiţi — nu ţi-ar da mâna şi nu te-ar mai lăsa inima să închizi amândoi ochii.

Legumele înşirate pe hotar sunt despărţite de restul grădinei printr'o cărare impecabilă din toate punctele de vedere. Dreaptă ca o lumânare şi lată peste tot de douăzeci şi şase de centimetri. Malul din stânga e semănat cu iarbă, iar sus, pe coamă, între iarbă şi legume, a înşirat domnul Călinescu morcovi, busuioc, crăiţe, păstârnaci şi ochiul boului.

In mijlocul grădiniţei domneşte un gutui sădit cu mult înainte de clădirea casei. Are în prezent douăzeci şi şase de fructe. A avut — după socoteala stăpânului - o sută şaizeci şi nouă de flori, dar n'a fost în stare să le păstreze. Drept e că i le-a mai distrus şi o leacă de furtună cu o le-

cuţă de grindină, dar şi aşa tot nu le putea el hrăni pe toate.

Are însă, acest gutui, o misiune mult mai importantă în viaţa familiei Călinescu, deşi se găseşte încă în curs de desvoltare. Serveşte de umbrar şi de confident. Îi apără — pe cât poate — de arşiţă, parează primele picături de ploae, e martor mut la conversaţiile de unul sau de doi ale stăpânilor şi numai el singur ştie cu câtă economie înghit aceştia până şi păstăile de fasole crescută în grădina şi din mâinile lor.

In raza gutuiului, nimic altceva decât o masă şi trei scaune. Umbra pomului nu îngădue în raionul ei decât pământ şi cel mult iarbă, iar sufrageria de vară a Călineştilor pretinde şi ea un spaţiu de 5—6 metri pătraţi.

In partea dinspre casă, a grădiniţei, sunt firește tot două colţuri. Unul ocupat în permanenţă cu pătrunjel, cu mărar şi cu leuştean, iar în celălalt domneşte — frumoasă şi arogantă — o pereche de trandafiri: unul alb şi unul roz. D-lui Istrate îi place primul, iar cucoanei Zoe secundul. Dumneaei nu poate suferi albul decât în lapte, în brânză şi pe cearceaf.

In restul grădinei mai găsim vre-o doi caişi, un păr, un măr, o brazdă de usturoiu, alta mai mare de ceapă şi câteva cuiburi răsleţe de cartofi.

După cum se vede terenul cultivabil din proprietatea Istrate Călinescu e prea mic pentru a satisface nevoia de ocupaţie a unui pensionar în perfectă stare de sănătate. Din această cauză, domnul Călinescu, pentru a-şi trece vremea, ţine o socoteală pe care probabil n'o mai ţine decât tot un pensionar cu grădină mică şi neleneş ca domnia-sa.

Are un registru intitulat *Grădina,* ca să se deosebească de cel pe care scrie *Curtea* şi de altul pe care l-a botezat *Casa,* cu un singur s.

In registrul acesta al grădinei a repartizat rubrici speciale pentru fiecare legumă, pentru fiecare pom şi pentru fiecare floare.

Stă scris acolo la ce oră şi în ce zi a semănat de pildă fasolea, când a răsărit, când i-a pus harac, când a început să se agaţe de el, la ce dată a înflorit, în ce zi au apărut primele păstăi şi câte a recoltat până acuma dela fiecare cuib.

Aceeaşi contabilitate amănunţită pentru

dovlecei, ochiul boului, trandafiri, gutui etc. Ştie câte uluci sunt în gard, ce dimensiuni are fiecare, câte cue a întrebuinţat, câte noduri sunt cu toate, câte crăpături şi câte găuri.

Cu ceilalţi pomi aceeaşi socoteală ca şi cu gutuiul.

Numai cu corcodușii a lăsat-o baltă. Sunt mari, stufoşi, şi exasperant de roditori. Toate încercările dumisale de a le ţine şi lor o situaţie s'au izbit, în ultimii ani, de mulţimea florilor şi a fructelor. Aşa aproximativ însă tot are idee. A numărat florile de pe-o cracă, apoi a numărat crăcile şi şi-a făcut o închipuire.

Când au căzut florile, a numărat roadele de pe aceeaşi cracă, a mai numărat şi crăcile şi astfel a încercat să afle câte corcoduşe or să intre în pârgă, câte o să ciordească vecinii — măcar slugile dacă nu ei — câte o să fie întrebuinţate pentru acrit ciorbele şi cam câte o să mai rămâe pentru a fi poftite în stomac — crude sau sub formă de compot.

Işi încheie pantalonii, îşi suflecă mâncile şi examină stropitoarea. Ştie câte găuri are, cât lichid poate cuprinde, pe unde

s'a prins rugina şi pe unde sunt urme de lovituri.

După ce constată mulţumit că funcţionează toate găurile şi că rugina se menţine la suprafaţă, se mai chiorî o clipă după norişorul pe care îl descoperise deasupra brutăriei cazone, apoi află clipă pe jurnal ca să mai citească un tîlu ce-i scăpase — te miri cum — din vedere:

— *„Na mai vin experţii..."*

— Nu mai vin?! se miră cucoana Zoe întrerupând o secundă întinderea rufelor.

Domnul Călinescu râde cu etape, pe sub mustăţi, schiţează cu mâna şi cu nasul un gest patriotic şi reciteşte tare şi ironic:

— „Nu mai vin experţii!..."

— S'or fi supărat, zice cucoana Zoe, oarecum îngrijorată.

Călinescu ar vrea s'o lămurească dar nu e timpul. Acuma trebue să ude grădina. Apoi — lectură şi discuţie.

Umple stropitoarea, cu grijă mare să nu-şi boteze pantalonii şi papucii, şi începe cu fasolea. Ea e mai de folos în toată grădina. Poate trăi omul şi fără trandafiri şi fără crăiţe şi chiar fără pătrunjel, numai fasole să aibă.

Mâna-i obișnuită plimbă vasul cu atâta dexteritate, că imită întocmai ploaia liniștită și egală atât de apreciată și dorită de plugar. Toate legumele și toate florile primesc aceeași cantitate de apă, și la sfârșit nici o urmă pe pantaloni sau pe târlicii dumisale nu-l trădează că a cărat și întrebuințat treisprezece stropitori a câte șase litri și jumătate fiecare.

După ce puse vasul la locul lui, cu fundul în sus ca să se scurgă, se așeză în potecă, vârî mâinile în buzunare și cercetă iarăși cerul ca să vadă ce s'a ales de norul care semăna cu Marea Caspică.

— Și de ce nu mai vin? — îl întrerupse cucoana Zoe ca să termine chestia cu experții.

Călinescu face înconjurul cerului, ridică din umeri și numai după aceea răspunde:

— Vom afla când vom ceti.

Dar nu era nici acum timpul pentru lectură, deși îi lăsa gura apă. Urma, conform obișnuinței, raportul gospodinei pentru lighioanele cu aripi.

Deschise condica intitulată *Curte* și citi în auzul dumneaei:

— Moțata...

— Este.
— Golaşa...
— Este.
— Cocoşata...
— Este.
— Cioanta...
— Este.

Acest „este" al doamnei Călinescu înseamnă că pasărea există, că mănâncă, bea apă, nu şi-a scrântit nici-un picior, n'are vărsat şi nici păduchi.

— Cocoşul?
— Este.
— Ouă?
— Şase.

Călinescu închide condica mulţumit că poporul cu creastă e în bună stare — şi totodată nemulţumit că n'are ce să scrie. Ar vrea să scrie ceva.

Consultă orologiul: 9. Destul timp până la 11, când el obişnueşte să plece, să facă şi lista de mâncare şi să treacă, de se va simţi trebuinţă, şi pe la măcelar. Căci soţii Călinescu nu mănâncă înainte de 2. Aşa s'au obişnuit din vremea când Istrate era funcţionar. Şi le prinde bine. Până la această oră dumnealui se poate

plimba îndeajuns fără teamă că-l aşteaptă nevasta cu crăţiţele pe colţul maşinei. Şi apoi, om sărac fiind, dacă prânzeşti mai târziu mănânci seara mai puţin. Ba poţi, cu nţică voinţă, să te culci şi nemâncat.

Ia condica întitulată *Masa* şi aşteaptă cu creionul în mână. Cucoana Zoe nu se lasă invitată şi se aşează în faţă-i c'o pereche de izmene după gât.

Reîncep dialogul de eri, de alaltăeri şi de totdeauna.

— Ce mâncăm azi, nevastă?

— Eri ce-am mâncat?

— Ai uitat? Vezi că ţi s'a slăbit memoria? Hm, şi mai ai anumite pretenţii...

— Ce are face Dina cu Călina?!

— Are.

— Ciorbă de cartofi.

— Acrită cu aguridă.

— Rasol de fasole verde

— Cu usturoiu.

— Şi...

— Şi o pâine neagră.

— Şi şase cafele.

— Şi ne-a costat, în total, cu zahăr şi cu lemne, optsprezece lei. Plus uzul maşinii de gătit, plus şase beţe de chibrit...

— Plus, încuviințează cucoana Zoe, cu glasul moale, și lasă capul în jos. E așa de măruntă socoteala... Și totuși atât de necesară...

Călinescu se mai bucură odată că a scăpat relativ eftin — s'a mai bucurat și eri — și așteaptă dela soție primul cuvânt pentru trebuințele de azi ale stomacului.

Dar cucoana Zoe ezită. Ii stă pe buze o lingură de supă și o bucățică de carne dar nu cutează să spună: N'au mai mâncat carne de șase zile.

Călinescu îi ghicește gândul — care e și al lui — și pune creionul în mișcare. După o săptămână de zarzavat nu calci legile economiei dacă îți mai reîmprospătezi cât-de-cât mirosul cărnii.

— Supă de vacă. E bine?

— E bine, zice cucoana Zoe, gata să-i dea lacrămi. Cum să nu fie bine!

— Al doilea: rasol cu hrean. E bine?

— E bine, cum să nu fie...

Călinescu înseamnă articolul al doilea și își privește jumătatea întrebător și nehotărît. Parcă ar mai vrea și pe-al treilea. Nu face să întăriți stomacul și să-l lași în mijlocul drumului.

— Cafea, zice cucoana Zoe speriată de perspectiva unei exagerări.

— Ba am putea să prăjim şi o bucăţică de ficat, cu câţiva cartofi pe lângă el, se pronunţă domnul Istrate cu o mutră de parcă ar fi zis: ia să mergem astăzi la *Continental!* Ce-o fi o fi.

— Am putea, cum să nu putem, aprobă dumneaei după ce-şi propuse în gând să scoată paguba în zilele ce vor urma.

— Şi cafea, închee Călinescu apăsând şi pe cuvânt şi pe creion şi pe condică.

— Iar diseară ouă.

— Cu doi cartofi fierţi şi cu roşii.

— Şi.

Domnul Istrate consultă ceasul: nouă şi douăzeci.

La ora 10 trebue să înceapă madam Călinescu operaţiile culinare, având în vedere că vaca ar putea să fie prea bătrână. Până la măcelar şi înapoi îi ajung cincisprezece minute. Prin urmare poate să mai deschidă puţin ziarul.

Dar nu-l deschide. Ca să citeşti în toată voia e bine să te cotoroseşti mai întâi de alte treburi. Nu simţi nici-o plăcere dacă citeşti cu ochii la ceas.

Şi parcă n'ar fi (Istrate) în toate apele. Presimte ceva. Ploae? Furtună? Foc? Cutremur? Nici el nu ştie ce. Poate o nouă reducere a ponsiilor. Ar prefera un cutremur...

— Parcă te-auzii că s'a mai făcut o crimă...

— In strada Gândacilor.

— Nu citeşti s'aud şi eu?

Călinescu se scarpină după ceafă, încurcat, şi puse mâna pe ziar. Dar tot nu-l deschise.

— Mai întâiu — nu suntem siguri dacă e crimă.

— Parcă aşa ai cetit.

— Aşa am citit fiindcă aşa scrie acolo. Ar putea însă fi vorba numai de-o tentativă de crimă. De-un omor săvârşit dar neizbutit.

Cucoana Zoe îl priveşte nedumerită:

— Cam cum ar veni asta?

— Vine aşa: pui oala cu ciorbă pe maşină dar n'o fierbi de isprăvanie. Bagi cuţitul în el dar nu-l ucizi. Numai îl răneşti grav. Şi asta se numeşte în faţa legii tot crimă. Dar neizbutită. Adică n'a murit individul.

Madam Călinescu nu se lămuri. Când zici crimă — zici omor. Și când zici omor înseamnă că „individul" care a fost lovit a și răposat.

Dar nu mai insistă. Observă și deamneaei că soțul e puțin cam pe gânduri și-i dete bună pace. Apoi își aduse aminte de supă, de rasol.

— Eu crez c'ar fi bine să te duci după carne. Mai târziu n'o să ai de unde alege. Ori n'o să mai găsești deloc.

Istrate găsi argumentul întemeiat și intră în dormitor să se îmbrace.

Dar nu se îmbrăcă imediat. Simte o neliniște în trup și în suflet. Ce-o să se întâmple? se întreabă el înghițind în sec. O să-l calce vre-o mașină în drum spre măcelar sau înapoi către casă? O fi carnea de vită bolnavă și o să pătimească cine știe ce necaz?

Ce ar fi dacă nu s'ar mai duce la măcelar? Vor mai mânca și astăzi zarzavat, iar mâine s'or îndulci și cu hoit!

Iese din nou în grădină, cu mâinile în buzunare, cu cămașa la spate tot pe dinafară și cu capul încurcat.

— Știi ce mă gândii eu ,nevastă?

Cucoana Zoe bănui că vrea s'o lase fără supă şi fără rasol şi nu-i răspunse. Se îmbufnă şi goni mâţa care tocmai găsise momentul să-i încerce tivul capotului.

— Du-te la dracu! Pacostea dracului.

Domnu Istrate se scărpină după ceafă şi făcu un pas înapoi, să intre în casă. Dar numai unul.

— Te pomeneşti c'a avut vaca dalac...

Scoase ceasul: zece fără douăzeci şi cinci. Câteva minute mai poate reflecta.

Se apropie de gardul din faţă şi privi în curtea colonelului. Aşa ca să privească undeva.

Casa vecinului e mai mare şi mai înaltă, cu etaj şi cu două balcoane, dar grădina e ceva mai mică. Şi rânduiala de aci e alta.

Tot grasă şi tot urcătoare e fasolea, dar semănată pe patru în rânduri, cu un tălălău de floare a soarelui în cap şi cu un fir de mătură alături.

Călinescu, mucalit, zice că fostul ofiţer a vrut să închipue o trupă în coloană de marş. Şi poate că nu greşeşte. Căci nu arareori colonelul se plimbă pe lângă fasole cu pas forţat, cu ochii crunţi şi cu mustaţa severă.

In fundul grădinei, colonelul a semănat porumb, dar după ce a crescut puțin l-a rărit în așa fel că-ți dă impresia unui pluton în formație de tiraliori, gata să pornească lupta cu inamicul.

In mijloc are un rond mare de dălii cu moțul curcanului în centru. Așa cum ar putea să aibă oricare altul. Dar Călinescu zice că vecinul a vrut să închipue o unitate — campanie sau regiment — în careu, cu căpitanul sau colonelul, făcând observații sau pregătind inspecția generalului.

Lângă cotețul păsărilor, lângă cușca rânduită câinelui, la poartă și prin toate colțurile, floarea soarelui — voinică și bleagă — e nelipsită. Spre hazul domnului Istrate care crede că fostul comandant de regiment, obișnuit cu sentinele, a pus și el, în lipsă de soldați, o plantă arătoasă, ca să aibă iluzia că e păzit și mereu salutat cu arma „pentru onor".

Și poate că nu greșește Călinescu. Invățul — o fi având el și desvăț, dar dacă nu te costă nimic și-ți face plăcere, îl păstrezi chiar și sub formă de surogat.

Nu arareori li se întâmplă Călineștilor să se amuze pe socoteala colonelului.. Ba

chiar să uite te miri ce necazuri şi lipsuri. Căci vorba vecinului e aspră, scurtă şi-şi păstrează tonul de cazarmă.

— Stai!
— Marş!
— Prostule!
— Dobitocule!
— Boule!
— Tâmpitule!

Cu astfel de calificative e onorat zarzavagiul, găzarul, cocoşul, cotoiul, câinele, dar mai ales ordonanţa.

Căci colonelul are şi vistavoiu. Al lui sau al feciorului care e căpitan.

Bietul om a scăpat de muştruluiala dela regiment şi a dat aci peste una mult mai plicticoasă. Acolo — va fi având instrucţia vreun rost; aici n'are niciunul. Acolo te învaţă care e dreapta şi care e stânga, încotro vine înainte şi încotro înapoi, cum se pronunţă „s'trăiţi" şi cum „ordonaţi"; dar aici te încurcă şi te tâmpeşte deabinelea.

— Băete!
— Ordonaţi!
— Ai venit dela piaţă?
— Venit, s'trăiţi.
— Ei?

— Venit, s'trăiţi!
— Uf, că tâmpit mai eşti!
— Ordonaţi?
— Ce-ai făcut, boule, la piaţă?
— S'trăiţi, don colonel, mi-a dat coniţa o sută de lei şi am luat...
— Scurt!
— Mazăre, s'trăiţi!
— Numai mazăre, boule?
— S'trăiţi, don colonel, am luat şi...
— Scurt, măgarule!
— Carne, s'trăiţi!
— ?
— Cartofi, s'trăiţi.
— ?
— Lămâi, s'trăiţi.
— ?
— Morcovi, s'trăiţi.
— Dar pâine n'ai luat, dobitocule?
— Pâine, s'trăiţi!
— Marş d'aici! Parcă ţi-e gura încleştată.
— Trăiţi!

Soldatul salută, fără capelă, face stânga 'mpre şi porneşte în pas regulat până crede el că a pierit din ochii superiorului. Aci se opreşte şi-i trage un Paşti sau un Dumnezeu — adesea în auzul vecinilor şi al

bucătăresei. Căci nici bucătăreasa nu înghite maniera de a se purta a colonelului. Câteodată chiar îndrăzneşte şi-i zice dela obraz:

— Eu nu-s cătană!

— Dar unde-o fi colonelul de nu se vede, nu s'aude, la ora asta? — se întreabă Călinescu atent cu ochii şi cu urechile.

Nedumirirea i se risipeşte repede. Cu mâinile la spate, cu mustaţa răsucită, grav şi trufaş, colonelul apare de după colţ, în pas forţat şi îmbrăcat ca de plecare.

Călinescu zâmbeşte, apoi repede îşi strânge gura. Din toată înfăţişarea vecinului se cunoaşte că s'a întâmplat ceva — în ţară sau în Europa. Sau că şi el are o presimţire.

Şuera în surdină şi se scarpină în barbă.

Colonelul tuşeşte energic şi se scarpină în mijlocul cheliei.

— Cu tăeţei vrei supa, ori cu zarzavat? — îndrăzneşte cucoana Zoe să-i amintească făgăduiala.

— Hm! Te pomeneşti că vine un necaz care să ne izbească pe amândoi, gândi Călinescu, devenit foarte superstiţios în ultima vreme. Doamne fereşte!

Işi făcu cruce şi abandonă pe vecin. I-ar

fi dat bună dimineaţa, dar de când s'au certat cucoanele nici ei nu-şi mai vorbesc peste gard.

— Cu orez vrei supa ori cu fidea?

— Cu zarzavat... Dar mai întâi să aduc carnea. Să vedem: găsesc, nu găsesc, că orice mortăciune de vacă iar nu pot să cumpăr.

In zece minute fu gata de plecare. Imbrăcat ferches, cu pantaloni la dungă, cu mustaţa în furculiţă, cu ghetele lac şi cu pălăria closch.

Cucoana Zoe îl examină cu amănuntul ca să nu-i atârne vreo scamă pe undeva, sau să uite vreun nasture deschieat acolo unde trebue să stea închis.

Are Istrate Călinescu şaizeci şi doi de ani, dar nici prin minte nu-i trece să se dea cu unchesii — când e vorba de gătează.

Şi nici cucoana Zoe nu-l lasă. Ii poartă grija îmbrăcămintei ca în luna de miere. Să nu fie pătată, nici boţită şi totul în perfectă armonie: dela guler şi până la ciorapi. Dacă n'ai ce mânca, zice cucoana Zoe, nu te ştie nimeni, dar dacă eşti îmbrăcat prost şi un orb te vede.

Pălăria însă nu e în ton. Şi n'are ce-i

face. E mică şi... de borsalină. O poartă de şapte ani, în care timp a spălat-o de şase ori, i-a schimbat panglica de două ori şi a întors-o odată. Nu e nici în tonul hainelor, nici la înălţimea mustăţilor. Dar nici perspectiva unei înoiri nu se arată. Numai o urcare a pensiei sau un câştig la loterie ar muta-o din capul stăpânului într'un vârf de par, ca să sperie vrăbiile. Până atunci, domnul Călinescu o consideră încă de borsalină, îi dă cu benzină odată în şapte zile, îi face fundul peană şi borul closch — şi nu-l arată nimeni cu degetul.

— Gata.

— La revedere.

— Să vii repede, că dacă o fi carnea bătrână fierbe anevoe.

Călinescu îşi drese glasul, îşi dibui mustăţile, cravata, examină şi el dinaintea pantalonilor ca să nu se facă de râs pe stradă,— în grădină ori prin curte mai merge, — controlă şi pălăria ca să nu fie pusă strîmbă ori chiar deandoaselea, strînse ghiozdanul cu dragoste la subţioară, pocni cu bastonul o pietricică din cale-i şi porni tacticos şi fudul.

Se ducea să cumpere carne!... Şi nu toată

lumea îşi permite astăzi luxul să mănânce carne...

Dar oricât ar fi el de mândru şi de grăbit, nu poate păşi pe poartă, la dreapta sau la stânga, fără să se oprească. Dacă nu s'ar opri nu s'ar mai simţi stăpân aci.

De cincisprezece ani e proprietarul locului şi de nouă al casei, totuşi simte o necesitate imperativă să stea locului — măcar două secunde, să cuprindă dintr'o privire gardul şi faţada din stradă a casei, să se mângâe cu mâna pe piept şi să zică: Eu sunt proprietarul!

Prea mult a dorit s'o curme odată cu viaţa de chiriaş şi prea a muncit şi a cheltuit ca să poată spune oricui:

— Sunt stăpân în casa mea.

Şe opri şi acum. Dar n'apucă să-şi ridice ochii de pe gard că-i ţiuî urechea dreaptă.

— Semn! pronunţă el tare, scos din ţiţini. Ce s'o întâmpla, sfinte Arhanghele?

Copilul vecinului dela miază-noapte dădu în acest moment un ţipăt ca de comandă.

— Haiti! îşi zise Călinescu încredinţat că presimţirea lui s'a izbândit. S'a întâmplat

o nenorocire — dar nu la el ci la vecin. Dacă-i ţiuia urechea stângă păţia el ceva. Cu siguranţă.

Ţipătul repetat al copilului îl sili să-şi furişeze un ochiu printre gard.

Ce se întâmplase? Un mox războinic al vecinului, în lipsă de partener potrivit, se apucase să încerce blana pisicii, şi stârnise indignarea copilului.

Călinescu se depărtă decepţionat şi mai ales ruşinat de sine. Când era slujbaş în activitate nu ştia ce-i aia superstiţie decât din spusele altora; dar de când a rămas să tae câinilor frunză şi să piseze apa în piuă, i-au intrat prostii în cap.

Îl mănâncă nasul? Îi ţiue urechea? Se scoală cu dosul în sus? Păşeşte cu stângul? Îi iese o doniţă goală în cale? gata nenorocirea! Până seară nu-şi mai află liniştea. Şi, cu toate că nu i se întâmplă nimic, devine tot mai superstiţios şi tot mai obsedat de lucruri pe care un om ocupat nici măcar nu le observă...

IV

Dacă vrei să ştii pentru ce te-ai născut, nu-i nevoe să citeşti Biblia. Fă o scurtă vizită unui cimitir.

Dacă ţii neapărat să-ţi cunoşti viitorul, nu te duce la cărturăreasă, ci priveşte prin fereastra unei farmacii.

Dacă eşti curios să cunoşti originea socialismului şi a comunismului, nu-ţi pierde timpul cu evanghelia lui Karl Marx sau cu a lui Lenin, ci examinează dintr'o ochire rafturile cu cinci feluri de pâine, ale unei brutării.

Iar dacă doreşti să afli cum trăeşte un pensionar, nu cere informaţii dela Casa Pensiilor ci mănâncă o săptămână ciorbă de fasole acrită cu corcoduşe sau cu aguridă, şi după aceea să intri cu zece lei într'o măcelărie.

Ai plecat de acasă cu scop să cumperi un oscior de vacă, să faci o supă şi un rasol.

Ce poate fi mai apetizant, mai delicios, la masa unui sărac, decât o farfurie de supă şi o bucăţică tăvălită în zeamă de hrean? Până să ajungi însă la măcelar, ai înghiţit (în gând), şi supa şi rasolul, iar acolo, în faţa alâtor bunătăţi, te întrebi ce ar fi logic să urmeze...

O tocană cu mămăliguţă... O varză cu carne de porc... O cotletă călită în tigae cu o salată de castraveţi... Un şniţel fraged, garnisit cu sfeclă roşie, cu varză de aceeaşi culoare şi cu... măcar un spriţ — dacă nu o halbă.

Cifrele Ministerului de Finanţe sunt însă mai obligatorii decât preceptele lui Crist, mai fixe decât soclul unei statui şi mai sângeroase decât uneltele Inchiziţiei.

Priveşti, înghiţi, sughiţi, pui sare, pregăteşti salata, aspiri mirosul, ascuţi cuţitul, pui o baterie la ghiaţă, aşezi şervetul subt bărbie şi... oftezi lung şi aprig.

Ce să faci? Te resemnezi la un ciolan de bou, îl împachetezi ca pe-un obiect interzis la vamă şi mulţumeşti lui Dumnezeu că-ţi poţi permite şi acest lux măcar odată în săptămână.

Istrate Călinescu, deşi obişnuia să se oprească la capătul străzii şi s'o privească în lung şi în lat; apoi lângă linia tramva-

iului, să cuprindă dintr'o aruncătură de ochi tot Parcul Domeniilor şi să facă reflecţiile de rigoare: — Frumos e, dom'le! Păcat... Lipseşte şcoala şi biserica... Păcat, Hm!... — de teamă să nu înimerească, vorba nevestei, vită bătrână şi să nu fiarbă la timp îşi călcă legea şi traversă bulevardul Ghica fără să se mai uite îndărăt. Afară de supă şi de rasol nu-l mai interesa nimic în ceasul de faţă. Nici înfăţişarea străzii Aviator Stan Mihai, nici lipsa unui popă sau a unui institutor, nici întreaga operă realizată aci din iniţiativa răposatului Alexandru Constantinescu.

Numai un coşuleţ cu ardei verde, din taraba unui zarzavagiu, avu puterea să-l reţină cinci minute.

E bun în borş... La supă nu merge... Şi cu friptură e bun... O vrăbioară sau un muşchi la grătar... Muşti odată din bucăţică, odată din ardei... Dar să fie iute — la borş mai mult decât la friptură...

In faţa măcelăriei fu silit să ia socoteala dela cap. Se isprăvise carnea de vacă. In zadar cotrobăi cu ochii prin toate cuele şi prin toate ungherele că nu mai zări nimic. Doar o ciosvârtă de inimă rânjită într'un cârlig.

Aşa dar — adio supă, adio rasol. Din porc şi din viţel se confecţionează alte bunătăţi: şniţel, tocană, varză, friptură... Supa de viţel e slabă...

Işi dibui mărunţişul din buzunar şi locul unde se ascunde portmoneul. Sunt ceva bani şi colo şi dincolo, dar toţi au destinaţii aşa de precise încât cu greu ar putea face o mică spărtură.

Ca să cumpere o jumătate de kilogram de viţel trebue să cheltuiască opt lei în plus, iar pentru porc aproape la fel...

Ar putea în definitiv să mănânce mâine numai legume din grădină. Dar nu e supă... Nu e rasol...

Şi tocana de porc e bună... Ba bine că nu! Mămăliga însă e obligatorie. Şi nu e ca supa... Ca rasolul...

Viţel cu fasole verde sau cu cartofi? Merge, desigur. I s'a făcut însă lehamite de atâţia cartofi şi de atâta fasole.

Fripturi? Cine ar îndrăzni să afirme că nu-i plac? Dar friptura, pe lângă alte garnituri, mai pretinde şi un păhărel de vin... Cu apă îi strici toată dulceaţa...

Mai privi, mai înghiţi în sec, mai calculă fel şi chip, până ce hoiturile din baraca mă-

celarului prinseră să-i defileze pe dinainte ca manechinele unui magazin de modă în fața amatorilor.

Ficați, rinichi, boșogi, o splină cât o baionetă, coaste văduvite de carne, un șold rămas fără tovarăș, un creer, o duzină de picioare pline de păr și de unghii, un mușuroiu de osânză, două spinări de porc bune și de topit și de șuncă, un cap tot de grăsun cu urechile ciulite și cu dinții rânjiți la trecători, un șir de mațe ca un scul de bătătură pentru covoare țărănești, și o tălălae de burtă care așteaptă cu răbdare o bucătăreasă harnică și pricepută.

— N'ar fi rea, gândi Călinescu. Cu banii care i-oi da pe-o ciosvârtă de porc sau de viței cumperi o burtă să mai poftești și vecinii la masă...

E bună și ciorba — ba ce bună! — mai ales dacă-i aplici o bătătură de ou; e bună, și tuslama cu usturoiu — mmm! — e bună și rasol, ba chiar și la grătar merge pe unde e mai plină și mai fragedă...

Dar... trebue spălată. Cel puțin în douăzeci de ape. Și curățată de toate pielițele. Până'n sară abia ar avea nevasta vreme s'o facă bună de trecut în altă burtă...

Un mers cam târşâit îi anunţă apropierea domnului Marin Pepenaru, fost inspector la Cadastru, — şi-l puse în altă încurcătură. Să dea ochi cu el — se teme de vorbă lungă şi nu e timpul pentru taifas; să intre la măcelar nu e încă hotărît.

Işi înfundă nasul între mustăţi şi sprâncene şi se face a n'aude, n'avede. Fostul inspector însă îl zări şi-l bătu pe umăr:

— Am să-ţi spun o noutate...

Din vorba strangulată şi din mutra nefericită a inginerului, Călinescu înţelese că „noutatea" n'o să miroasă a bucurie. Işi aduse aminte că i se clătise ochiul drept — şi simţi bătăile inimii.

— Cade guvernul...

Călinescu vrea deodată să râdă. Ce-i dacă se duce guvernul? Vine altul în loc şi ţara nu rămâne nici măcar un ceas fără miniştri şi fără şefi de cabinet.

Se răsgândi însă repede. Pe vremuri, guvernele noui îşi inaugurau adesea cariera, conform făgăduelilor din opoziţie, cu mici sporuri de leafă acordate slujbaşilor şi pensionarilor statului. Astăzi cuceresc simpatia sufragiului universal promiţând „economii sângeroase", „bugete de foamete", „tăeturi

în carne vie", bineînțeles din spatele dogit și curbat al aceloraşi funcționari și pensionari.

— Adevărat?... Cade?... In „Universul"...

— „Ce „Univers", dom'le! Am auzit aseară la cafenea.

Cade!

Hotărît!

Dintr'un moment într'altul trebue să iasă edițiile speciale.

— Aşa... din senin?

— Ce senin, dom'le! Nu era senin deloc. Se vedea din relatările presei opoziționiste că plutește ceva în aer...

Că atmosfera e încărcată...

Nori răzleți se adunau pe cerul -- adevărat senin, al guvernului...

Se împerecheau...

Se îngroşau...

Se condensau...

Era și logic! Atâtea greşeli! Atâtea porcării! Atâtea desbinări în chiar lagărul guvernamental!...

Se aşteptau fulgere.

Furtuna e precedată de fulgere și de trăznete.

E o lege care se aplică și în politică. A-

desea numai în culise. Cu atât mai puternică e însă răbufnirea.

Ai luat seama la o oală căpăcuită? Colcăe în surdină, transpiră capacul, scapă un fir de abur, iar atunci când presiunea devine mai puternică — se duce dracului capacul şi toată osteneala menajerei.

— Poate că sunt numai svonuri, se mângâie Călinescu mai dând cu ochiul prin taraba măcelarului.

— Ce svonuri, dom'le! Svonuri, desigur, dar svonuri cu temei. Câteodată cafeneaua e mai bine informată, în materie de politică, decât însuşi primul ministru al ţării. S'au văzut cazuri când şeful guvernului făcea planuri de veci — şi cărămida sta să-i cadă în cap.

Ai să vezi şi ai să te convingi.

Parcă aud ţigănuşa: — *Dimineaţa,* ediţie spicială! Căderea guvernului.

Călinescu mai descoperise, tot şucindu-şi gâtul, un cârnat încolăcit între o spînare de porc şi burta de vacă. Fripse la iuţeală un crâmpeiu şi-l mâncă după tocana cu mămăliguţă...

— Hm, zise el cu gura plină, parcă-mi

spunea om la ureche c'o să se întâmple ceva. Aveam o presimţire grozavă.

Şi uite că nu m'am înşelat.

Mai bine mă înşelam...

Vru să-şi mai arunce ochii la cârnat, dar preferă să tragă o linie cu călcâiul şi să ofteze.

De ce să-şi mai facă inimă rea? Dacă i-o mai tăia încă din pensie, „ăştia care-or veni", — poate să zică adio măcelarului.

Oftă şi fostul inspector.

Nu însă din stomac. Nu-i e nădejdea numai la pensie. Mai are un petec de moşie, mai ia şi chirie dela casele nevestei, mai un pachet cu rentă...

Oftatul lui are un sens mai înalt. E... patriotic.

— Dacă or mai veni şi ăştia — care-or veni — tot cu „economii", apăi ştiu c'o să ne fie bine.

Fostul agronom îşi vârî mâinile în buzunările pantalonilor, mărind încă volumul stomacului — şi se burzului.

— Extraordinar! Cum vă gândiţi toţi numai la burtă. Fir'ar a dracului de burtă, că parcă în ea s'ar cuprinde tot rostul existenţei omului pe pământ.

Nu mai e *țară*, nu mai e *patrie*, nu se mai gândește nimeni la ceeace odată se chema *interes obștesc*.

Burta și burta!

Aoleo, că-mi tae leafa; aoleo, că-mi tae pensia. Da mai cugetă, stimabile și cu capul nu numai cu stomacul.

Fireşte că trebue să facă economii. Nu e acuma vremea de risipă și de îmbuibare.

Să fim mulțumiți dacă o izbuti statul — mă rog: statul ăsta care ne apără de dușmani și ne dă pâine să mâncăm, să înfrunte până la urmă criza asta mai mizerabilă decât holera și decât tranșeele.

Părându-i-se c'a exagerat puțin, inginerul tuși energic și izbi o piatră cu vârful bastonului.

Stomacul d-lui Călinescu, de necaz că nu poate răspunde precum că nu permite să se amestece în chestiunile care-l privesc — nici capului și nici statului, se deslipi de șira spinării și făcu sgomot. Patronul își vârî o mână sub curea, ca să-l domolească, și încercă să-i ia apărarea.

— Dar vedeți, domnule inspector, că și stomacul...

Pepenaru deveni mai conciliant.

— Dragă colega, eu te înţeleg perfect de bine. Nu sunt nici surd, nici orb, nici idiot, ca să nu te înţeleg.

Eşti om sărac, fără altă speranţă decât în bruma de pensie pe care o primeşti — ca o slabă recompensă — pentru servicii prestate statului timp de treizeci şi cinci de ani.

Te înţeleg sau nu?

— Foarte mulţămesc.

— Prin urmare, dumneata, care la rându-ţi ai datoria să mai hrăneşti încă o gură, pentru motive cel puţin tot aşa de puternice ca acelea pentru care statul îţi sprijină bătrâneţele, eşti în drept — şi dacă nu, aşa e firesc — să te gândeşti în primul rând la existenţa dumitale şi a doamnei Călinescu. Şi abia în al doilea rând la existenţa statului.

Nimeni, având stomacul gol, nu strigă din toată inima: Trăiască Patria.

Intâiu eu şi apoi tu.

E o lege care nu contrazice logica.

Mă rog, e o lege pe care n'o ignorează nici Crist — şi cred că nici Moise, nici Mahomed, nici Buda.

„Cine are două haine să dea una celui ce

n'are", aşa a poruncit fiul lui Dumnezeu. N'a zis: rămâi tu în pielea goală şi îmbracă p'altul care se găseşte în pielea goală.

Dacă însă vine unul şi-ţi cere căptuşeala hainelor dumitale, ca să astupe găurile îmbrăcămintei lui, nu te opreşte nici evanghelia, nici logica, să iei foarfeca şi să-l ajuţi. Mai ales dacă eşti convins că fără sacrificiul tău s'ar duce dracului individul, şi astfel ai avea de suferit moralmente până la ultima suflare.

Mă rog, — dar să nu lungim vorba, că vreau să dau o fugă până la Capşa, — mă rog, dumneata, dragă domnule Călinescu, trăeşti, împreună cu buna şi harnica d-nă Călinescu, din pensioara pe care ţi-o dă statul pentru etc., etc.

— Intocmai.

— Şi această pensie, care la început era mai mare — era sau nu era?

— Era, domnule inspector.

— A tot rotunjit-o — când un ministru de finanţe, când altul, până a rămas la ultima expresie. Aşa e?

— Aşa e, domnule inspector.

— Parcă eu nu ştiu că-i aşa? Nu sunt şi eu pensionar? Nu mi-a rotunjit-o şi pe-a

mea? N'a rămas şi a mea tot la ultima expresie?

— Atâta că...

— Ştiu ce vrei să zici: că eu mai am şi — etc., etc. Dar nu-i vorba aci de mine. Eu nu mă plâng. De unde au tăiat paisprezece miniştri poate să mai tae şi al cincisprezecelea şi al şaisprezecelea.

E vorba de dumneata. Ţi-a rămas, mă rog, strictul necesar. Şi acuma te vezi ameninţat în chiar acest mizerabil de „strict necesar". Să-ţi mai ciuntească şi din el.

Argumentul?

Cel de totdeauna. Eu guvern, sau eu ministru de finanţe, singurul în măsură să cunosc situaţia tezaurului şi singur responsabil în faţa naţiunei şi a istoriei de o eventuală catastrofă — mă rog, o catastrofă financiară e mai a dracului decât orice catastrofă — aşa că: eu ministru de finanţe, singurul responsabil etc., etc., având în vedere numai interesele generale ale statului, care primează asupra intereselor speciale ale individului-cetăţean, sunt nevoit şi obligat să astup urechile şi să-ţi tai dumitale funcţionar porţia de seară, dumitale pensionar să-ţi mai reduc şi din

prânz, dumitale cal din porția de ovăz — mai ales că e timp de pace, dumitale spital îți dau sare amară în loc de recină și de limonadă „Rogèr", pe dumneata minister — sau tribunal — sau oficiu poștal, etc., etc., te mai las anul acesta nevăruit și chiar cu coșurile nemăturate, că n'ai să te prăpădești din pricina asta, iar pe dumneata — etcetera, etcetera, te las, — etc. etc.

Cer sacrificiu general în interesul patriei.

Adică nu-l cer, căci puterea executivă nu cere, nu se roagă; ci îl impun.

Tuturor.

Fără deosebire de căciulă.

Altfel mergem spre prăbușire.

Sigur.

Vrei tu cetățean să-ți vezi țara la ananghie, din pricina unui blid de linte, după ce ți-ai dat sângele la Mărăști și la Mărășești — etc., etc.?

Nu!

De-o mie de ori nu.

Mișel acela care nu gândește astfel.

Dar eu nu te întreb. Eu ministru de finanțe, singurul — etc., etc., îți impun. Injură, vaetă-te, spânzură-te, — nu-mi pasă. Interesul etc., etc., primează asupra celui — etc. etc.

Se uită la ceas.

– E unsprezece! Trebue neapărat să trec pe la cafenea.

Domnul Istrate privește către bunătățile parlagiului:

— Adio supă...

— Prin urmare suntem înțeleși. Statul n'are de ales între existența lui și a dumitale.

Totuși nu-ți cere capul.

Nici măcar haina.

Ci doar... căptușeala. Iți pretinde adică să mai reduci din pretențiile stomacului. Lucru deosebit de ușor. S'a obișnuit atât de mult stomacul funcționarilor și al pensionarilor, să suporte aproape exclusiv toate consecințele unei conjuncturi economice defavorabile, sau ale incapacității unui veterinar ajuns peste noapte ministru de finanțe, că n'ar face mare opoziție.

S'ar tângui o zi, două, o săptămână — și s'ar potoli.

Oricum, dumneata ai căsuță proprie, ai legume în grădină, nu copil, nu cățel, nu purcel — o nevastă și o pisică!...

Să-ți trăiască și să fii sănătos.

Mă iartă că sunt grăbit. Ard de nerăb-

dare să văd ce-i cu criza. S'a declarat, nu s'a declarat...

Şi cum o să se rezolve.

La revedere. Sărutări de mâini doamnei.

— Vă salut, zise bietul domn Istrate, uşurat că scapă, dar c'un ghimpe la inimă şi cu doi... în stomac.

— A, dar stai că n'am terminat, se întoarse fostul inspector nemulţumit că e silit să mai întârzie. N'am pus lucrurile la punct. Mă rog, despre ce am început vorba?

— Că o să cază guvernul...

— Asta am spus-o eu. Şi dumneata ce-ai zis?

— Că-mi pare destul de rău. Mă tem să nu se reducă din nou lefurile şi pensiile.

— Perfect. Şi eu ce-am zîs?

— Că nu sunt bun patriot.

— Şi a urmat discuţia asupra acestui punct: adică de ce are statul drept să reducă salariile şi de ce n'are slujbaşul drept să protesteze.

— Exact.

— Şi punctul acesta a fost pe deplin lămurit, dacă nu mă înşel.

— Foarte lămurit, domnule inspector.

— Discuţia însă a deviat. Dumneata vezi

într'o schimbare de guvern eventualitatea unei noi reduceri a micului buget pe care ţi l-ai echilibrat probabil cu multe renunţări; eu însă consider faptul dintr'un punct de vedere care depăşeşte interesele mele meschine şi îmbrăţişează pe cele mari, de stat.

Ce e o schimbare de guvern? Inlocuirea unei echipe ministeriale cu alta?

Nu. Ci răvăşirea întregului aparat administrativ.

Se duc dracului şi prefecţi şi primari şi consilii judeţene — plus Camera şi Senatul, plus camerele profesionale, plus etc., etc.

Dar veî zice dumneata: foarte bine că se duc. Vin alţii mai odihniţi şi poate chiar mai pregătiţi.

Bine, bine, dar schimbarea asta să se producă mai rar, zic eu, căci trebue mai întâiu făcută dovada incapacităţii actualilor. Lasă-i prin urmare să lucreze. Să aibă timp să-şi facă un plan şi apoi să-l execute. Dacă-i laşi numai cât să-şi facă planul şi apoi aduci alţii şi-i laşi şi pe aceştia tot cât să-şi întocmească un plan, biata ţară nu se alege decât cu planuri. Şi mai curând sau mai târziu se duce de râpă.

Aşa dar continuitate. Iată ce trebue. Să-l laşi adică pe guvern să-şi ducă începutul până la sfârşit.

Să-ţi dau o pildă din viaţa de toate zilele.

Te-ai îmbolnăvit, să zicem, de ficat. Bun — adică destul de rău. Ce faci? Chemi doctorul. Un doctor de boale interne, firește. Când simţi o durere înăuntru n'ai să consulţi un oculist, nici un chirurg, nici unul din ăia, care umblă cu seringa în buzunar, etc., etc.

Chemi prin urmare un specialist de boale interne.

Vine el şi te examinează. Iţi ia pulsul, îţi întoarce pleoapele pe dos, te întreabă dacă eşti în bune relaţii cu stomacul, dacă fumezi, dacă dai cu pudră după ce te razi şi dacă ai luat parte la şarja dela Prunaru...

Ce legătură ar putea să fie între ficatul tău şi bătălia de pe Argeş sau pudriera bărbierului, numai el poate să ştie.

Judecătorul de instrucţie, ca să descopere pe criminal, parcă nu-l întreabă la ce vârstă a început să meargă pe picioare, dacă are păstrungă în gură şi dacă i s'a făcut vreodată dor de Monte-Carlo sau de cascada Niagara?

Bun.

Doctorul — bănue el c'o să ai ceva la ficat, dar ca să fie mai sigur îți mărturisește o ușoară leziune la splină și-ți recomandă un tratament care să-i descopere mai curând sau mai târziu adevărul.

Ce faci dumneata?

Urmezi câteva zile tratamentul prescris și nu ești mulțumit de rezultat. Și atunci, în loc să mai aștepți o ameliorare, crezi că doctorul a greșit diagnosticul și chemi un altul.

Te ascultă și ăsta la inimă, te întreabă dacă ai avut polipi în nas, te obligă să scoți limba de-un cot, îți dibue amigdalele, vintrele, te pune să sufli și să răsufli, ca la urmă, în dubiu fiind, să-ți pretindă analiza urinei și a scuipatului.

Nu te încrezi nici în ăsta. Îți trimiți urina și saliva la un laborator, — ba pe deasupra mai lași și o seringă de sânge, dar în acelaș timp recurgi la alte lumini. Tot ale unui specialist bineînțeles.

Te examinează și ăsta, — adică te dibue, te pipăe, te întreabă dacă te-ai cântărit la Sfântul Gheorghe, dacă faci gimnastică, îți spune care tutun conține mai puțină nico-

tină şi care aliment mai multe vitamine, care film i s'a părut mai interesant şi care hipodrom mai simpatic, apoi face o incursie savantă în esofag şi în intestine, şi-ţi recomandă „deocamdată" un regim vegetarian, fără cafea, fără lulea, fără oca şi fără baccara. După două săptămâni urmând să te examineze din nou.

Te indignezi pur şi simplu. Şi pe bună dreptate. Primul, nu ţi-a permis carne albă, peşte alb, vin alb, lapte fără cafea — adică tot alb, şi tutun denicotinizat; secundul, nu ţi-a interzis absolut nimic, iar ăsta se crede el mai cu moţ şi te pune la carantină.

Ce faci atunci?

Mi-aduc aminte de-o anecdotă. Cică unul care înghiţea câte două kilograme de carne pe zi, a simţit la un moment dat nevoe să treacă pe la un medic. Şi medicul văzându-l în primejdie, i-a interzis chiar mirosul de friptură sau de papricaş. Era ungur mi se pare.

Vine el acasă nenorocit. Lino, zice, — sau Ano, cum o fi chemat-o pe bucătăreasă, ce să mă fac că m'a oprit doctorul să mai mănânc carne. Dar Lina — sau Ana —

de colo: — Ce să faceţi, duceţi-vă la alt doctor.

Aşa faci şi dumneata: consulţi pe al patrulea. Apoi pe al cincelea şi tot aşa până-i muri cu ficatul necăutat. Că oricât de prost ar fi un doctor, tot dibuind, tot observând şi tot analizând, o să-ţi găsească el buba.

Şi oricât ar fi de priceput, acel doctor, până n'o dibui, până n'o observa şi până nu ţi-o trimite sângele şi urina la analiză — nu-ţi găseşte buba.

Prin urmare: continuitate. Înţelegi, dragă domnule Călinescu?

Con-ti-nu-i-ta-te.

In politică, în administraţie, în gospodărie, în dragoste — şi în toate.

Te-ai însurat c'o femee şi-ai decepţii? Nu se scoală de dimineaţă, nu ştie să coasă un nasture, să ducă o conversaţie? Nu te grăbi să divorţezi. Las-o că se deprinde ea cu toate. In tot cazul mai aşteaptă. Vei păgubi infinit mai puţin decât încercând cu alta şi apoi cu alta, etc.

Imi pare rău că trebue să dau puţin pe la cafenea; altfel ţi-aş fi servit o mie şi unul de exemple şi de argumente întru susţinerea tezei mele.

Continuitate, dragă domnule Călinescu.

Continuitate în toate celea. Provizoratul nu foloseşte nici în puşcărie.

Mă înţelegi?

— Înţeleg, domnule inspector.

Pepenaru făcu o mişcare să-i întindă mâna. Călinescu — i-o întinse deabinelea. Dar fostul inspector, deşi nu bănuia pe umerii fostului şef de serviciu un cap îndărătnic, socoti totuşi că nu l-a convins pe deplin de necesitatea continuităţii în guvernare — etc. etc. Aşa că dădu altă destinaţie braţului. Îl ridică pe deasupra bulevardului Mihail Ghica şi cuprinse între degetele resfrânte tot cartierul din faţă.

— Avem înaintea noastră Parcul Domeniilor, nu?

— Exact.

— Hm! E douăsprezece fix... Trebue să dau negreşit pe la Capşa... La ora asta sunt sigur că şeful guvernului se află la Vodă. Peste o jumătate de ceas — mult un ceas, o să urle centrul de ediţii speciale. Vom continua cu altă ocazie. Sau poate te-am reţinut?!

— A, nu... Mi-aţi făcut deosebită onoare, domnule inspector... şi plăcere...

— La revedere. Şi nu uita: continuitatea e necesară în toate domeniile vieţii.

— Absolut, domnule inspector.

— Ai dat servitorului un ordin? Lasă-l în pace până l-o executa.

— Foarte bine.

— Ai ales un primar, lasă-l acolo patru ani să vezi ce e în stare să facă.

— Foarte just.

— Ai chemat un doctor — înseamnă c'ai avut încredere în el. Lasă-l deci să te trateze.

— Just.

— Te-ai însurat şi a doua zi nu-ţi mai place consoarta? Nu te grăbi să te desparţi căci vei descoperi şi la următoarea alte cusururi. Mai bine încearcă s'o dai pe brazdă. E drept?

— Foarte drept, domnule inspector.

— Când cineva te-a poftit la masă, e obligat să te lase până la cafea.

— Nici vorbă!

— Chiar dacă nu ştii să întrebuinţezi cuţitul.

— Chiar.

— Până la urmă o să te obişnueşti.

— Absolut.

— La revedere.

— Vă salut, domnule inspector. Cu tot respectul.

V

Istrate Călinescu respiră lung, ca după un pericol de asfixiere şi controlă ceasul: 12 ca şi al fostului inspector...

La vremea asta fiertul oalelor şi al crătiţelor e în toi — acolo unde e; unde nu e — aşteaptă maşina rece şi gospodina cu mâna la falcă.

Tuşi îndesat şi se întoarse iarăşi cu faţa către bunătăţile măcelarului.

Dispăruse cârnatul. ficaţii. maţele. una din spinări, rinichii şi burta.

Din tot ce mai rămăsese, singură splina îl mai tenta. Merge şi la grătar, merge şi în tigae şi nu contează în socotelile măcelarului printre articolele de lux.

Se dădu mai aproape şi o privi mai cu interes.

Cam mare... Să ceară numai o parte — se jenează. Prea miroase a treabă de spiţer. Şi poate că nici negustorul n'ar înjumătăţi-o.

S'o ia toată — o costa prea mult.

La urma urmei nu l-ar da în faliment un plus de doi, trei lei, dar dacă se schimbă guvernul?... Cine poate ghici cu ce intenţii se instalează noul ministru de finanţe?...

Şi nu e măcar rasol... O farfurie de supă şi o bucată de rasol e altceva. Dar o splină... Carne aţoasă şi fără vreun gust deosebit. Cu siguranţă că n'o să-i placă nici nevestei. Mai bine îi spune că n'a găsit — şi pace. In felul acesta îşi poate scuza şi întârzierea. Nemâncaţi n'or să stea ei. Mai sunt şi legume în grădină, mai sunt şi ouă... Iar diseară ceai cu pâine.

Un tropăit cadenţat îi vestea apropierea colonelului.

Călinescu se bucură căci o întâlnire cu fostul comandant de brigadă îi era mai pe plac decât una cu fostul inspector dela Domenii. Acela e vorbă lungă şi nu întotdeauna interesant. Şi-i place să-i zici „Domnule Inspector" — lucru ce nu convine fostului şef de serviciu. In atâţia ani de slujbă s'a săturat până în gât de atâţia directori, inspectori şi parainspectori.

Drept e că nici colonelului nu-i zice pe nume. Insă e cu totul altceva.

Mai întâi că omul, deşi nu mai poartă

galoane, a trecut însă în civilitate cu gradul pe care l-a avut. Aşa se iscăleşte, aşa trebue să fie trecut în condica perceptorului şi aşa scrie pe tabla din poartă. *„Colonel Ion Marinescu"*. Iar în caz de mobilizare, dacă n'ar avea şaizeci şi şapte de ani, ar fi obligat să-şi schimbe pălăria pe acelaş chipiu c'o vargă lată şi cu trei mai înguste.

Şi e întotdeauna interesant în discuţie. Vorbeşte numai şi numai de-ale milităriei, însă mereu găseşte ceva nou.

Are capul doldora de lupte şi de planuri de războaie.

Domnul Istrate cunoaşte dela el situaţia militară a vecinilor şi a tuturor marilor puteri ale lumii.

I-a povestit cu lux de amănunte cum s'a-desfăşurat bătălia dela Sevastopol, războiul de treizeci de ani şi cel de-o sută, lupta dela Solferino şi cea dela Waterloo, cea dela Stănileşti şi cea dela Isonzo, cea dela Aegate şi cea dela Abuckir, cum se purtau războaele în antichitate şi cum o să se desfăşoare cele viitoare, care e deosebirea dintre o puşcă automată şi o mitralieră şi în ce constă superioritatea strategiei lui Napoleon asupra celei a lui Alexandru Macedon.

Rândul trecut i-a demonstrat, timp de două ceasuri, în faţa gropilor „Cutzarida", de ce a fost posibilă victoria dela Răsboeni asupra unui duşman atât de numeros, mai bine înarmat şi mai bine pregătit pentru războiu.

Altădată l-a dus expres la Băneasa, ca să-i explice, între lacuri, cum au putut Grecii lui Temistocle să sdrobească la Salamina, teribila flotă a lui Xerxes.

Nefiind nici un munte prin apropiere, l-a dus în faţa Arcului de Triumf, în zi de iarnă cu îngheţ şi cu chiciură, ca să-i dea o „foarte slabă idee" de curajul pe care l-a dovedit Hanibal când a luat hotărârea să treacă Alpii, c'o armată care nu era obişnuită cu astfel de urcuşuri; şi nici cu frigul.

Rondurile şoselei Kiseleff au fost pe rând botezate: Liége, Namur, Sedan, Plevna, Maubege, etc. Iar şoseaua însăşi transformată — când în Dunăre, când în Oise, când în Siret, Piave, Tisa, Nistru şi Marna.

Când au ars atelierele C. F. R., colonelul a folosit prilejul să vestejească cruzimea Romanilor — atunci când au dat foc Cartaginei; pe-a Perşilor când au ars Athena

şi pe-a lui Nabucodonosor când a dat foc Ierusalimului.

Căci, colonelul, deşi nu mai poartă sabie şi chipiu de vreo şapte ani, a rămas acelaş pasionat de militărie ca şi atunci când activa în armată.

Nu vede şanţuri înaintea ochilor, ci tranşee.

Un convoiu de câteva căruţe cu fân sau cu lemne, formează, în ochii lui, o coloană de aprovizionare.

Un camion cu butoae de bere sau cu sifoane — un transport de muniţii.

Un aeroplan în sbor — o escadrilă în recunoaştere.

Un pârâiaş — un obstacol; un pom — un adăpost; un sunet — alarmă; un om blond — un Neamţ; unul năsos — un Bulgar; un birjar — un bolşevic care a părăsit frontul.

Ii plac fulgerele, trăznetele, bătăile, ţipetele — şi detestă liniştea.

Un pocnet cât de mic, un zăngănit de furculiţe, un tropot de cai, o răbufnire de motor, — îi procură clipe agreabile.

Caută purici în aşternut, pe câini, pe pisici, şi când îi găseşte îi aşează subt

unghie şi-i ucide numai pentru plăcerea de-a auzi pocnind.

Are şi puşcă şi revolver, dar nu le poate întrebuinţa. Se teme să nu alarmeze lumea şi să treacă drept maniac. Sau nebun deabinelea.

In schimb, când rămâne singur acasă îşi face mendrele c'un pistol de dopuri. Închide ferestrele, uşile, şi trage în inamici închipuiţi, în poze decupate din gazete şi atârnate pe pereţi, în muşte, în câine şi în pisici.

Fug micile animale de el ca de-o lighioană sălbatică.

Işi introduce singur plesnitori în ţigări.

Nu citeşte decât istorie, manuale militare şi literatură de război.

Ii plac numai piesele istorice, cu tirani avizi de sânge şi cu zăngânit de arme.

Nu se duce decât la filmele cu spioni şi cu lupte.

Dela paradele militare e nelipsit.

Asistă adesea la schimbarea gărzii dela Palat şi nu pregetă să ia drumul în picioare până la Cotroceni ca să vadă instrucţie şi tir.

Nu i se pare lucru mai absurd decât să ai armă şi să nu tragi cu ea. Fiind silit să se abţină, îşi răzbună vara, la vie.

Se duce cu puşcă de vânătoare, cu un sistem „Manlicher" şi cu două, trei revolvere.

Toată ziua şi toată noaptea pocăne. Trage în păsări, în pomi, în araci, în şopârle, în muşte şi în... stele.

Nicio sburătoare nu mai îndrăzneşte să-i guste strugurii. Ba au grijă ca atunci când trec pe deasupra viei lui, să se urce dincolo de bătaia carabinei.

Mulţumire deplină tot n'are nici atunci. Ar vrea un tun...

Când era activ, la artilerie, dispreţuia armele mărunte. Toate — chiar şi mitralierele, erau pentru el „puşcoace". Singur tunul merită să poarte numele de armă.

Ce înseamnă găuricea aia de puşcă sau de revolver pe lângă ţeava unei mortiere? Sau puradichiile de gloanţe pe lângă un obuz de o mie cinci sute de kilograme?

Cei din casă, ai lui, sunt consideraţi ierarhic.

Dacă el este colonel, nevastă-sa nu poate să fie decât cel mult locotenent-colonel.

Dacă fiu-său e căpitan, soţia lui are drept la două trese de locotenent.

Soldatul, câinele pisicile şi pasările —

reprezintă trupa, iar bucătăreasa trece drept ofiţer de intendenţă.

Vorbeşte aspru, în fraze scurte, şi întrebuinţează dincolo de abuz cuvinte ca: bătae, distanţă, rezistenţă, disciplină, erarhie, patrie, tactică, tron, efort, dispozitiv, mişcare, uzură, forţă, operaţie, zonă, flanc, baraj, rezervă, inamic, acoperire, manevră, debordare, învăluire.

Când îi zici „Domnule Colonel", cu o cât de slabă nuanţă cazonă în voce, îl măgulești grozav; dar când mergi alături de el şi nu ţii pasul, îl enervezi şi-l aduci în stare să te lase ca pe-un caraghios şi să transverseze singur strada.

Călinescu îi cunoaşte toate maniile şi se comportă ca un subordonat favorit şi inteligent. Drept recunoştinţă, colonelul îl tratează ca pe-un elev-prieten şi ca pe-un confident demn de această onoare.

Şi nu-i zice „Vecine", ca fostul inspector; nici „Domnule" ca un străin oarecare. Îi zice „Monşer". Un titlu — oricum mai agreabil.

Vru să se întoarcă, să-i ia înainte cu salutul, dar fiindcă nu ştie în ce dispoziţie vine din oraş, îi lasă lui iniţiativa.

Căci, colonelul, are şi toane. Câteodată nu te mai cotoroseşti de el, dar alteori abia îţi răspunde la salut. Trece grav şi preocupat, cu nările desvoltate, cu fălcile strânse şi cu pasul mai rar şi mai apăsat ca de obiceiu.

— A, bonjur, monşer! Ce faci?

— A, să trăiţi domnule colonel! Ce să fac... uite...

— Cald şi astăzi. Grozav de cald. Teribilă zăpuşală.

— E Cuptor, domnule colonel... Poate şi din pricină că se schimbă guvernul...

— Cum, cum? N'am înţeles bine. Ce legătură poate să fie între temperatura aerului şi cea politică?

— Păi este, domnule colonel. Că dacă se urcă gradul în politică... se simte şi ceăţeanul mai înfierbântat.

Colonelul râse scurt şi aprobativ.

— Adevărat. Românul se încălzeşte mai ales de politică şi de femei.

— Absolut, domnule colonel. Că dacă stai şi judeci bine — ce mi-e femeea, ce mi-e politica!...

Colonelul râse din nou.

— Şi una şi alta cer parale...

— Şi parale şi bun de gură să fii. Mai ales de gură. Că dacă te pricepi să înşiri la minciuni, suceşti capul celei mai afurisite femei; şi te urci repede pe banca ministerială.

Fostul ofiţer făcu un gest plictisit.

Astfel de chestiuni nu-l interesează.

— Ştiu, domnule colonel, o drese Istrate, că nu vă bateţi capul cu politica, şi... la vârsta asta, bănuesc că nici cu femeile. Dar fiindcă veni vorba... N'aţi auzit noutăţi pe la cafenea?

Colonelul se strâmbă şi mai plictisit.

— Monşer, ai zis bine: cu politica nu-mi bat capul. Şi nu mi-l bat, — ţi-am mai spus-o şi cu alt prilej — nu fiindcă politica ar fi un lucru urît, murdar, ceva însfârşit inadordabil oamenilor cinstiţi şi pătrunşi de un ideal mai nobil, cetăţeanului cu concepţii mai înalte despre Stat şi despre banul public; ci fiindcă eu cred în necesitatea separaţiei puterilor în stat, aşa cum cred în Cezar, în Napoleon şi în Dumnezeu.

Mă rog, am fost şi sunt militar din creştet şi până'n tălpi.

Faptul că nu mai port uniformă, nu mai am comandă, nu micşorează întru nimic

educaţia mea ostăşească. Şi sper că într'un eventual războiu de voiu mai fi în putere, să încing din nou sabia.

Am fost, mă consider încă şi vreau să mor ostaş.

Prin urmare, niciun amestec în cele politice.

N'ai idee cât îmi sgândără urechea când aud vorbindu-se de „Domnul deputat colonel Cutărică", sau „Domnul senator general Cutărescu". Iar când citesc în ziare un reportaj parlamentar şi văd acolo nume de ofiţeri, mi se face negru înaintea ochilor.

Ce cauţi dumneata — general sau colonel — în vâltoarea politică, unde patimile sunt aşa de mari că nimeni şi nimic nu scapă neîmproşcat de venin şi de noroiu?

De ce nu stai liniştit între fasolele din grădină sau între butucii de vie, să-ţi rumegi bătrâneţele şi amintirile în seninătate, cinstit şi respectat de toată suflarea?

Poţi să ai pieptul plin de „Mihai Viteazul", şi de „Virtutea Militară", că adversarii politici nu ezită să-ţi arunce chiar calificativul de trădător.

Stai, domnule, acasă, şi udă-ţi florile şi mărarul, ca atunci când vei ieşi pe stradă

să poţi umbla cu fruntea sus şi să zică lumea: — Ăsta e colonelul X care s'a distins în lupta dela Jiu. Sau — ăsta e generalul Y, care a comandat la Oituz.

Şi nici nu cred că ofiţerii înscrişi în partide fac figură bună printre politicianii rutinaţi. Ei au mers o viaţă de om pe un singur drum, fără cotituri, fără umbră, fără chiţibuşuri.

Ei nu sunt nici jurişti, nici economişti, prin urmare şi contribuţia lor la opera legislativă e nulă.

Iar oratoria lor, tip cazon, pe lângă a avocatului obişnuit dela bară să jongleze cu vorba ar fi ca un fluerat de fabrică pe lângă sunetele unui arcuş de vioară.

Stai domnule acasă şi te odihneşte. După patruzeci de ani în slujba patriei, ai tot dreptul să te aşezi turceşte şi să faci filozofie.

Poţi să faci şi politică, în calitate de cetăţean, preocupat de bunul mers al treburilor obşteşti, dar s'o faci între patru pereţi.

Singur — ori cu nevasta.

Cu copiii, dacă poartă uniformă, să discuţi de exemplu despre progresul realizat

de arma artileriei în răstimpul dela tunul de cireş şi până la „Madam Bertha", despre bucătărie, despre astronomie, despre literatură, dar despre politică nu.

Politică şi militărie, monşer, sunt două noţiuni care se esclud. Aşa cum căldura şi frigul, apa şi uscatul, prostia şi inteligenţa.

Cel mai bun strateg politic nu va şti să conducă un pluton pe câmpul de luptă, şi cel mai bun comandant de armată, nu va fi în stare să dea o mică bătălie electorală.

Stai domnule acasă, nu te amesteca acolo unde patima nu ţine seamă de rănile — o sută de-or fi — cu care te-ai întors din războiu.

Ia închipue-ţi, monşer, un colonel sau un general bătuţi de agenţi electorali! De borfaşi electorali! De nemernici care s'au liberat din armată chiar căprari. Sau cu pedepse pentru dezertare care le-au îndoit termenul legal de serviciu sub arme!

E frumos, monşer?

— Nu... Dar vedeţi că în alte ţări fac politică şi ofiţerii activi, nu numai cei de rezervă, îndrăzni Călinescu.

Colonelul, deşi crede mai mult în Iuliu Cezar decât în Iisus Hristos, îşi făcu o cruce.

— Să ne ferească Dumnezeu! Să ne ferească Dumnezeu, monşer! Ar fi o calamitate în plus — peste atâtea altele. Şi poate cea mai teribilă.

Sunt, monşer, soldat din creştet până în tălpi, iubesc oastea ţării, am încredere în calităţile comandanţilor ei, dar nu uit niciodată ceeace e dator să ştie fiecare ofiţer, fiecare caporal, fiecare soldat: armata are, într'un stat organizat, un rol bine definit. Să apere acel stat. De duşmanii din afară şi chiar de cei dinăuntru, atunci când trebuinţa o cere.

Nu se poate abate dela această linie, aşa cum un tren nu se poate abate de pe drumul de fier, un tramvai de pe şinele lui şi luna de pe cer.

Cum s'o abate, pătimeşte ca şi locomotiva, ca şi tramvaiul care se ambiţionează, când nu te aştepţi, să mai schimbe drumul:

Deraiază.

E drept?

— Drept este.

— Am ajunge să avem câte-o revoluţie pe an — ca în Grecia, ca în Spania şi ca în statele sud-americane.

E drept?

— Foarte drept, domnule colonel.

— Ce ispravă mi-a făcut Kir Plastiras — şi nu ştiu mai care *as*, în Grecia?

Ce Primo — şi nu ştiu mai cum — în Spania?

Au deşteptat în corpul ofiţeresc veleităţi în afară de pregătirea şi de misiunea lui, a acestui corp, încercând, prin absurd, să înlocuiască arta politică — rafinată şi maleabilă, cu arta militară — brutală şi precisă.

E drept?

— Just, domnule colonel.

— Mă gândesc la politica înaltă, de stat, nu la cea de club. Să fim bineînţeleşi asupra acestui lucru.

— Da, domnule colonel.

— Fiindcă, monşer, în chestiunile mari, de stat, armata a fost, este şi trebue să fie subordonată politicei.

— Absolut!

— Conducătorii politici singuri poartă răspunderea relaţiilor cu alte state şi răspunderea ordinei dinăuntru.

— Absolut!

— Şi într'un scop şi în celălalt, ei au la dispoziţie instrumentul necesar:

— Armata.

— Cu o armată bine organizată şi bine disciplinată, conducătorii politici ai unui stat pot să menţină pacea dinlăuntru şi pacea cu alte popoare.

Când duşmanii ordinei în stat ştiu că nu pot să conteze pe defecţiuni în rândurile oştirii, rămân cu credinţele lor mai departe în domeniul teoretic.

Şi atâta timp cât duşmanii dinafară se tem de un război, îşi domolesc pofta de cuceriri sau de revanşă, afişând cele mai sincere sentimente de prietenie şi de pace.

E drept?

— Just.

— Nu poţi avea siguranţa păcii, afară şi înăuntru, dacă nu dispui de mijloace de apărare.

— Absolut!

— Zeiţa Pallas-Athena, protectoarea păcii e înfăţişată de vechii Greci, cu scut şi cu sabie.... Dar... ei frate alunecarăm cu discuţia iar şi iar în cele milităreşti. Să mai vorbim şi despre altceva. De pildă despre dumneata. Ce mai faci? Ce mai gândeşti? Cum se află doamna?

Eu, după cum mă ştii, după cum mă vezi şi după cum mă auzi: veşnic ocupat.

Lucrez, gândesc şi vorbesc.

Să mă crezi, monşer, că seara mă culc mai obosit ca pe vremea când activam în armată.

Atunci trăiam cu precizia unui cronometru; astăzi — ca marinarul fără busolă.

Hâţ încoace, hâţ încolo — cât e ziulica de mare.

Fac de toate şi nu fac nimic.

Abia aştept să dea strugurii în pârgă, să mă duc la vie. Acolo am un rost bine definit.

Eri — închipue-ţi! — mi-am pierdut vremea cu javra de câine. A ieşit din curte şi l-au înhăţat hingherii. Cată-l încoace, cată-l încolo, cată-l pe dincolo, până m'am pomenit la hingherlâc. L-am găsit încarcerat ca pe-un criminal. Ticălosul!

Hm! Dumneata, colonel de artilerie, fost comandant de brigadă, să ajungi să porţi grija potăilor! Ptiu!

Aseară, contrar obiceiului meu, m'am dus la cafenea. Fiindcă seara nu prea mă deplasez aşa uşor.

Acolo — discuţie, discuţie şi iar discuţie. Despre conversiune, despre planurile de redresare economică ale lui Roosevelt,

despre secetă, despre ploae, despre pavarea Capitalei...

Hm! Auzi, auzi! Să te ocupi patruzeci de ani de tunuri şi de obuze, ca la bătrâneţe să te amărăşti cu... conversiune şi cu alte chestiuni de care n'ai habar.

— E rău, domnule colonel.

— Dar dumneata ce mai faci, monşer? Ce mai gândeşti? Cum se află doamna?

— Mulţumesc de întrebare, domnule colonel. Uite, ce să zic...

— Alaltăeri n'am avut pic de odihnă, moncher. Când eram activ, făceam ochi la 7. Nu mă deştepta nimeni. La 7 fix deschideam ochii, mă uitam la ceas, apoi îl deschideam şi pe celălalt şi mă sculam.

Acuma, pensionar fiind, adică om bătrân şi fără griji, mă scol la 6! Câteodată şi mai devreme.

Vreau să văd cu ochii mei cum udă soldatul legumele şi florile, şi simt o deosebită plăcere să hrănesc însumi vietăţile din curte.

Aşa-i viaţa, monşer. Te ocupi patruzeci de ani de tunuri şi de ştiinţă militară, ai sub comandă diferite unităţi — dela companie până la brigadă, ca apoi să mori hrănind cloştile şi plivind lăptucile.

Dar dumneata, monşer?

A, uitasem. Alaltăeri, mă deştept pe la 5, în prada unui vis magnific. Auzi, monşer? Magnific.

Se făcea că reluasem comanda regimentului meu: 48 de obuziere, şi mergeam la război. Ne provocase — ghici cine?

— Bulgarii...

— Aş!

— Bolşevicii.

— Nu.

— Ungurii.

— Nu.

— ?

— Suedezii, monşer!

— Imposibil, domnule colonel!

— In vis toate sunt cu putinţă, monşer. Ascultă motivul.

Ştii că a fost în Bucureşti un turn, numit Turnul Colţei, ridicat de soldaţii regelui Carol al XII-lea al Suediei, după bătălia dela Pultava. Acest turn, ruinându-se şi stricând estetica oraşului, a fost dărîmat.

Faptul a ajuns abia acum la cunoştinţa vestitului monarh. Care s'a şi grăbit să ne declare război. Aşa cum se declarau războaele în vechime: pentru o femee sau pentru un strănut.

Se svonea, mă rog, că vine c'o armată numeroasă, ca aceea pe care a trimis-o Xerxes împotriva Grecilor, după înfrângerea dela Maraton.

Eu, primesc ordin, să ocup o poziție la Bratocea. Exact ca după retragerea din Transilvania.

Apoi, se făcea că merg spre Oltenița. Ca'n vis, monșer. Primise Statul Major informații că grosul suedezilor vor încerca să invadeze între Giurgiu și Oltenița.

Mergeam, monșer, pe un cal alb, calul meu pe care l-am avut slugă credincioasă în ultimii șase ani, (colonelul își șterge o lacrimă), în fruntea regimentului.

Mă simțeam întinerit cu douăzeci de ani— și cu un dor de luptă ca acela pe care l-am avut la declararea războiului cu răposata Austro-Ungarie.

Și eram tare mândru de misiunea mea. Aveam ordin să trag până la ultima ghiulea și până la ultimul soldat. Ceeace însemna că totul depinde de rezistența pe care o va opune armata sortită să împiedice sau măcar să întârzie invazia inamicului.

Era așa de frumos, monșer!

Era magnific, monșer.

Dar — ghinion! — la cea dintâiu lovitură de tun, calul s'a speriat şi m'am deşteptat.

Păcat. Păcat! mi-am zis, când m'am deşteptat. O luptă, fie şi în vis, cu un inamic de talia lui Carol al XII-lea, e ceva rarisim, monşer. Nu?

— Absolut.

— Visul fusese aşa de fermecător, că n'a fost chip să mai adorm. M'am sculat şi mi-am revăzut uniforma cu care m'am înapoiat din campanie, am făcut puţine exerciţii de scrimă, apoi am ieşit afară.

Simţeam nevoe de aer şi de mişcare.

Am măsurat curtea şi grădina în lung şi în lat, am tras două diagonale — tot cu pasul, firește, am făcut un romb şi un triunghiu, am udat cu mâna mea straturile de flori, am făcut puţină instrucţie cu câinele — ce vrei, monşer? — apoi am luat drumul spre Cotroceni.

Trebuia să văd uniforme, cai, arme, să aud tropăituri, sgomot de avioane şi comenzi...

„La-a ochi!".

„Trage-eţi foc!"

Ce vrei, monşer? Patruzeci de ani de militărie, dintre care trei de războiu, nu se uită cu una cu două.

E drept?

— Just, domnule colonel.

— Dar dumneata ce mai faci, monşer? Te văz cu ghiozdanul... Hahaha! Şunt sigur că ţi s'a făcut dor de vremea când îl purtai zilnic între birou şi casă — şi ai plecat cu el...

Ce vrei monşer? Obişnuinţa devine a doua natură. Hahaha!

Ce face doamna?

— Mulţumesc bine, domnule colonel, uite ca...

— Dar mă rog, ce stăm noi aici? Ah, când văd o expoziţie d'astea de leşuri şi cu măcelarul plin de sânge şi înarmat ca un barbar, îmi aduc aminte de măcelul de pe front şi-mi face rău.

— E grozav, domnule colonel.

— Absolut, monşer. Am văzut scene înfiorătoare...

Dar să ne mai mişcăm puţin. Simt că mi se urcă temperatura. Am fost martor ocular... Dar să nu mai insistăm. Imi vine ameţeală, monşer.

Colonelul e potrivit de stat, gras, cu mustaţa retezată, cu o musculiţă sub buza de jos şi cu chelie progresivă.

Istrate Călinescu e înalt, slab, poartă breton şi mustaţa în furculiţă.

Colonelul calcă rar şi apăsat.

Călinescu calcă tot rar şi apăsat, ca să fie în ton, dar ceva mai timid.

Colonelul are aerul că încearcă tăria caldarâmului.

Istrate Călinescu pare că-şi cruţă tălpile pantofilor.

Dacă vrei să faci plăcere fostului comandant de soldaţi şi de cai, ţine pasul. Atunci e vorbăreţ, prietenos şi camarad.

Dacă ai gust să-l necăjeşti, sau ţi-se face lehamite de amintirile şi de nostalgiile lui, nu-l mai ţine. Atunci se roşeşte la faţă, se încruntă şi transformă pasul liber în „pas german".

Dacă vede că nu înţelegi — sau nu vrei să înţelegi, se înverineţeşte şi te concediază. Iţi întinde mâna cu o mişcare brutală, ţi-o strânge scurt şi-ţi întoarce spatele. Fără nicio vorbă.

Sau te lasă ca pe-un caraghios şi se îndepărtează strângându-şi fălcile şi pocnind pietrele cu bastonul.

Călinescu i-a menajat şi-i menajază toate susceptibilităţile.

Îl admiră pentru dragostea cu care vorbește de armata țării și-i gustă amintirile — chiar când i le repetă a zecea oară. Dar mai mult îl încântă competența și claritatea cu care face critica unei bătălii — ori în ce timp s'ar fi dat această bătălie.

A zis adio supei, rasolului — și cum foamea nu bate încă tare la porțile stomacului, are timp și chiar voe-bună să asculte dizertațiile vecinului și să înfrunte urgia unui baraj de artilerie.

Când colonelul socoti că s'au îndepărtat suficient de măcelărie, încât să nu mai prindă nici mirosul vitelor spintecate, rări pasul ca tovarășul să-i înțeleagă intenția. Apoi se opri brusc, ca la comandă.

Călinescu îl imită întocmai.

Măgulit de această liberă subordonare, colonelul își râse în cioc, își mângâe mustața — atâta cât mai are — și reluă firul început și întrerupt de vitrina cu carne.

— Aș dori să nu fiu înțeles greșit. Am zis că vederea unei măcelării îmi aminteste scene de pe câmpul de luptă — și mă înfioară. Asta nu înseamnă însă că detest războiul.

Moartea unui om, chiar când e natu-

rală, şi prevăzută, nu-ţi procură satisfacţie —afară de cazul când dispariţia acelui om curmă o suferinţă, înlătură o nenorocire; dar când ai prilejul să vezi cu ochii tăi creeri împroşcaţi de-un pat de puşcă, măruntae răvăşite de-o schijă sau de-o baionetă, membre despărţite de trup şi aruncate la zeci de metri, — te ia groaza de cruzimea pe care moartea o arată tocmai faţă de aceia ce se abandonează în slujba unei idei.

Cea mai măreaţă dintre idei.

Ideea de patrie.

Războiul în sine însă e necesar pentru desvoltarea virtuţilor într'un popor.

Fără război, ori măcar fără teama unui război, o naţie vegetează şi decade.

Războiul, pentru un popor, este acelaş lucru cu lupta pentru existenţă a unui individ.

Dacă acest individ n'are trebuinţă să lupte ca să trăiască, va fi toată viaţa un om lipsit de voinţă, de energie şi de prevedere.

E just?

— Foarte just.

— Numai în lupta pentru viaţă îşi pune omul la contribuţie şi îşi desvoltă toate însuşirile-i fireşti. Şi numai într'un război

îşi valorifică şi îşi fortifică o naţie calităţile sufleteşti, fizice, economice, etc.

Numai războiul duce la un maximum de tensiune a tuturor energiilor umane şi imprimă o marcă de noblețe popoarelor care au curajul să-l înfrunte, — a grăit sau a scris undeva Mussolini, într'unul din momentele sale de inspiraţie divină.

In această clipă, doi mici negustori de „rahat cu apă rece", caşi când ar fi vrut să experimenteze concepţiile despre războiu ale colonelului şi ale Ducelui, se luară la ceartă. Motivul?: Unul se aşezase cu tava şi cu doniţa lui lângă altul care pesemne îşi făcuse aci un vad şi nu admitea concurenţă.

— Mă, pleacă d'aci, n'auzi?

— Da ce, mă, e moşia lu tat'tu?

— Mă, pleacă d'aci, n'auzi?

— Pleacă tu.

— Auzi, monşer? S'a iscat ceartă între aceşti doi oltenaşi, pentru aceiaşi pricină care mai totdeauna stă la baza certurilor şi războaielor dintre popoare: interese economice.

Priveşte-i cum stau gata să se bată pentru o foarte problematică bucăţică de pâine,

în plus, deşi sunt conştienţi că dintr'o încăerare ar putea rezulta pentru ei pagube mult mai mari: rănire, haine rupte, etc.

E instinctul de apărare şi de existenţă care zace în orice vietate, dela furnică şi ţânţar până la elefant şi până la om...

— Mă, pleacă d'aci că bag briceagul în tine.

— Ai, mă, briceag?

— Şi dacă n'am — nu-ţi dau c'un pietroiu în cap?

— Da ce, mă, eu n'am mâini?

— Nafura mă-ti!

— Ba pe-a mă-ti.

Se apropie înfuriaţi ca doi cocoşi, cu pumnii strânşi şi cu ochii holbaţi. Istrate Călinescu vrea să intervină, dar colonelul îi interzice.

— Lasă-i, monşer, să se bată. E în interesul lor — chiar dacă şi-ar mai turti nasurile şi şi-ar sfâşia cămăşile de pe ei.

Unul din cei doi pui de olteni ia ofensiva.

— Ca'n războiu, monşer. se bucură fostul comandant frecându-şi mâinile.

Celălalt se retrage strategic, cu ochii după o piatră sau după un reteveiu.

— Intocmai ca pe câmpul de luptă, mon-

cher. O armată caută victoria în curaj şi rapiditate; cealaltă, simţindu-se mai nepregătită pentru decisivă, caută sprijin în obstacole naturale şi în manevre tactice şi strategice.

— Mă, pleci d'aci ori te pocnesc?

— Ultimát, monşer!...

— Pleacă tu.

Cel mai înfipt dintre adversari, ridică bumnul. Celălalt preveni lovitura alegându-se c'o uşoară atingere pe umăr. Şi se mai trage doi paşi înapoi.

A doua lovitură însoţită de-un Paşti furios, e dată cu piciorul şi ţinteşte boaşele.

Micul strateg îi schimbă destinaţia primind-o în coapsa dreaptă. Il doare şi acĭ dar mai puţin. Scoate un ţipăt şi apucă pe adversar de picior.

Acesta face sforţări disperate să-l prindă de gât sau să scape, dar nu izbuteşte. Micul tactician îl trânteşte la pământ şi-i cară pumni.

Colonelul e în culmea bucuriei.

— Exact ca în războiu, monşer. Ca la Jiu, monşer.

Ca la Marna, monşer.

Ca la Călugăreni, monşer.

Combatanţii se burduşesc reciproc cu pumnii şi cu picioarele, se trag de păr, spre satisfacţia colonelului, spre hazul trecătorilor grăbiţi şi spre grija părintească şi creştinească a lui Istrate Călinescu.

Lupta se apropie de prăvălia unuia din războinici. Acesta vede primejdia invadării teritoriului naţional, de către inamic, şi încearcă o răsturnare a situaţiei.

Colonelul nu-şi mai află loc.

— Întocmai ca în războiul dintre popoare, monşer.

Extraordinar, monşer!

Inevitabilul se produce. O doniţă e răsturnată în ţărână, împreună cu tava cu rahat de deasupra.

Păgubaşul se desface de făptaş şi urlă în faţa dezastrului.

Celălalt, văzându-şi isprava, îşi ia prăvălia şi fuge, mulţumit că a scăpat numai cu cămaşa sfâşiată la gură, cu sgârieturi pe faţă şi pe mâini şi cu pălăria şifonată.

Colonelul e decepţionat.

Războaele nu se încheie aşa. Ci învingătorul cată să tragă tot profitul posibil de pe urma victoriei.

In judecata lui, olteanul biruitor avea

drept să-i spargă celuilalt doniţa sau s'o ia ca trofeu, să-i calce rahatul în picioare ca să nu mai aleagă nimic din el şi, probabil, să-l desbrace până la piele, ori măcar de ismene, de bete, să-i înhaţe şi pălăria, iar bănuţii din punga lungă şi murdară să-i pretindă drept despăgubiri de războiu.

Intâlnind privirea necăjită a vecinului, care regreta în sine că l-a ascultat şi n'a intervenit la timp, colonelul vru să sacrifice doi poli întru despăgubirea celui învins care-şi bocea marfa amestecată cu ţărână, dar îşi luă seama.

Nu era în interesul acestuia.

Trebuia lăsat să facă singur efortul necesar pentru vindecarea rănilor pricinuite de războiu. Altfel n'ar trage nicio învăţătură, niciun folos, de pe urma acestei încăerări.

Işi luă colegul întru pensionărie de braţ şi caută să-i explice cum devine treaba.

— Am zis, monşer, că războiul e piatra de încercare a însuşirilor unei naţii, după cum lupta pentru existenţă înseamnă punerea la bătae a tuturor calităţilor unui individ.

— Dar urmările războiului, domnule colonel? încercă Istrate o ironie.

— Tocmai aci am vrut să ajung, monşer.

In lupta pentru existenţă, un individ poate ieşi adesea biruitor, după cum, cu toate eforturile făcute, poate să iasă învins, sdrobit chiar.

Ce face acel individ — şi într'un caz şi într'altul?

Biruitor fiind, ştie din experienţa lui sau a altora că totul e trecător şi că nimeni nu trebue să se culce pe laurii câştigaţi. O întorsătură neaşteptată îl poate readuce în douăzeci şi patru de ore în situaţia de a capitula definitiv sau de a reîncepe lupta de-a capo.

Şi atunci, acel individ, pentru a evita o zădărnicire a ostenelelor care l-au ridicat la un nivel de unde poate privi viaţa mai senin şi viitorul mai încrezător continuă a sta de veghe. Mintea lui e în necurmată frământare pentru a găsi noui mijloace de parare a neprevăzutului.

Iar dacă o lovitură totuşi îl prăvale, imediat ce se desmeticeşte începe lupta pentru refacere, folosind experienţe recente şi căutând resurse noui în sufletul şi în inteligenţa lui.

Afară, bineînţeles, dacă e laş. Atunci aban-

donează lupta şi-şi caută scăpare în mormânt, într'o mânăstire sau în puşcărie.

La fel şi un popor.

O pace perpetuă are asupra viitorului său aceleaşi consecinţe pe care le are inactivitatea pentru un picior, pentru o mână, pentru creer.

Un războiu victorios îi consacră valorile în faţa lumii şi în proprii-i ochi, şi-l sileşte să-şi menţină fructele biruinţii.

O înfrângere îi arată defectele şi-l obligă să şi le repare şi să-şi recâştige prin sforţări eroice situaţia pe care a avut-o în concertul naţiunilor.

Dacă nu, atunci înseamnă că nu merită să trăiască şi va sfârşi în umilinţă şi în robie.

Ai văzut acest războiu în miniatură dintre cei doi oltenaşi. Nu se deosibeşte decât în proporţii de un războiu între două ţări.

Motivul pentru care s'au bătut micii negustori? Infim şi absurd. După cum infime şi absurde sunt câteodată motivele care duc popoarele la bătae.

Ar fi putut prin bună înţelegere să-şi vândă amândoi marfa fără să se expună la pagube mai mari decât câştigul realizat

prin excluderea celuilalt; după cum şi multe războaie ar fi fost evitate dacă la lăcomia oamenilor — şi ea destul de aprigă şi nesăturată, nu s'ar mai adăuga şi un dram de ambiţie şi de amor propriu.

Dar acestea sunt lucruri cunoscute de toţi elevii de şcoală.

Principalul este să ştim că războiul, indiferent de rezultatul material, foloseşte şi învinşilor şi învingătorilor.

E clar, monşer?

— Clar, domnule colonel.

— Ce crezi dumneata că vor face acum eroii de adineauri cu cămăşile rupte, cu nasurile turtite — şi unul din ei cu marfa distrusă, monşer?

— Ce să facă? — ridică Istrate din umeri cam plictisit de această pledoarie în favoarea războiului. Au să mai capete şi altă bătae dela stăpâni...

— Exact, monşer. Vor mai primi câte-o bătae, poate mai sdravănă decât aceea pe care şi-au aplicat-o reciproc.

Intocmai caşi armatele învinse. După ce au suferit toate ororile războiului, sunt silite, la întoarcere, să mai suporte şi batjocura celor nevolnici şi a celor ce s'au eschivat dela datorie.

Fii sigur însă că micuții vor trage foloase din ambele bătăi.

Se vor întreba mai întâiu de ce s'au luat la ceartă.

Apoi, acum de n'au rupt numai nasul și cămașa adversarului și să și le apere pe ale lor. Vor cugeta asupra modului de procedare în viitor, iar cel cu marfa pierdută va depune sforțări îndoite să-și scoată paguba și să-și respecte încrederea patronului.

Vor face desigur exerciții corporale în vederea unui viitor conflict, și exerciții mintale pentru evitarea unei încăerări fără rost și pentru a ajunge în situația patronilor care poruncesc după interes și bat după poftă.

Hei, am dreptate când zic că războiul e necesar? Ce crezi, monșer?

— Ce să cred, domnule colonel, îngână Călinescu, dumneavoastră care cunoașteți chestia...

— Firește c'o cunosc! Am studiat-o pe toate fețele și am ajuns la aceeași concluzie ca și mareșalul Foch: Că războiul e un rău necesar.

Cași contele de Maistre: că războiul e un act divin.

Caşi Leibnitz: că pace veşnică nu poate fi decât în cimitir. Sau înscrisă pe frontispiciul unui cimitir. Cam aşa ceva.

Dar — ei frate, mi se pare c'am insistat îndeajuns asupra acestei probleme — care ce-i drept nu e bagatelă, ci de-o importanţă covârşitoare pentru vitalitatea omenirii. Nu crezi?

— Cred, domnule colonel.

— Ia să mergem acuma către casă. E ceasul 1 şi se apropie vremea mesei.

— A...

— Dumneata cum îţi petreci vremea, monşer?

— Cum să mi-o petrec, domnule colonel, uite...

— Dar doamna ce face? Toată ziua o văd robotind pe lângă casă.

— De, domnule colonel, uite...

— Nevastă-mea e tot bolnavă de rinichi, ficat, gută...

E supusă de ani de zile unui regim sever, dar eu n'am ce face cu regimul, mie nu-mi trebue regim, nici căpitanului, nici noru-mei, aşa că îţi închipui suferinţa celui condamnat să nu mănânce carne, acru, sărat, să nu bea vin, nici cafea, — stând la o masă

cu ceilalţi care îşi pot permite orice fantezie culinară.

Dar slavă Domnului că până azi nu ştiu ce înseamnă a fi bolnav, deşi sunt trecut de şaizeci şi cinci de ani.

Am dus o viaţă ordonată şi de mişcare, monşer.

Am preferat picioarele— tramvaiului şi trăsurii.

Am preferat bucătăreasa mea — bucătarilor de pe la restaurante, chiar şi în vilegiatură fiind.

Am preferat vinul meu altor vinuri.

Am preferat somnul — nopţilor pierdute indiferent unde şi în ce fel.

M'am rezumat la nevasta mea — deşi am întâlnit în cale multe Ilene Cosinzene. Cine ştie ce poate ascunde un picior perfect şi doi ochi candizi!

Femeea, monşer, — dar să nu abordăm chestiuni care nu prea ne mai interesează. Ori...

Râd amândoi şi-şi cercetează ornîcele: 1,10.

Traversează tăcuţi bulevardul Mihail Ghica, în direcţia străzii Aviator Stan Mihai pe care îşi au domiciliile. Dar mâncărimea

de limbă a colonelului încă nu se istovise.

Își încetinează mersul, și se oprește. Își vîră mâinile în buzunarele pantalonilor, mută nervos picioarele și privește în pământ.

Apoi își fixează picioarele și privește în infinit.

Istrate Călinescu bănuește că ar vrea să-i vorbească despre submarine sau despre aviație și nu se poate decide.

Cât pentru el — ar prefera să-i descrie o bătălie.

Când arată desfășurarea unei lupte fostul comandant e clar, precis, folosește fraze scurte și gesturi sobre. Ridică tonul când vine vorba de retragere, e vehement când pronunță cuvintele: scos din poziții, împresurat, învins, și se domolește teatral când vorbește de biruință. Fața i se destinde, privirea i se înseninează și ciocul se liniștește.

Dar colonelul continua să tacă și să scruteze zarea.

Călinescu își închipue că urmărește peripețiile unei lupte aeriene, sau că așteaptă apariția unei escadrile dușmane.

Se uită și el, așa ca să-l imite și să mai

vadă ce s'a făcut norul care semăna cu Marea Caspică.

Colonelul coboară ochii pe depozitul sanitar şi-i opreşte aci.

Istrate bănueşte că meditează acum asupra pregătirii sanitare a armatei, în vederea unui război, şi îşi aduse aminte de epidemia de tifos exantematic din 917.

O discuţie pe această temă, acum înainte de masă, nu i-ar conveni — şi tuşi tare ca să schimbe presupusa intenţie a colonelului.

Fostul comandant tresări şi îşi mută privirea dealungul bulevardului cu nume de militar şi de prinţ. Care „bulevard" are prin aceste părţi aspect de Tei şi de Colentină.

Călinescu îi bănueşte preocupări edilitare şi nu-l încântă perspectiva unei critici a gospodăriei municipale.

Nu e timp suficient.

E interesant colonelul când face comparaţii cu cele văzute prin diferite oraşe străine pe care le-a vizitat, şi mai ales e amuzant când spune cum şi-ar inaugura el — dacă ar fi — activitatea de primar la Verde.

Parcă-l aude:

— Aş astupa mai întâiu gropile din dosul fabricei Cutzarida. (Dar el, Istrate Călinescu, nu-l crede. Căci oridecâteori îi descrie o bătălie pe mare sau o luptă de tranşee, îl duce în faţa acestor gropi. Mai rar la Băneasa şi la Herăstrău).

— Aş face şcoală şi biserică în Parcul Domeniilor...

— Aş repara Arcul de Triumf...

— Aş moderniza Piaţa Matache Măcelaru...

E însă prea meticulos la vorbă. Pe cât e de concis când povesteşte fazele unei bătălii, pe atât e de lăbărţat când vrea să arate cum înţelege el să fie aliniată sau pavată o stradă, cum să circule tramvaele, cum autobuzele, etc.

Nu zice aşa: strada asta să fie pavată cu asfalt sau cu piatră cubică — dacă actualmente e cu de râu; ci ia la rând toate pietrele mai colţuroase şi le pocneşte cu bastonul, pronunţând şi un cuvânt potrivit; calcă prin gropi arătând cum se hurducăe un vehicul când nimereşte în ele şi cum se deranjează maţele pasagerului; se opreşte câte un sfert de oră în faţa unei şini de tramvai ieşită din nivelul străzii şi arată

ce se poate întâmpla unui pieton care se isbeşte cu botul încălţămintei, găsind cuvinte aspre pentru administraţia comunală — care nu vede, şi pentru direcţia S. T. B.-ului — care n'aude. Sau viceversa.

— Nici pic de nor pe cer, domnule colonel, îndrăzni Călinescu în scop să afle la ce reflectează, cu ochii în văzduh, fostul comandant de brigadă.

Acesta nu-i răspunse. Tuşi în cerul gurii şi îşi mută picioarele.

Apoi cercetă din nou ceasornicul.

Şi-l cercetă şi Călinescu.

— Unu şi douăzeci.

— Unu şi nouăsprezece.

— Fix?

— Exact, domnule colonel. La ora asta... terminasem slujba şi mă găseam în drum spre casă.

— Odată... — oftă colonelul.

Oftă şi Istrate.

Acum se uită amândoi pe cer, dar nu văd albastru, nici soare...

Unul vede un ghiozdan împănat cu hârtii „Lucrate" şi „Nelucrate"; celălalt zăreşte un chipiu, o sabie, un cal şi un afet de tun...

Unul aude sirena arsenalului; celălalt gornistul sunând pentru masă.

— Dar dumneata ce mai faci, monşer? se adresă colonelul cu un subit accent de vioiciune. Eşti sănătos? mulţumit?

Dar doamna? Te rog să-i transmiţi respectoase sărutări de mâini.

— Mulţumesc, domnule...

— Nevastă-mea e tot suferindă. Ficat, rinichi, — dar eu ,până în ceasul de faţă, dau slavă lui Dumnezeu. Mănânc bine, dorm bine, mă plimb, mă ocup şi de-ale casei şi-mi mai fac vreme şi pentru citit.

Ce vrei, monşer? Aşa e viaţa.

Zilele astea mi-a căzut în mână un studiu asupra bătăliei care s'a dat la St. Quentin, între 28—30 August 1914. Adică după înfrângerea armatei franceze la Maubege, şi înainte de marea ciocnire de pe Marna.

Ţi-e foame? — nu. Ştiu că obişnueşti să mănânci la 2. Şi eu aşijderea.

— Nu mi-e foame, domnule colonel. Şi chiar de mi-ar fi — adăogă Istrate sincer aş răbda până diseară ascultând din gura dumneavoastră chestii de mîlitărie şi mai ales întâmplări şi scene din războaie. Pe cinstea mea, domnule colonel.

Faţa ostaşului se îmbujoră, ochii îi scăpărară, fruntea i se încruntă şi tunarul ager;

dela Bratocea şi dela Oituz luă locul pensionarului cu burtă şi cu sacou.

Apoi zâmbi.

— Te-am învăţat cu năravi, monşer.

— M'aţi învăţat, domnule colonel.

— Şi acuma sunt obligat să-ţi povestesc mereu de-ale războiului, ha?

— Sunteţi şi competent şi interesant, domnule colonel.

Fostul militar îşi zâmbi în cioc, măgulit, şi se uită la ceas.

— Unu şi douăzeci şi cinci! Nu mai avem timp, monşer. Să lăsăm pentru altădată.

Lupta a fost foarte interesantă — prin condiţiile în care s'a dat, prin greşelile ambelor comandamente: francez şi german, şi mai ales prin consecinţele ei. Şi înţelegi că, deşi n'are însemnătatea unui Verdun, unui Waterloo, unui Austerlitz, unui Mărăşeşti — hai să lăsăm modestia! — comportă totuşi o examinare atentă şi amănunţită, în fazele ei premergătoare şi decisive. Nu?

— Înţeleg, domnule colonel.

Armatele aliate — franceză şi engleză — se găseau într'o situaţie rea după înfrângerile suferite în bătăliile dela frontieră, şi se retrăgeau din faţa inamicului care

îşi exercita presiunea la centru şi mai ales asupra flancului stâng.

Ţinta lui era Parisul.

Visul tuturor Kaizerilor, tuturor Kronprinţilor şi al tuturor teutonilor — de azi şi de totdeauna.

Ai făcut armata şi ştii ce e un flanc.

— Ştiu, domnule colonel. Flancul drept şi flancul stâng. Adică aripele unei armate.

— Exact.

— Şi la mijloc vine... centrul.

— Evident! Dar şi centrul îşi are flancurile lui deosebite, cum şi flancurile au centrele lor.

In cuprinsul unui front sunt Armate, Divizii, Brigăzi, etc., şi fiecare Armată, Corp, Divizie, Brigadă, etc., îşi are centrul şi flancurile ei.

— Ştiu, domnule colonel.

— Bătălia s'a dat în condiţii favorabile pentru Nemţi.

Vor fi fost şi ei tot aşa de oboşiţi caşi Franţujii, dar aveau moralul mai ridicat.

Erau mereu biruitori — şi mai ales eventualitatea foarte probabilă a ocupării Oraşului-Lumină, le dădea puteri noui de rezistenţă.

Una e când urmăreşti, alta când eşti urmărit, nu?

— Absolut!

— Când urmăreşti, ai iniţiativa mişcărilor, moncher. Şi ca atare poţi, dacă vrei, să te mai odihneşti o leacă, poţi să înghiţi o cutie de conserve fără să tremuri de necunoscut; dar când te retragi eşti mereu la discreţia duşmanului, mereu hărţuit de el — realmente şi imaginativ — şi n'ai chip să faci un popas mai tihnit, să mesteci bine un pesmet uscat, iar serviciile de subsistenţă sunt dezorganizate.

E sau nu?

— E, domnule colonel.

— Aşa dar ne putem lesne închipui în ce condiţii s'a dat bătălia premergătoare memorabilei încăerări de pe Marna.

Unde mai pui că s'a dat în lotul armatei a V-a franceze, aceeaşi care se luptase — desigur eroic, dar care fusese înfrântă la Charleroi şi la Maubege — dacă nu mă înşală memoria.

Aceasta era situaţia.

— Greu pentru Francezi, domnule colonel.

— Şi, colac peste pupăză, mai intervine

şi neînţelegerea dintre generalii Joffre şi Lanrezac.

— Ei, asta vezi...

Drept e că şi Germanii erau îngrijoraţi. Cu toate serviciile lor de informaţii nu puteau descoperi poziţiile armatei a V-a.

Nu ştiau dacă au în faţa lor o arier-gardă puternică, însărcinată să acopere retragerea, sau unităţi mai mari.

Nici nu bănuiau măcar vecinătatea unei armate întregi pregătindu-se de atac.

— Mă mir...

— Norocul lor să captureze pe un ofiţer de stat major, francez, care avea asupră-i ordine în legătură cu contra-ofensiva ce urma să se deslănţue.

— Tii, păcat!

— Dar, ca să fiu mai explicit, vino încoa să-ţi demonstrez pe teren.

Făcură înapoi vreo cincizeci de metri şi se opriră aproape de bulevardul Ghica.

Colonelul îşi luă înfăţişarea unui comandant călare şi îmbrăţişă c'o ageră privire tot cuprinsul dintre depozitul sanitar, parcul Sfânta Maria, Cartierul Griviţa C.F.R., şcoala superioară de agricultură.

— Să zicem că şoseaua asta mizerabilă

care răspunde la numele de Bulevardul — poftim! — Colonel Mihail Ghica, este râul Oise — sau Guise... Mi se pare că Oise.

— Să zicem, domnule colonel.

— Să stabilim Marele Cartier german colo, la biserica aceea din Gropile lui Ouatu, iar pe cel francez la celebrul nostru Arc de Triumf.

— Să le stabilim, domnule colonel.

— Bun. Acuma să vedem noi care era situația flancului drept al armatei germane, fiindcă această bătălie dela St. Quentin s'a dat între flancul drept nemțesc și flancul stâng francez.

— Exact, domnule colonel...

VI

...Aşa că tot a aşteptat cucoana Zoe să vie Rică — cum îl răsfaţă dumneaei — cu carne şi poate chiar cu o litră de ţuică sau cu o juma. de vin. Căci aşa-i e obiceiul. Rabdă, rabdă, iar în ziua când hotărăşte o mică schimbare — o face cu moţ.

A fiert apa — şi a răsfiert-o, ca să opărească ciolanul, a pregătit patru cartofi, a cumpărat dela oltean o legăturică de morcovi, a scos o rădăcină de hrean, a mai şters — aşa ca să-şi facă inimă bună — două pahare pentru vin şi două mititele pentru ţuică...

Dar Rică întârzie.

Cucoana Zoe îşi închipue că n'a mai găsit carne la măcelarul din apropiere şi s'a dus la piaţa Filantropiei.

Işi mai face de lucru prin grădină, mai numără şi dumneaei gutuile, mai întăreşte un nasture la o bluză, dar Rică tot nu vine.

— Taman în Piața Victoriei s'a dus, — dacă nu la Matache Măcelaru, gândește cucoana Zoe. Și cum drumul până acolo și înapoi cere timp, iar Rică nu s'a mai urcat în tramvai de când i-a expirat ultimul abonament, din ultima lună de funcționar, mai slăbi focul și mai puse apă în oală.

Dar Rică nu dă niciun semn de viață deși e ceasul către 12 și jumătate.

Cucoana Zoe intră în grijă.

Să-l fi călcat vreun automobil? Vreun camion sau chiar vreun tramvai?

Bănuește, așa ca să găsească întârzierii o justificare, dar nu crede. Călinescu e cel mai prudent om din lume. Nu traversează el o stradă până n'o fi sigur c"o să ajungă dincolo în bună stare, măcar de-ar ști că rămâne în ziua aceea nemâncat.

Și nici de vreo boală nu sufere, ca să zici că i s'a fi făcut rău în stradă și l-a cărat cu Salvarea.

Totuși — și tocmai pentru aceasta, cucoana Zoe își bate capul să găsească o explicație acestei zăbave care a început să devie jignitoare. I-a promis un dejun regal, a făcut-o să se pregătească în consecință — și acum ia-l de unde nu e.

Se mai plimbă cu mânile în şolduri, mai dibue rufele de pe sfoară, mai spionează şi pe poartă, până ghiceşte pricina: n'a găsit carne şi s'a aşezat la taifas cu fostul inspector sau cu colonelul.

— Că amândoi sunt vorbă lungă.

Ce-i de făcut?

Nădejdea — ca întotdeauna — la straturile din grădină.

Dumneaei, bună şi răbdătoare cum e, nu bombăni şi nici în gând nu-şi permise vreo vorbă de necaz, la adresa soţului sau a soartei. Oftă — e just — apoi luă o cratiţă şi făcu apel la grădiniţă.

Adună fasole grasă, câteva pătlăgele roşii, doi dovlecei cu floare căzută mai recent şi făcu mâncare. Ciorbă de dovlecei cu sare de lămâe şi mâncare de fasole cu pătlăgele roşii.

Şi fiindcă Rică întârzia mereu, găsi vreme să adune şi o farfurie de corcoduşe pentru desert.

Când — însfârşit! — apăru şi domnu Istrate, erau ceasurile 2 şi douăzeci de minute. Colonelul n'ar fi terminat cu lupta de pe Oise sau de pe Guise nici până la 3, dar fiindcă mâncau amândoi la ore absolut fixe,

găsise voința necesară să lase pe Franțuzi și pe Nemți în plină încăerare și să amâne conferința pentru viitoarea întâlnire.

— M'am găsit cu *Monșer* și cu *Etcetera,* se tângui Rică obosit și înfometat.

— Mi-am închipuit eu, răspunse cucoana Zoe pe un ton care admite și iartă fatalitățile. Poftim la masă.... că se răcește supa.

Călinescu își mușcă limba și lăsă capul în jos.

Intr'adevăr, c'ar fi fost minunată acum o lingură de supă și o bucată înviorată cu hrean și cu oțet...

— N'am găsit, minți el, necăjit pe inspector că i-a ieșit cu vestea rea în cale. Ce dacă pleacă guvernul? Era acesta un motiv ca să nu mănânce astăzi, la șapte zile odată un boț de carne? Că o să vie cel nou iar cu tăieri și cu economii? Dar cine e Dumnezeu să știe?

Și mai întâiu de toate — e adevărat ce se svonește?

Cade ori nu cade?

De necaz că nu s'a putut duce în centru să lămurească lucrurile, înghiți prima lingură de ciorbă fără să-i cerceteze temperatura — și se fripse. Vinovată o găsi pe

biata... mâță care își aștepta rândul pe colțul gol al mesei.

— Zât!

Mănâncă amândoi pe muteşte.

El — nervos, dumneaei — calmă, aproape tristă.

Ciorba e bună, deşi repetată prea des. Dovleceii n'au fost bătrâni, mărar a pus dumneaei cu ghiotora, iar foamea nu mai ține socoteală de nicio lipsă.

Şi mâncarea de fasole e gustoasă, cu toate că nu şi-a luat decât prea puțin miros de untură şi nu lipseşte dela masă de când a apărut în grădină.

Incet, încet, pe măsură ce stomacurile se arată mai satisfăcute, revin şi mesenii la sentimente mai bune.

Lui Rică i se calmează nervii şi cucoanii Zoe i se înviorează calmul.

— Şi ce-ai mai discutat cu... Monşer şi cu Etcetera?

— Ca de obiceiu. Unul mi-a vorbit despre militărie şi despre războaie, iar celălalt despre politică.

Dumneaei oftă discret.

— Lor le convine să pue țara la cale.

— Şi încă pe toate țările din lume, adăugă dumnealui scoțând tabachera.

Cucoana Zoe slobozi zahăr şi cafea în ibricelul care clocotea pe maşină, cu grijă mare să nu întreacă măsura: două linguriţe de cafea pură şi două — ceva mai goale — de zahăr tos.

Istrate Călinescu fumează zece ţigări pe zi: una la cafeaua de dimineaţă, două la cafeaua dela prânz, una după siestă, patru la club sau la cafenea şi două după cafeaua dela cină.

Toate de aceeaşi dimensiune şi confecţionate cu deosebită grijă să nu strice vreo foiţă şi să nu risipească vreun firicel de tutun.

— Lor le convine să pue ţara la cale, repetă cucoana Zoe turnând cafeaua în ceşti.

Călinescu îşi aprinse ţigara la un cărbune, deşi avea cutia de chibrite dinainte, trase lung şi atent să vază dacă focul răbufneşte prin pereţii „specialei" — semn de pricopseală, scoase fumul pe gura moţată — în semn de nemulţumire şi sorbi părinteşte din ceaşcă.

— Lor le convine, stărui cucoana Zoe, că puţin le pasă de ziua de mâine.

Pensia e la ei un mezelic.

Inspectorul are moşie — de unde o fi

având-o, iar colonelul poate să trăiască împărăteşte numai din chiria pe care o ia dela casele nevestei.

Călinescu sbârci ironic din nas.

— Mde! Dacă nu mi-a dat şi mie socrumeu măcar vreo două perechi...

Apoi, de teamă să nu se năsprească discuţia, reveni împăciuitor la subiect.

— Dragă nevastă, vorba multă e apanagiul avocaţilor, al femeilor şi al pensionarilor. Dar mai ales al pensionarilor.

Ce vrei să facă bieţii oameni?

Cât priveşte pentru averea colonelului şi a inspectorului — să fie la ei acolo. Nevasta unuia suferă de toate boalele ştiute şi neştiute, iar celălalt e pe trei sferturi ros de cancer şi de reumatism.

Pe tine te doare ceva?

— Nu, zise dumneaei zâmbind, cu ochii în jos.

— Şi nici pe mine. Suntem sănătoşi ca fierul neatins de rugină.

Am avut o fată şi am dat-o după bărbat. E şi ea tot aşa de sănătoasă, şi bărbatul — şi copiii la fel.

Că nu suntem bogaţi? Dar sănătatea nu e cea mai mare bogăţie?

— De...

Călinescu se trase cu scaunul mai lângă jumătate şi o mângâe pe mână.

Dumneaei terciui o lacrimă între gene.

Dumnealui se sui cu mângâerile pe bărbie, apoi pe obraji, pe nas, pe păr, până o cuprinse de mijloc.

Cucoana Zoe sughiţă şi se lăsă moale.

Domnu Rică vru s'o sărute... dar până să ajungă cu gura unde trebue — renunţă.

Cu tot regretul.

S'a dus vremea de demult — vorba cântecului. Dacă n'ai mălai în căpistere, nu mai pune ceaunul de mămăligă.

Cucoana Zoe oftă şi se resemnă. Dacă nu e — nu e.

Călinescu tuşi a necaz şi a... ruşine, îşi puse ochelarii şi deschise *Universul*.

Era şi timpul. Nu citise pe ziua de azi decât titlurile. Şi din titluri poţi să afli numai ce s'a întâmplat nu şi cum s'a întâmplat.

— „Arta de a guverna...“

— Ce vremuri erau odată! oftă dumneaei foarte puţin dispusă a se iniţia în secretele guvernării..

Dumnealui o privi pe deasupra ochela-

rilor, apoi pe dedesubt — şi scapă şi el o respiraţie chilometrică.

— Ehe!...

Apoi caută alt articol. Nu era momentul potrivit să rumege pe cel de fond.

— „Grevă generală în Nicaragua".

— Nu era sărăcie lucie ca acu... Nu se ştia ce e aia criză. Acuma — şi copiii ştiu, oftă iarăşi madam Călinescu, vrând să arate c'o interesează mai mult stomacul decât greva din Nicaragua.

— Dar nici România-Mare nu era, o admonestă Rică aproape răstit.

Cucoana Zoe vru să spue că decât cu România mare şi cu criză, mai bine cu una mică numai să fie berechet. Dar cunoscând sentimentele patriotice ale soţului, se mărgini la un gest făcut cu nasul şi-şi continuă firul caşi când n'ar fi auzit nimic.

— Te duceai c'un leu la piaţă şi veneai încărcată cu de toate, nu ca acu...

— „Filme" pronunţă Călinescu apăsat.

— ...că te duci cu buzunarul plin de bani şi te miri ce cumperi.

— Foarte explicabil, madam. Atunci erau bani mai puţini şi aveau valoare mai mare; astăzi — valoarea banului e mai mică dar în schimb s'a mărit circulaţia fiduciară.

E așa de simplu!...

Cucoana Zoe înțelese cum devine cazul, căci aproape nu era zi să nu-i vorbească ori să-i citească soțul despre această mizerabilă „circulație fiduciară", totuși nu se împacă în ruptul capului cu astfel de termeni.

— Dacă s'au înmulțit banii și viața e scumpă — ce folos! Mulți iei, mulți dai, și la urmă nu mai rămâi cu nimic. Ba nici măcar pe cât ar trebui nu-ți ajunge. Dar înainte...

— „Acum cincizeci de ani...", citi domnul Călinescu.

— Ce acum cincizeci de ani! — se răți madam Călinescu. Acu optsprezece ani, nu cincizeci. Inainte de-a începe războiul. Nu știi ce berechet și ce eftinătate era atunci? Ce tot vorbești că acu cincizeci de ani!

Călinescu repetă titlul rubricei din pagina a treia a ziarului:

— „Acum cincizeci de ani".

— Ce era acu cincizeci de ani?

— Ascultă să-ți citesc.

„In București, pe cheiul Dâmboviței, se va clădi un nou local pentru școala de veterinărie, care va costa un milion de lei".

— Un milion de lei erau bani pe vremea aia, dar acu ce valorează? — se răţoi iarăşi dumneaei. Cu un milion făcea statul palat de şcoală, plus cât se mai fura de unii şi de alţii, dar tu cu patru sute de mii abia ai putut să încherbezi o cocioabă de casă.

Ochelarii Călinescului tremurară pe nas.

— Mai întâiu că n'am făcut o cocioabă, madam, am făcut casă de ţi-e drag s'o priveşti din stradă şi să locueşti în ea.

Şi al doilea, că înaintea războiului n'am fi economisit noi suma asta chiar dacă am fi trăit patru sute de ani.

Ţi-am explicat de atâtea ori că valoarea banului a descrescut în proporţie cu scumpetea vieţii — şi viceversa: viaţa s'a scumpit în proporţie cu deprecierea banului.

Inaintea războiului, circulaţia fiduciară...

— Te rog să mă slăbeşti cu „circulaţia" dumitale! ordonă madam Călinescu, iritată.

— Şi eu te rog să mă laşi să citesc, ordonă şi dumnealui privind-o sever pe deasupra ochelarilor.

— Poftim, citeşte! Că d'atâta mai eşti bun. Să citeşti *Universul,* să caşti gura la cafenea şi să asculţi palavrele domnului Monşer şi p'ale domnului Etcetera...

Călinescu își luă brusc ochelarii de pe nas, dar nu izbucni. Rânji ironic și-i răspunse teatral:

— Sunt pensionar, madam...

Am slujit Statului treizeci și cinci de ani și acu am drept să mă plimb cu mâinile la spate, să vorbesc cât vreau și cu cine vreau și să casc gura — mersi de expresie! — pe unde vreau și când vreau.

Ne-am înțeles?

Cucoana Zoe se ridică îmbufnată și se apucă să spele vasele.

Călinescu își agăță ochelarii la loc și citi în gând cum s'a întâmplat un accident de avion în Japonia.

— Dacă ai slujit la stat, reîncepu dumneaei, cu ce pricopseală mi-ai ieșit? Nu vezi că n'ai ce mânca și ce îmbrăca?

Nu e zi dela Dumnezeu să nu dai cu benzină pe haine ori pe pălărie. Și până să mănânci o bucățică de carne — îi uiți și gustul.

Zi că nu-i așa!

— Nu-i așa! protestă Călinescu aproape vehement. Grație statului trăim amândoi de douăzeci și șase de ani.

Grație statului am făcut casă unde să ne adăpostim bătrânețele.

Graţie statului avem curte şi grădină unde să creştem pasări şi legume — să mâncăm...

— Mi s'au strâns maţele de atâtea legume...

— Nu prea se cunoaşte...

— Uiţi că mai eşti dator o sută de mii de lei de pe urma casei?

— O să-i plătesc şi p'ăştia.

Şi tot dela stat — şireacul.

Nu-i nimic dacă ne mai strângem încă vreo trei sau patru ani. Mâncăm dovlecei şi fasolică şi suntem cu sângele curat şi cu stomacul sănătos, plus că rămânem — neam de neamul nostru — cu casă şi cu grădină.

Am terminat.

— Imi pare bine.

— Stimată doamnă, te rog să iei notă că n'am gust de ceartă. Vreau să citesc.

— Potim! — îl slobozi dumneaei — mai potolită acum. Citeşte-l că d'aia îl plăteşti.

Călinescu întoarse nervos foaia şi citi o telegramă din străinătate, în care se vorbea despre concediul domnului Macdonald.

— Dacă s'ar fura mai puţin, ar trăi şi pensionarii mai bine, reîncepu dumneaei cu două tonuri mai jos. Bagă toţi mâinile până'n coate în vistierie şi apoi ţipă că nu

sunt bani, şi se reped în bucăţica de pâine amară a bieţilor funcţionari şi a amărâţilor de pensionari.

Ca să-i arate încă odată că-i arde mai mult de lectură liniştită decât de vorbă cu nervi, Călinescu citi tare şi apăsat titlul articolului pe care-l avea subt ochi:

— „Continuarea anchetei parlamentare în afacerea „Skoda".

— Poftim! se împăună cucoana Zoe. — Mai zi că n'am dreptate. Cu milioanele ori cu miliardele care l-ar fi costat pe stat „afacerea" asta, se gonea sărăcia din ţară. Nu s'ar fi mai tăiat nici din lefuri, nici din pensii.

Mai ai curaj să mai zici ceva?

Sătul până în gât de atâta „Skodă" şi de atâta „Seletzchi", Călinescu strâmbă din nas şi căută altceva.

Găsi tocmai ce-i trebuia ca să dovedească nevestei că afaceri necurate se pun la cale şi în alte ţări, nu numai la noi. De ce să ne credem mai cu moţ decât alţii?

Citi şi mai tare şi mai apăsat, cu capul sucit către jumătatea-i amărâtă:

— „Noui descoperiri în afacerea Staviski".

Apoi o privi pe deasupra ochelarilor să vadă ce mutră face.

— Aia cu ăla care s'a împuşcat? întrebă dumneaei după ce scotoci puţin în memorie.

— Aia. Din Franţa, nu dela noi. Sper că n'ai uitat acest important amănunt.

Aşa dar, repet: se fac şi în alte părţi ale pământului învârteli pe spinarea statului. Nu se fac numai la noi.

— In Franţa sunt bani mulţi, — găsi cucoana Zoe o scuză hoţilor de acolo. Poate să se fure cât de mult că tot nu se tae din lefuri şi din pensii ca să se umple vistieria la loc.

Tâlharii ăia marii care se îmbogăţesc dela statul nostru, nu se gândesc că sug din sângele funcţionarilor şi al pensionarilor, — arde-i-ar focul şi i-ar îneca apa, să dea Dumnezeu.

Că eu rochie nouă nu mi-am mai făcut de trei ani... Şi pălărie de doi... Şi pe la cinematograf n'am mai dat de două luni.

Ei se ghiftue pe la toate restaurantele, în toate serile, dar eu mă duc odată pe lună — şi atunci cu grijă mare să nu cheltuesc prea mult...

Imi acresc stomacul cu dovlecei — arde-i-ar mana, să nu mai rămâie nici de sămânţă, şi ascult muzică la cască — fiţi-ar casca dracului să-ţi fie. Dacă n'aveai bani

să cumperi unul mai mare, nu trebuia să-mi aduci nici sărăcia aia în casă.

Şi începu cucoana Zoe să plângă. Aşa pe negândite.

Domnul Călinescu o privi surprins, căci o ştie răbdătoare şi înţelegătoare. Apoi se înduioşă şi-i dădu dreptate.

Trăesc într'adevăr strâmtoraţi. Pensia mică, datorie rămasă dela casă, dăjdii, apă, gunoi, plus câte un ajutor pe care-l trimit din când în când fiicei măritate. Bărbatul ei e funcţionar la stat, de vreo patru ani mutat în provincie. Deci silit să plătească chirie în loc să stea cu toţii laolaltă.

Şi câte nu mai trebue la o casă de om! Imbrăcăminte, încălţăminte. Se rupe un ciorap, se uzează o rufă, se toceşte o pingea, un foc, te doare capul şi-ţi trebue o antipirină, ţi-se strică stomacul — aşa în plină criză — şi-ţi trebue un purgativ.

Om eşti şi ca atare ai mai gusta şi tu un păhărel de ţuică, unul de vin, ţi-se face dor de-o fleică la grătar, pe care s'o mănânci cu muzică, într'un restaurant, ai vrea să vezi şi tu un film — măcar aci, în cartierul tău, cu unsprezece lei. Te-ai mai urca şi tu la o nevoe mare într'o remorcă sau într'un

autobuz, că nu-ți mai sunt picioarele pline de vlagă.

Mai citești un jurnal, că nu poți trăi fără să știi ce se petrece pe cea lume. Și măcar așa ca să afli din el cum că sărăcia are multe fețe și că nu tu ești cel mai năpăstuit dintre oameni.

Trăiau bine înaintea războiului. Cu două sute de lei pe lună, cât încasa Istrate în calitate de șef de birou, o duceau aproape în belșug. Plăteau chiria la termen, mereu cu haine înoite și aproape în fiecare seară la cinema sau la grătar cu lăutari.

O duceau binișor și mai acum patrucinci ani. Lefurile și pensiile erau mult mai mari și, cu toate că sarcinile rămase dela casă erau aproape duble, le rămânea îndeajuns ca să n'aibă de ce se plânge.

Astăzi însă toată speranța le e în... puterea de răbdare.

Iau cunoștință din gazetă de piesele și de filmele cele noui, ascultă pe Moțoi și pe Fănică Luca în căștile uzate, fără friptură, fără... udătură, merg ceasuri întregi pe jos ca să-și vadă o rudă, jinduind la cei ce-și pot plăti un bilet de tramvai, și consideră adevărate evenimente în viața lor

uscată oridecâteori intră pe poarta unui cinematograf de mahala şi a unui restaurant de mâna a treia, ori pun la masă mâncări de carne şi pe limbă o picătură de vin.

Dar au şi mângâeri, că sunt sănătoşi, că locuesc în casă proprie, iar dela fiică, dela ginere şi dela nepoţi primesc tot veşti mulţumitoare.

Atâta au avut: o fată. Au dat-o după un funcţionar dela poştă — om harnic, sănătos şi fără vicii. Aceştia au doi copii — un băiat ş'o fată — în cursul superior de liceu.

— Poştaa!

La glasul factorului, Călineştii tresăriră şi-şi bruscară gândurile.

Desigur o veste dela copii. O fi bună? O fi rea?

Istrate îşi scoase ochelarii, care şi aşa tot stăteau deegaba pe nas, căci uitase de jurnal şi se luase de gânduri, şi se ridică să aducă scrisoarea dela poartă. Dar cucoana Zoe îi luă înainte. Lăsă spălătorul în farfurie, uită că are şorţ de jupânească dinainte şi, de grăbită ce era să afle vestea c'o secundă mai devreme, nici mâinile nu şi le şterge de lături.

— E dela *ei,* Rică, anunţă ea de îndată ce văzu scrisul şi ştampila.

— Păi dela cine ar putea să fie? săltă Rică din umeri.

Cucoana Zoe desfăcu înfrigurată plicul. Dumneaei citeşte pe hârtie şi dumnealui îi citeşte pe faţă.

— Hei?

Cucoana Zoe mai citi un rând dela mijloc şi două dela sfârşit, apoi îşi sterse ochii cu mâneca.

— Sunt bine cu toţii. Na, citeşte-o tu la rând.

Când se află în faţa unui lucru mai plăcut — bunăoară o ţigară, o cafea, un jurnal proaspăt, o scrisoare dela copii, Călinescu nu începe operaţia până nu tuşeşte, până nu-şi drege cravata — dacă e îmbrăcat, şi mai ales până nu-şi ridică mustăţile dealungul nasului.

Când e gata, îşi pune ochelarii şi examinează mândru, competent şi prietenos obiectul ce urmează a-i procura câteva clipe agreabile.

De-i ţigară, n'o aprinde până nu se convinge că e răsucită bine, că e lipită aşişderea şi că n'are deci niciun motiv să răsufle.

De e cafea, n'o duce sub mustăţi până

nu asistă foarte atent la topirea câtorva beşicuţe din caimac şi până nu e sigur că temperatura delicioasei băuturi e suportabilă, deci fără urmări neplăcute, pentru buze, pentru dinţi şi pentru limbă.

De-i ziar, nu trece la cuprins până nu-i citeşte numele, numerile de telefon, adresa redacţiei şi a administraţiei, numele directorului, numărul, data şi preţul — chiar dacă acest ziar se chiamă „Universul" (altele nu citeşte decât la club şi în cafenea) — pe care-l cumpără zilnic de când nici nu intrase în slujba statului.

Iar dacă e scrisoare, o cântăreşte în palmă, descifrează toate stampilele de pe faţă şi de pe dos, examinează cu multă băgare de seamă lipitura — să vază dacă n'a umblat cineva înăuntru, la mărci să constate dacă sunt în regulă, la adresă ca să nu fie vreo confuzie de nume, ori să nu fi citit factorul bine strada, — şi numai după aceea o deschide.

Şi chiar când i-o prezintă cucoana Zoe deschisă, tot nu citeşte până nu face mai întâiu cunoştinţă cu plicul.

De data aceasta însă călcă regula. Cucoana Zoe, îmbufnată rău cu un minut mai

înainte, aştepta în picioare veşti care să-i îmbuneze inima şi să-i gonească amarul. Şi ar fi fost prea crud din partea lui să n'o satisfacă imediat.

Mustaţa însă tot şi-o răsuci. De tuşit barem era chiar nevoe. Nu poţi proceda la citirea unei scrisori până nu-ţi dregi mai întâi glasul.

Dragii noştri,

Aflaţi, în primul rând, că suntem sănătoşi cu toţii. Ca întotdeauna până aci — şi până va voi bunul Dumnezeu.

Copiii au terminat cu examenele şi acum îi avem lângă noi. Să-i vedeţi ce mari s'au făcut şi cât sunt de frumoşi — aproape că nu i-aţi mai cunoaşte.

Gică se tunde cu breton şi nu mai vrea să poarte uniformă în vacanţă. De, e deacuma cavaler. Dacă o fi cu putinţă i-om face şi un costum civil.

Marioara a spus o poezie la serbarea de sfârşit de an — că tot Aradul a vorbit în ziua aia de ea.

A mai slăbit mititica din pricina cărţii. Prea mult citeşte. Dar acu o s'o mai pue şi ea la oparte şi o să se ocupe mai mult de joacă.

Şi noi suntem bine şi veseli amândoi. Lenuţa a avut un pic de guturai, săptămâna trecută, dar s'a cotorosit repede de el.

Aşteptăm ştiri noui dela dumneavoastră, cu speranţa că vor fi bune — ca de obiceiu.

Vă sărutăm mâinile şi vă dorim dela Dumnezeu sănătate şi voe bună.

Ionel şi *Lenuţa*

P. S. Uitasem: Gică a trecut într'a şasea, cu media 8.66, iar Marioara într'a patra, cu 9.33.

Ionel

Cucoana Zoe îşi şterse lacrămile cu dosul palmei.

Călinescu le terciui între gene.

— Mai deşteaptă Marioara, mânca-o-ar maica. Dar nici Gică nu e departe. Auzi că vrea să umble în haine civile... De, o fi vrând că e mare. Are aproape şaptesprezece ani.

I-ar sta bine cu pălăriuţă, cu cravată înodată frumos şi cu pantaloni la dungă...

— Ştii ce zic eu? grăi Călinescu după ce pricepu gândul nevestei. Să rupem o mie de lei din banii pe care-i păstrăm pentru caz de boală şi să-i trimetem nepotului. Ii mai dă şi tat'su şi se face civil.

— De, să rupem dacă zici tu, încuviinţă dumneaei, căindu-se în sine că a bârfit împotriva sărăciei şi a economiei.

— Deocamdată nu se simte nevoe nici de doctor, nici de doctorii, adăugă dumnealui ca să îndepărteze teama dela amândoi.

— Deloc. Şi o vrea Dumnezeu să nu se simtă curând. Poate nici până la moarte. Să murim de moarte bună, Rică.

— E mare lucru sănătatea la om.

— Ce sănătoşi am fost noi, Rică!

— Şi copiii noştri, după cât se cunoaşte până acum, tot aşa o să fie.

— Când eşti sănătos nu-ţi mai lipseşte nimic...

Călinescu îşi răsuci mustaţa din dreapta şi o privi înţepat.

— Nici cinematograf?...

Cucoana Zoe lăsă ochii în jos şi răspunse moale:

— Nici.

— Nici cârnaţi cu lăutari?

— Nici.

— Nici rochii şi pălării în fiecare sezon?

Era rândul dumneaei să-l privească înţepat.

— Am zis eu că vreau în fiecare sezon?

Călinescu o trase lângă el şi-i cuprinse mijlocul.

— Hei, acu ce-ţi veni?

Rică îi mângâe părul, mâinile — din umeri şi până la degete, o scutură puţin de guşă şi-i netezi obrajii cu dosul palmei.

Cucoana Zoe, femee grasă, râde cu tot corpul. Văzându-i sânii jucând la piept, Călinescu vru să-i mângâe şi pe ei — atâta lucru măcar — dar se temu de complicaţii şi trecu la picioare.

— Astâmpără-te! — se opuse dumneaei, lovindu-l peste mână. Un bărbat, după ce-l scoate statul la pensie, nu mai pune mâna pe unde punea odată.

— Da de ce să nu mai pue? Il opreşte vreo lege?

— Il opreşte.

— Care? Cine mă rog?

— Neputinţa.

Călinescu se ridică brusc.

— Eu... neputincios, nevastă?

— Tu.

— Adicătelea... mă faci pe mine neputincios?

— Mai mult: hodorog.

Istrate şueră a sărăcie şi-şi răsuceşte nervos mustaţa, în vreme ce dumneaei râde şi-i dă cu tifla.

— Ş'aşa, ha? Mă faci neputincios? Şi încă hodorog?

— Putred.

Călinescu se îndârjeşte şi vrea să-i probeze contrariul.

Scuipă în palme şi o ridică — abia, abia — de subţiori. Apoi o cuprinde peste mijloc şi încearcă s'o ridice mai sus.

— Ce te-a apucat acu? Fugi d'aci, nu mai scormoni cenuşa degeaba...

Dar Călinescu îşi adună toate puterile. Nu-şi mai ridicase jumătatea de vreo zece ani — şi dânsa e mult mai grea decât el. O diferenţă de vreo douăzeci şi mai bine de kilograme.

Cucoana Zoe râde să moară.

— Degeaba, că nu mai eşti în stare.

Istrate îşi încleştează mâinile sdravăn, îi pune şi un genunchi în spate şi scoate un strigăt de încurajare:

— Hăăăp! Na! Vezi că te-am ridicat? Mai zici că sunt neputincios?

— Numai atâta...

Se priviră lung şi drăgăstoşi. Amândoi îm-

bujorați la față și dispuși să continue joaca.

Domnu Rică o strânse la piept și o sărută lung, vârîndu-i mustățile, răvășite în luptă, și pe gură și pe nas.

Cucoana Zoe, mai mică de statură, se ridică în vârful picioarelor și-i strânse obrajii în palme.

De teamă să nu avanseze gluma prea mult, Rică se desprinse brusc și făcu mutre.

— Poftim! Bâzâi până mai adineauri — și acu i se făcu de sbenguială! Piei d'aci, ispită.

— Ia te rog să vorbești mai frumos! se burzului dumneaei decepționată. Ce vorbă e aia: bâzâi? Numai bondarii bâzâe.

Și reîncepu spălatul vaselor.

Ca să întrețină veselia, Călinescu luă otreapa și se apucă să șteargă cioburile care ieșeau spălate din mâinile nevestei, bâzâind ca bondarii. Apoi se puse să fluere după Fănică Luca, în râsul și în ironiile jumătății.

La urmă, ca să-i arate că nu i-a mai rămas nici pic de amar pe suflet, cucoana Zoe călcă regula și mai făcu un rând de cafele.

De părere de bine, Călinescu își sui vârful mustăților până la rădăcina nasului și mai confecționă o țigară.

In această dispoziție fiind, puteau să savureze în tihnă lectura ziarului.

— Unde am rămas, madam?

— ...Acum cincizeci de ani.

— Nu.

— In strada Gândacilor.

Călinescu se pregătește ca pentru un lucru deosebit de plăcut. Tușește, își drege mustățile și ochelarii, apoi cotrobăiește în ziar și citește tare și rar, apăsând pe fiecare cuvânt:

— „Crima din strada Gândacilor".

Reportajul e lung, pe trei coloane și jumătate, cu fotografia casei, a interiorului răvășit de criminali și a moartei așa cum fusese găsită de autorități și de gazetari: cu ochii holbați, cu gura deschisă, numai în cămașă de noapte, și cu o rană mare în tâmpla dreaptă.

— Bătu-i-ar Dumnezeu de sălbatici! blestemă cucoana Zoe îngrozită, în vreme ce Istrate citește fără să comenteze.

Mobilul crimei: furtul. Răposata avea bani și criminalii i-au făcut de petrecanie.

— De, zici că să mai aduni, să ai la bătrânețe, oftă a zecea oară madam Călinescu.

Dumnealui ridică din sprâncene și citi sfârșitul reportajului:

— „După felul cum au procedat criminalii, autoritățile cred că avem deaface cu începători. Începători îndrăzneți desigur.

„Un criminal versat nu-și uită toporul, nu-și lasă amprentele pe ivorul ușii, nu ignorează salteaua și coșul cu rufe murdare și mai ales nu ucide atunci când are în față-i o bătrână pe care lesne o poate face inofensivă fără să-i despice capul. Afară bineînțeles de cazul când i-ar fi recunoscut. Ori, după cât s'a constatat până acum, criminalul, căci unul singur a fost, era cu totul străin de casa și de obiceiurile victimei. Cea mai bună dovadă e că n'a știut nici măcar unde-și ținea banii. I-a căutat în scrin, în birou, în șifonier, — și ei ascunși în sobă, în coșul cu rufe și în saltea.

„Dacă tâlharul și-a inaugurat într'adevăr abia acum cariera, sarcina poliției nu e tocmai ușoară.

„Pe unul învechit în rele, cu cazier la prefectură, îl recunoști după felul cum procedează și-i știi ascunzătorile. Dar când ai aface cu un debutant, bâjbâi în necunoscut și aștepți deslegarea misterului mai mult dela o întâmplare decât dela iscusința ta de vulpoiu bătrân".

— Adevărat vulpoi.

Călinescu ridică din umeri, vrând prin aceasta să spune că nu toți polițiștii merită calificativul de „vulpoiu" — chiar dacă sunt bătrâni.

Apoi, în timp ce cucoana Zoe ofta după moartea sgripțuroaicei, își mai aruncă ochii dealungul și dealatul articolului, mai examină pozele, răsucindu-și nervos mustața, iar când socoti că s'a luminat îndeajuns asupra celor întâmplate, făcu un rezumat concis, bătând tactul cu mijlociul drept, compară crima din strada Gândacilor cu altele comise în împrejurări mai mult sau mai puțin asemănătoare, dintre care multe rămase celebre și... misterioase, ca la urmă să se declare de partea polițiștilor.

Nu poți pretinde unui comisar, sau unui judecător de instrucție, sau unui detectiv, oricât de rutinați ar fi în meseria lor, mai mult decât posibilul.

Cine și-ar fi închipuit depildă că Eusebiu Popovici a fost ucis de niște elevi de liceu?

Polițistul uzează de toate mijloacele pe care i-le pune la îndemână legea, știința, experiența și inteligența lui, dar ghicitoare nu i se poate pretinde să fie.

E ceasul patru şi un sfert.

Soarele e în toiu şi muştele devin tot mai obraznice.

Călineştii, împresionaţi de cele citite şi de comentariile făcute în jurul acestei crime, tac şi se scobesc printre dinţi.

S'ar părea că regretă.

Nu crima cât lectura.

Le stricase pacea adusă de scrisoarea ginerelui.

— Hei! răsuflă domnul Istrate în cele din urmă. Şi se ridică brusc.

Se ridică şi cucoana Zoe.

Dumnealui îşi vârî mâinile între buric şi cordonul pantalonilor şi ţinti exact în locul unde văzuse norul care semăna cu Marea Caspică.

Dumneaei se răsuci puţin în loc şi îşi ridică ochii în aceeaşi direcţie.

— Hm! făcu dânsul săltând dintr'un umăr şi dintr'o sprânceană. Şi intră în casă.

Cucoana Zoe privi un răstimp în urmă-i, mută şi tristă, apoi oftă discret şi se apucă să adune rufele de pe sfoară. Soarele iute de Cuptor trece repede — chiar şi prin turul dublu al pantalonilor bărbăteşti.

Le strânge cu băgare de seamă, ca să nu

se agaţe vreuna, ori să-i scape jos, apoi se aşează la umbră, cu ochii dublaţi, cu ac, cu aţă şi cu nasturi, gata să intervie unde e de lipsă. O femee gospodină găseşte întotdeauna ceva de dres la o rufă: un nasture vacant, altul slăbit, o găurice la ciorap, etc.

Călinescu, întotdeauna înainte de culcare, face câteva tururi prin dormitor. Gust — ce-i drept cam deplasat, deoarece într'o odae nu te poţi plimba ca pe Şoseaua Jianu ori ca pe bulevardul Catargi. Eşti silit să calci tot în zigzaguri, să fereşti scaunele şi patul şi să te sucesti abia când ţi-ai întins pasul şi ai scăpat dela altă cotitură.

Dar obiceiul e obiceiu.

Cu riscul de-a te împiedica de-un scaun ori de pisică, de-a-ţi agăţa pantalonii de colţul unui scrin ori de a-ţi scrînti vreun muşchiu, tot sucindu-te mereu, îl faci şi apoi te culci împăcat că eşti om dintr'o bucată. Mergi incontinuu pe aceeaşi linie chiar dacă ţi s'ar părea că eşti câteodată absurd sau caraghios.

VII

Cine își închipue că un pensionar e un individ care și-a anchilozat și picioarele și mâinile și capul, se înșală și deci păcătuește amarnic.

Drept e că dacă n'are — acest individ care se chiamă pensionar — un petec de vie sau un debit de tutun, o moară sau un rol de conducere într'un club politic, e lipsit de-o ocupație statornică.

Face excursii pe cer, purică pisicile, numără frunzele din pomi, spală vase, turtește chiftele, se luptă în vis cu... Carol al XII-lea, ține contabilitatea dublă pentru un buget lunar de 4—5 mii de lei și citește *Universul*.

In schimb, are griji mai multe și mai mari decât un slujbaș în activitate.

Acesta — adică slujbașul, duce grija biroului: să fie prezent la ora cuvenită, să în-

registreze petiţii şi adreşe, să facă referate sau să pună rezoluţii, iar la ora cutare să lase totul baltă şi să plece.

Sfera de activitate a unui pensionar însă e mult mai largă.

Preocupările lui — chiar atunci când face chiftele sau urmăreşte un nor pe cer, depăşesc pereţii unui birou sau ai unei bucătării şi capătă un aspect universal.

Deslegat de atribuţii fixe, gândul lui e liber să cotrobăiască pe toată întinderea globului pământesc, să îmbrăţişeze chestiuni de politică internaţională şi să-şi pună probleme la fel cu alde Laval, Sir Samuel Hoare, Mussolini, Litvinov şi Titulescu.

Nici mâncarea, nici somnul nu-i sunt mai tihnite ca unui slujbaş.

Dimpotrivă.

Şi mai ales somnul.

Când mănâncă, îl provoacă nevasta sau un fecior la discuţii mai mărunte: plouă— nu plouă, se prelungeşte cutare linie de tramvai şi se joacă la cutare cinema cutare film, s'a aprins un coş, s'a otrăvit o fată, etc.

Când se culcă însă, în liniştea nopţii sau

ziua cu storurile trase, nefiind obligat să adoarmă imediat ca să se scoale la timp, se poartă cu gândul pe unde nu-l vor duce picioarele niciodată.

E îngrijat de soarta Ligii Naţiunilor, caută modalităţi pentru rezolvarea datoriilor interaliate, încearcă să împrietenească pe Francezi cu Italieni — „sunteţi rudă, domnilor"! — se întreabă, ca un Franţuz veritabil, dacă fortificaţiile dela graniţa de răsărit a Franţei sunt destul de solide ca să oprească tăvălugul nemţesc, ori măcar să-i mai moae elanul şi lăcomia, îşi imaginează o luptă pe viaţă şi pe moarte între flota engleză şi cea japoneză, pentru stăpânirea Pacificului, sau deplânge soarta Austriei hârţuită de poftele hitleriste.

Istrate Călinescu, suflet generos, rezolvă mai toate conflictele dintre popoare pe cale paşnică.

Dă Japoniei toate insulele mai mărunte din oceanul Pacific, întreaga Indochină şi partea de răsărit a Siberiei. „Sunt mulţi (japonii), se prăsesc al dracului şi în ţara lor nu mai au loc. Vrei să moară de foame, dom'le? Lasă că-ţi rămân dumitale Englezule — şi dumitale Franţuzule, destule pământuri străine. E drept?"

Retrocedează Germaniei toate coloniile pe care le-a avut înaintea războiului european, dă Italiei insula Corsica — fiindcă e mai aproape de ea decât de Franţa, proclamă independenţa Irlandei, a Egiptului, a Marocului, a Canadei şi a Indiilor, dă Macedonia Bulgarilor şi obligă pe Ruşi să declare lămurit, pe hârtie: „Nu ne trebue nicio Basarabie. E a voastră pentru vecie".

De câteva luni de zile îşi tot frământă mintea să găsească mijlocul prin care s'ar putea stabili o pace veşnică între Franţa şi Germania. Şi nu izbuteşte.

A cerut şi părerea colonelului, şi pe-a agronomului, a binevoit, aşa în batjocură, să consulte şi pe madam Călinescu, dar nimeni nu i-a dat o soluţie care să-l satisfacă.

— Alsacia şi Lorena, a zis fostul inspector cadastral.

— Două mentalităţi profund deosebite, a grăit fostul comandant de tunuri.

— N'au decât să se bată iar, a ridicat cucoana Zoe din umeri. Ce avem noi cu ei? Ceartă-se, împuşcă-se, treaba lor.

Călinescu i-a răspuns printr'un gest de mare dispreţ.

Dealtfel o întrebase aşa într'o doară, căci lucruri serioase nu discută cu dumneaei. A citit într'o gazetă că femeea e prin firea ei, lipsită de logică, şi de atunci nu-şi mai bate capul s'o convingă de ce cutare lucru e aşa şi nu altfel; şi de ce cutare chestiune trebue rezolvată aşa şi nu altmintrelea.

Pe ziua de azi, Istrate Călinescu, aşa mofluz cum a plecat din grădină, nu prea ar avea gust să se ocupe de treburile pentru care a fost creată Societatea Naţiunilor. Ar prefera mai degrabă un puĭ de somn.

Noaptea trecută a dormit puţin, îngrijat fiind de boala domnului Macdonald şi, implicit, de soarta Conferinţei pentru dezarmarea noroadelor.

Dar nu ştie ce să facă după somn.

Să se ducă la club — i s'a acrit şi d'atâta club.

Să se plimbe — pe unde să se mai plimbe? Aproape că nu i-a rămas stradă în sector şi piatră necălcată de el între Băneasa şi Piaţa Victoriei şi de aci până la statuia Brătianu.

Să stea acasă — dar ce să mai facă şi acasă? Să mai numere fructele din grădină? Dar le-a numărat şi le-a răsnumărat de nu

mai ţine minte. Să converseze cu nevasta? Dar ce-ar putea să mai vorbească amândoi? Sunt douăzeci şi şapte de ani de când aproape că n'a trecut zi dela Dumnezeu să nu discute împreună măcar două, trei ceasuri.

Dădu câteva raite prin dormitor, apoi îşi puse cămaşa de noapte, scoase muştele afară, trase stolurile şi se trânti în pat.

La urma urmei — ce atâta bătae de cap când nu te sileşte nimeni nici să stai acasă, nici să te plimbi şi nici să înghiţi aer afumat dela club?

Şi nici nu te opreşte cineva să te plimbi, să stai acasă ori să mergi la club.

Aşa dar — întâiu un puiu de somn, fără nicio grijă, şi după aceea cum i-a mai fi gustul. S'o duce şi la plimbare, s'o duce şi la club, sau va rămâne acasă cu nevasta, cu grădina şi cu mâţa.

De-odată somnul păru că se apropie. Ba chiar îl mângâe uşor pe gene şi-i porunci să se întoarcă pe mâna dreaptă.

— Mffff!

Apoi pe mâna stângă, pe burtă, până-l fixă pe spate.

Somnul unui pensionar, ar trebui să fie lung şi senin. Dar pensionarii sunt oameni

bătrâni, nu prea mai au somn. Dorm puțin, cu intermitențe, și se scoală fără ochi umflați și fără bureți la gură.

Din această cauză nu-și duc nici visele până la capăt, — lucru pe care-l regretă desigur atunci când somnul le dă ceeace le refuză... Statul.

Călinescu, din chiar primele clipe, se văzu transportat la... Marele Cartier al armatei franceze, și tocmai asculta pe mareșalul Joffre dând ordine comandantului care se angajase cu Nemții la St. Quentin, — când o trosnitură de obuz îl făcu să sară din pat.

Pas de mai adormi.

— Hm! Păcat! — regretă el, cu gândul și cu ochii la generalul cu mustăți mari și cam lăsate pe oală.

Incercă să adoarmă din nou.

Ar fi vrut acum să se viseze pe un vapor. N'a văzut mări și oceane decât pe hartă, și nu știe cum e un voiaj pe apă decât din citite și din auzite.

Dar fără vreun accident.

Nici naufragiu, nici „mal de mer".

Să fie soare și marea liniștită. Doar un vânt prietenos să se abată pe covertă — a-

tunci când soarele își va lua nasul la purtare.

Dar ce-i nevoe de vânt? Viteza vaporului produce destul curent ca să răcorească frunțile și piepturile desfăcute ale pasagerilor care preferă coverta — cabinelor.

La urma urmei poate să vie și o furtună urmată de naufragiu. Ar avea prilejul să vadă cu ochii cum se ridică valurile și se sparg în pereții vasului, cum aleargă marinarii de colo până colo, cum ordonă comandantul cu revolverul în mână și cum umblă pasagerii în costume sumare și înebuniți de groază, pentru a apuca un loc în bărcile de salvare, — fără să i se întâmple vreun rău. In vis poți pătimi orice că tot teafăr te scoli.

Se răsuci pe cealaltă parte hotărît să adoarmă. Apoi — o visa războiu, o visa mare sau n'o visa nimic, — numai s'adoarmă. Mai ales că e și obosit. A stat aproape patru ceasuri, în picioare, cu agronomul și cu vecinul de lângă casă.

Și — la urma urmei — de ce se mai numește pensionar dacă nici să tragă un pui de somn nu poate?

— Mffff!

Naufragiul Titanicului însă îi turbură hotărîrea. „Ala" a fost pricinuit de-un gheţar nu de-o furtună. Mergea sigur şi mândru pe ocean — şi odată: zup! I-a venit gheţarul de hac. Ce te pui tu biet om, cu elementele naturii?...

Se întoarse în poziţia primă şi încercă să-şi stăvilească gândul. Numai aşa ar putea s'adoarmă.

— Ncroo!

O sărăcie de muscă, rămasă de cârd în vreun ungher, ieşi din ascunzătoare şi începu să-i cânte pe deasupra capului. Înţelegându-i intenţia, Călinescu se ridică bombănind şi dintr'o săritură înfuriată o prinse între palme.

— Na! Mai zbârnâe dacă-ţi dă mâna.

Se uită la ceas: cinci şi jumătate.

Să se mai culce ori să nu se mai culce? I-a pierit somnul.

Şi dacă nu s'ar mai culca să mai doarmă — ce urmează să facă?

De ce să se apuce?

Incotro s'o ia?

Se scărpină după ureche şi se trânti din nou în pat. La ce bun e pensionar, adică om fără griji, dacă nu poate să doarmă cumsecade?

Dar somn — ioc. Ii dăduse bună-ziua şi plecase.

Şi... dacă s'o scula — ce să facă? Stând tolănit în pat, chiar dacă nu dormi, tot te simţi mai la largul tău. Ai senzaţia că s'au detaşat de trup şi mâinile şi picioarele. Fiecare membru a devenit de sine stătător şi-şi face siesta în toată voia.

Numai capul rămâne activ. Şi când se pare că dormi şi când crezi că eşti treaz.

Ai vrea câteodată să-ţi pironeşti mintea cu două cue ţigăneşti ca să se astâmpere. Să-ţi dea puţină pace. Să doarmă şi ea câteva ceasuri pe zi.

Şi dacă nu poţi o laşi într'ale sale şi te gândeşti de pildă la conferinţa dezarmării. Iţi imaginezi o sală imensă cu fotolii confortabile în jurul unei mese — probabil în formă de potcoavă — şi pe Sir Henderson c'o santimă mai sus decât ceilalţi.

Apoi — discursuri, cursuri, teorii, contra-teorii, tălmăciri şi răstălmăciri, cine are flotă puternică susţine că dreadnoughtul e o armă defensivă, cine posedă sute de escadrile de avioane pretinde celorlalţi să-şi distrugă artileria antiaeriană, cel cu tankuri nenumărate e dispus să îngădue vecinului

îmulţirea... cavaleriei, iar statul care dispune de-o industrie complectă de armament cere sus şi tare ca, în afară de turnătoriile existente, să nu mai ia fiinţă altele.

Sau — revii la crima din strada Gândacilor.

Ţi-o imaginezi pe bătrână adormind cu gândul la comoară, vezi pe criminali dând târcoale şi spionând împrejurimile, cum sar peste gard, cum forţează uşa dela bucătărie şi se aruncă asupra servitoarei, pe care o leagă fedeleş şi-i astupă graiul cu otreapa de vase, apoi — cum pătrund în dormitorul sgripţuroaicei şi-i despică ţeasta cu toporul...

— Ce fiare! exclamă Călinescu îngrozit; şi renunţă brusc la ospitalitatea patului. Decât aşa odihnă mai bine lipsă.

Ceasul 6.

— Da 'ncet mai merge, nene, se miră el, oftând; şi ieşi afară să vadă cum arată vremea.

Cucoana Zoe se mutase, odată cu umbra, în colţul dinspre colonel. Clipi numai dintr'un ochiu şi-şi văzu de treabă.

Bănuia că o floare de pe-o cămaşă de noapte e mai mare decât cea de vis-a-vis —

şi număra împunsăturile. Aşa ca să se convingă.

Nici Rică n'o luă în seamă. Tuşi ca un fel de salut şi se propti în mijlocul grădiniţei. Cu capul gol, numai în cămaşa de noapte şi în papuci.

Se uită întâiu pe cer — aşa ca să se uite undeva, dar nu văzu nimic. Ce să vezi pe cer într'o după amiază de Iulie?

Nici nori, nici aeroplane.

Şi nici măcar un albastru ca lumea. Căci din cauza prea marei călduri, se decolorează şi cerul nu numai o petică uitată pe gard.

Privi mai jos, către primăria de Verde, dar nu văzu decât cireşul văduvit de fructe, din ograda colonelului.

— Ce crezi, o să plouă? îl întrebă dumneaei mai mult în batjocură.

Călinescu îşi aminti de norişorul de azi dimineaţă şi-şi ridică ochii iarăşi către înălţime. Nezărindu-l, nici pe acela, nici pe vreun frate de-al lui, ridică nervos din umeri:

— Da ce, eu sunt Dumnezeu? Ori măcar astronom?

— Credeam că eşti.

Părăsi brusc — şi cerul şi pământul, şi se înapoe în casă.

Işi încălţă pantofii, se răcori cu puţină apă, îşi îmbrăcă pantalonii, cămaşa, apoi ieşi din nou, tot aşa de brusc, cu gulerul abia agăţat la ceafă.

Nu era decis.

Să plece sau să rămână?

Bine, să plece, dar unde să se mai ducă?

Iar dacă rămâne pe loc — ce să facă acasă până la vremea culcării? Că doar n'o să privească pe cer până către miezul nopţii!

Simţind oarecare sgomot dincolo de gard, ciuli urechile, apoi se apropie cu speranţa că va vedea pe colonel în aceeaşi situaţie şi vor găsi împreună o soluţie. Chit că s'ar duce tocmai la Băneasa orî la Fundeni, să-i explice pe teren cum a decurs lupta navală dela Dracu'n Cânepă. Numai să-şi găsească de lucru. N'are ce să facă, nu ştie unde să se mai ducă.

Colonelul, era într'adevăr în grădină, dar foarte ocupat. Ba, după cât se vedea din gesturi, chiar şi puţin iritat. Cineva îi făcuse şotia şi-i strâmbase aracii care sprijineau fasolea. Probabil vântul, coloneleasa — căci şi ea îl necăjeşte câteodată, dacă nu chiar ordonanţa sau bucătăreasa.

Şi el nu poate suferi să vadă ceva strâmb înaintea ochilor. Deci cu atât mai puţin legumele din grădină pe care le-a semănat, cum am văzut, mai mult ca să-i uşureze nostalgia cazărmii decât să-i folosească la bucătărie.

Călinescu ar fi putut să-l aştepte un sfert de ceas, o jumătate şi chiar un ceas, dar fiindcă ştie că vecinului îi trebue conace întregi ca să-şi alinieze închipuiţii soldaţi, renunţă şi se întoarse lângă gutui.

— Amărîtă e viaţa de pensionar, oftă domnia-sa răsfirându-şi părul de pe piept.

Cucoana Zoe îi sări în ajutor:

— De ce nu te culci, omule, să dormi? Ce tot te învârteşti p'aci de pomană?

— Da tu de ce nu te culci? se burzului dumnealui vârându-şi mâinile între stomac şi pantaloni.

— Eu... barim am de lucru.

— Ai pe dracu. Coşi câte trei zile la un nasture şi zici că ai de lucru. Grozavă mai eşti, frate!

Madam Călinescu îşi mişcă ochelarii ca să nu i-se observe râsul, şi mai căută o gaură sau măcar un fir ieşit de pe undeva. I se ruginise acul în mână, şi i se înţepeniseră degetele ţiindu-l degeaba.

— Mi se pare că se mişcă o tablă pe casă. Am auzit azinoapte sgomot, — minţi dumneaei ca să-l mişte din loc.

— Imposibil, madam. Abia ieri am controlat acoperişul. Şi de eri până azi, după cât ştiu, nu ne-a vizitat niciun uragan. Nici măcar o furtună. Ţi s'a părut, stimată doamnă.

— Ba nu mi s'a părut deloc.

Călinescu tuşi nervos şi luă scara de sub streaşina bucătăriei. O examină cu amănuntul — un accident îi mai lipsea acum! — apoi se urcă până la acoperiş, cu bretelele atârnate la spate şi cu gulerul agăţat după ceafă.

Cercetă fundul dela răsărit şi nu descoperi nicio stricăciune.

Mută scara în faţă şi nu descoperi nici aci.

In drum spre fundul dela scăpătat călcă mâţa pe coadă. Dobitocul îşi prelungea siesta la umbra caisului sterp de lângă gard, fără să viseze mareşali şi fără să-i pese de rostul întrevederii dintre domnii Hitler şi Mussolini.

— Miaou!

— Zât!

Ofensată, pisica se întinse un cot, mârîind

a revanşă, apoi, zărind bretelele stăpânului, dintr'o săritură fu la spate-i şi le înhăţă şi cu ghiarele şi cu dinţii.

— Ai sictir!

Pisica se retrase lingându-se pe bot, spre a pândi un moment mai prielnic. Călinescu mai bombăni ceva la adresa ei şi se urcă din nou pe scară. Mâţa îl urmă tiptil şi se încurcă, fără frică şi fără ruşine, în bucluca-şele bretele. Călinescu o ignoră şi privi învelitoarea: totul în bună stare şi în a-ceastă parte.

Ca să previe o urecheală, mâţa i-o luă înainte şi se opri, smerită şi vicleană, tocmai în vârful porţii.

— Zât!

Nici în laturea dinspre colonel nu găsi vreun pic de stricăciune. Şi parcă ar fi vrut să găsească măcar un colţ de tablă îndoit. Aşa ca să nu-i fie osteneala degeaba.

Se bucură totuşi că a făcut lucru solid. Nu e mare casa, dar e construită din ma-terial ales şi subt privigherea neobosită a domniei-sale.

In schimb — îl scoase pisica din bala-male. Văzându-l că nu prea îi dă atenţie, nu se mai mulţumi să-l tragă de bretele ci

îi înfipse ghiarele prin pantaloni, în picioare.

— Ai sictir, muerea dracului! o obrăznici dumnealui apucând-o de grumazi şi aruncându-o cât colo. Ţi s'a făcut de joacă, ha? Du-te şi te sbengue cu motanii dumitale, nu cu mine. Ptiu!

Mâţa, fâstâcită o clipă de căzătură, se urcă în gutui şi-i întoarse spatele.

Amărît că până şi o pisică a băgat de seamă că pisează apa în piuă de dimineaţă şi până seara, fără niciun rost şi fără niciun spor, domnu Istrate intră oftând în casă şi se îmbrăcă în faţa oglinzii. Căci, domnia-sa, deşi nu mai e tânăr, păstrează bunul obiceiu de a se îmbrăca — chiar când se duce numai până la băcanul din colţ — curat şi corect.

Dealtfel nici cunoana Zoe nu l-ar lăsa să iasă din curte aşa cum s'a găsi. Îl perie, îl caută de scame pe haine, îi întinde spatele şi-i potriveşte cravata.

— Săraci şi fudui, — râd ei câteodată pe propria lor socoteală. Dar ştiu bine că n'au dreptate. Una e să-ţi dai bucăţica dela gură ca să faci lux, alta să păstrezi bine ceeace ai şi să nu le arunci pe tine aşa cum s'o înimeri.

— Pleci? îl întrebă cucoana Zoe, deşi vedea bine că pentru aşa scop s'a îmbrăcat. Acasă, putea să stea mai departe în cămaşă lungă şi — în casă — chiar fără cămaşă. Cine are drept să-i ceară socoteală?

— Tu ce crezi? îi răspunse el ironic, şi aşteptă controlul.

Cucoana Zoe îl găsi în regulă şi-i dădu liber.

— La revedere.

— La revedere.

Până la poartă merse el, domnu Istrate, aşa de grăbit, că parcă era aşteptat undeva la oră fixă şi nu vrea să întârzie. La poartă însă înfrână brusc. Ca un automobil sau ca un tramvai în faţa unui obstacol ivit în cale.

Nu ştia omul încotro s'apuce.

Până să se decidă, mai controlă ornicul: şapte fără un sfert. Are vreme, orí încotro ar lua-o, să ajungă la capăt şi să se înapoeze la cină.

Cârmi un pas la dreapta şi se opri.

Dacă nu se oprea aci, se oprea la Arcul de Triumf. Adică tocmai unde se încrucişează patru drumuri.

Tuşi a necaz şi cârmi altul spre stânga.

Şi iar se poticni. Altfel se poticnea în Piaţa Filantropiei unde iar se tae pământul de patru drumuri către cele patru vânturi.

Mai tuşi, mai chinui mustaţa, mai pocni cu bastonul în pietre şi în botul pantofilor, îşi memoră numărul unui automobil care deşteptase toţi câinii şi tot praful de pe stradă, până luă o hotărîre: să se întoarcă înapoi. Unde să te duci pe căldura asta? Cine-l sileşte să înghită praf, să-şi toceasca pingelile şi să-şi păteze hainele?

— Te-ai întors?

— M'am.

— Bine făcuşi.

— Mersi de aprobare, grăi în batjocură domnu Istrate. Apoi scoase o exclamaţie. Zărise jurnalul şi-şi adusese îndată aminte de vorba fostului inspector că pleacă guvernul.

— Hm, făcu el mâhnit — nu de o eventuală schimbare de guvern ci de necaz c'a uitat.

Poate c'o fi şi căzut...

Păcat că n'a fost la timp în centru ca s'audă noutatea din gura ţigănuşilor.

Emoţia era mai mare şi mai plăcută.

— Idiție spicială!
— Spicialaa!
— Căderea Guvernului. Spicialaa!
— La revedere, madam.
— Iar pleci?
— Iar.
— Să vii sănătos.

VIII

Nu toți oamenii merg la fel. Depinde de vârstă, de ocupație, de temperament.

Inginerii, păşesc de obiceiu rar şi apăsat. Adesea cu ochii în pământ.

Omul sărac, la fel — când e necăjit şi prost îmbrăcat. Iar când e vesel şi se îmbracă bine, calcă mărunt şi ţanţoş, ca un cal la paradă.

Ofiţerii — dacă au sabie, calcă rar şi privesc semeţ; iar dacă poartă baionetă, păşesc mărunt şi strâng din pumni şi din dinţi.

Arhitectul calcă neregulat şi cu capul pe sus.

Poliţistul — voit nepăsător.

Bancherul — mărunt şi preocupat.

Episcopul — ceremonioso-caraghios. Sau viceversa.

Un ministru — degajat.

Un subsecretar de stat — arogant.

Un plutonier — agresiv.

Un scriitor, — dacă are baston, ironic; dacă nu — emoţionat.

Un preot — dacă e singur, păşeşte mirat, câteodată sfielnic; dacă e întovărăşit — autoritar şi cu mâinile la spate sau cu amândouă în buzunar; iar dacă poartă o ţigară în gură — sfidător.

Când era şef de serviciu în Ministerul Domeniilor, Istrate Călinescu păşea rar, cu ochii mai mult pe vârful nasului, cu dreapta ţinând servieta şi cu stânga în tactul picioarelor. Se părea că nu-l preocupă altceva în afară de ghiozdan şi de buna ţinută a mustăţilor.

Acuma, pensionar fiind, a rămas cu aceeaşi dragoste pentru mustaţa-i lungă în coadă şi sbârlită sub nas, dar picioarele nu le mai întinde în aceeaşi cadenţă de acasă până în oraş — şi viceversa.

Până la poartă păşeşte mărunt şi gânditor. Adesea îngrijorat.

La poartă, se consultă un moment cu sine însuşi, aruncă priviri scurte şi autoritare în toate direcţiile, îşi mai aranjează mustăţile, apoi porneşte rar, grav şi grăbit.

Ca şi când s'ar duce la slujbă sau la o întâlnire extrem de importantă.

Asta însă numai până dă în Şoseaua Kiseleff sau, — de partea cealaltă, — până trece de depozitul sanitar.

Aci, urmează un popas scurt şi atât de mult intrat în obiceiu, că-l face şi când se găseşte în tovărăşia altei persoane.

Ba, dacă s'ar mai urca în autobuz sau în tramvai, ar fi în stare să pretindă conducătorilor o mică oprire în dreptul Arcului de Triumf şi în faţa simigeriei de lângă depozitul cu medicamente pentru ostaşi.

Din aceste două puncte, mersul domnului Călinescu se schimbă.

Pe şoseaua Kiseleff, până în Piaţa Victoriei, domnia-sa îşi duce mâinile la spate, împreună cu bastonu-i noduros pe care îl învârteşte în semicercuri, şi păşeşte degajat.

Pe bulevardul Ghica însă, fiind lărgime mai puţină, ţine bastonul agăţat de umăr iar degetul mare dela mâna cealaltă înfipt în buzunarul vestei sau subt cordonul pantalonilor. Şi păşeşte fără tragere-de-inimă. Parc'ar fi un falit sau un pierdevară.

Din Piaţa Victoriei, fie că apucă pe bu-

levard, ca să iasă la club, fie pe Calea Victoriei ca să iasă la cafenea, domnu Istrate ia poziţie de om serios şi binecrescut.

Işi aranjează pălăria, îşi trage haina şi vesta de poale, îşi mai întinde mustaţa şi păşeşte în ritm moderat, mutând bastonul fără să-l pocnească de caldarâm şi observând trecătorii cu care face cruce fără să aibă aerul că le examinează îmbrăcămintea sau altceva.

Dar nu întotdeauna trece domnia-sa de Piaţa Victoriei.

Câteodată, mai fără chef de drum lung, ori sătul de politică fiind, dejugă la cârciuma din colţ, comandă o ţuică mică — „dar să fie acuma scoasă din gârliciu", sau un spriţ — „dacă nu e rece nu-l beau", şi priveşte fără să viseze, fără să asculte şi fără să cugete.

Adesea chiar fără să vadă.

Priveşte forfota din stradă şi pe cea dinăuntru, răsucindu-şi mustaţa şi mângâindu-şi bărbia.

Câteodată zâmbeşte. Atunci, cu siguranţă că a zărit un copil drăgălaş sau o tânără enervându-se la staţia de tramvai din cauza întârzierii celui pe care îl aşteaptă.

Cafeneaua, pe care i-a recomandat-o un cunoscut, se chiamă „Royal". Dar n'o vizitează prea des. Se simte, ce-i drept, foarte bine aci: centru, lume mai aleasă, curățenie, serviciu bun, ziare la discreție, dar... costă. Și nu-ți dă mâna să cheltuești zilnic pentru o ceașcă de cafea o sumă cu care poți încropi un prânz bun pentru tine și pentru nevastă.

Dar de trei ori pe săptămână, tot intră și la Royal.

Odată ia o țuică, altădată o halbă de bere, iar a treia oară nu consumă nimic. Cere ziarele și spune că așteaptă un prieten sau ora mesei.

Atâta bere bea prietenul nostru: o halbă pe săptămână, — plus alte două pe lună, când iese cu jumătatea la „grătar" și la cinematograf.

E sărac, econom, dar nici cu țapul sau cu regala nu se împacă. Vorba ceea: ori-ori. Adică: ori ceva ca să-i simți gustul, ori nimic ca să nu-ți mai întărâți limba și gâtlejul de pomană.

— Una bătrână, băete!

Așa comandă dumnealui, când sosește sorocul pentru bere.

Până să vie, își drege mustățile, își mângâe barba, pântecele, zâmbește în dreapta și în stânga și-și prepară beregata. Adică tușește până se convinge că n'a rămas urmă de flegmă și că e suficient de largă să primească fără sughițuri delicioasa zeamă de mei și de orz.

Își mai aranjează și cravata, face loc pe masă și dă să înțeleagă vecinului care bea sirop, sau vizavi-ului care soarbe lapte, că el așteaptă ceva mai bun.

Când însfârșit își vede visul pe masă, ochii-i strălucesc de bucurie și o senzație de neliniște îi străbate prin toate vinele. Mâinile se întind dela sine să înhațe amândouă paharul, iar nasul se dilată și are pretenția să soarbă el mai întâiu.

Dar domnu Rică e om simțit și are în tot momentul și în toate împrejurările puterea de a se stăpâni.

Nu vrea să pară în ochii lumii atât de jinduit după lucruri rare; și afară de asta nu face să dai pe gât o halbă de bere înainte de a-i examina culoarea și „gulerul". O să fie mai cu gust apoi.

Când simte însă uscătura din vârful buzelor și până mai jos de stomac, nările

subțiindu-se și ochii dispuși să comită o crimă, își curăță gura de mustăți, apucă paharul cu amândouă mâinile și-l golește până dincolo de jumătate. Apoi scoate din gâtlej câteva sunete de satisfacție, își șterge botul de rouă, zâmbește din nou în dreapta și în stânga, — și dă rând tabacherei.

Dar fiindcă nu se poate regulă fără excepție, mai calcă și dumnealui peste obiceiu — apropos de mers: când duce o scrisoare la cutie, când e criză politică sau simple svonuri și, bineînțeles, când l'apucă ploaia pe drum. Atunci ia calea cea mai scurtă, calcă rar și energic, e zorit — și altceva nu-l mai interesează.

Așa dar pe ziua de azi are motiv să se grăbească: se schimbă guvernul. Chestiune care-l interesează în cel mai înalt grad — și în calitate de cetățean cu grijă de treburile țării și în calitate — mai ales — de pensionar, cu soarta legată de buget și de ochelarii ministrului de finanțe. (Domnul Călinescu e convins că toți miniștrii de finanțe sunt miopi).

Calcă rar, îndesat, grăbit și cu bastonul în ritmul picioarelor.

Fiind cam înserat, ar vrea să ia tram-

vaiul sau autobuzul, dar nu se îndură de bani. Patru lei — orișicum reprezintă ceva pentru un om sărac. Chiar și atunci când ar vrea să afle cu zece minute mai devreme că se schimbă guvernul.

— Dar să ne convingem mai întâiu cam cum stă adevărul, își zise domnu Istrate — gata la un caz să deslipească patru lei din buzunar și să-i jertfească în afară de prevederile bugetare.

Și adevărul, la 7 și un sfert seara, îl poți găsi sau măcar deduce din afișele de pe chioșcuri.

Mai forță încă pasul și se propti asudat și respirând adânc în fața primului debit de tutun pe care-l întâlni în cale.

Își pune ochelarii și citește atent foarte să nu greșească vreo slovă și deci să înțeleagă deandoaselea:

Conflictul Maniu-Vaida.
Accidentul dela Băneasa.
Noui reduceri pe C. F. R.
Declarațiile domnului Iunian.
Unul care și-a otrăvit nevasta.
Secetă mare în Afganistan.
— Hm!
Se scărpină după ureche, mai citi și mai

reciti şi alte afişe, dar de vreo criză politică nici pomeneală.

— Poate că încă nu s'a declarat, gândi el ridicând din umeri. Şi porni pe jos, mulţumit că nu s'a grăbit să se urce în autobuz.

La „Royal", cafeneaua plină de lume. Şi când e gloată nu-i chip să stai comod, nici să citeşti o gazetă. Păcat de banii pe care i-ai d ape-o cafea ori pe-un pahar cu lapte bătut.

Privi mai atent din stradă şi nu i se păru nimic anormal în gesturi şi în conversaţii.

Când cade guvernul — sau e în ajun de a-şi da ortul, discuţiile sunt mai aprinse, lapte bătut mai puţin şi bere mai multă pe mese iar ochii mai sgâiţi pe ziare.

Dar aşa — lumea consumă lapte şi siropuri, face calcule pe carneţele — care probabil n'au nicio legătură cu presupusa criză politică, priveşte filosofic pe geam caşi când ar fi linişte pe tot frontul, şi citeşte mai mult reviste ilustrate şi gazete străine unde nu poate fi vorba de domnul Tătărescu Mihalache sau Jean Florescu.

— I s'a părut inspectorului — sau a

visat astnoapte şi a luat visul drept realitate, gândi Călinescu. Şi trecu vis-a-vis. Poate să vadă ceva semne la Capşa.

Şi aci fume. Dar nimeni nu citeşte şi nimeni nu discută. Toţi beau mazagran şi mănâncă îngheţată.

Insuşi domnul Pepenaru, fostul inspector, se îndeletniceşte liniştit cu golirea unui pahar de ceai.

Călinescu făcu un gest de dispreţ.

— Când îţi vine partidul la putere, nu bei ceai, socoti el pe drept sau pe nedrept.

Şi se depărtă cu mâinile la spate. Aşa crede domnia-sa că te aranjează mai bine între Capşa şi Palat, n'avea altceva de făcut şi i se mai liniştise şi inima.

Nu cade guvernul.

Sigur.

Şi dacă nu cade acuma, rămâne cel puţin până la redeschiderea Parlamentului.

Aşa dar, trei sau patru luni de zile poate să doarmă şi să se plimbe fără grijă că i se va mai reduce din pensie.

Işi manifestă bucuria printr'un tuşit localizat în gâtlej — şi privi palatul telefoanelor.

— Mare al dracului!

Apoi privi lung spre Elysée.

Apoi Teatrul Național, iar palatul Americanilor, la stânga până la Royal și la dreapta până la biserica Kreţulescu.

Se întrebă pentru a mia oară dacă la o viitoare aliniere are să tae primăria librăria Alcalay sau trei sferturi din palatul cu telefoane, apoi ridică din umeri, ca Pilat din Pont, și se îndreptă către club.

IX

— Incepe masa de „braziliană". Poftiți, domnilor, la masa de braziliană.

O parte din jucătorii de *transet* părăsesc masa cu treizeci și șapte de numere și treizeci și șapte de cărți și ocupă loc la alta ceva mai rotundă și împărțită în patru părți egale.

Sunt bărbați mai mult în etate, din lumea pensionarilor, a falîților și a șomerilor.

Pe fețele buhave sau stafidite și în ochii injectați sau aiuriți, se citește viciu, căință și... neputință.

Sunt și alții care numai privesc, pontează în gând, prezic celor care joacă lotul imediat câștigător și... chibițesc. Aceștia sunt recrutați din funcționărașii cu după-amiezele libere, din șomeri și mai ales din foști jucători.

Își fac loc și trei femei între 35—40 de ani.

Acestea sunt purtătoare de noroc sau de ghinion. Jucătorii vechi le tutuesc şi caută să le evite; cei noui le tolerează.

Joacă şi ele, aşa ca să se afle în treabă. Dar mai mult tapează. Dela unul „pentru trăsură", dela altul „pentru tramvai", „prăjituri" sau „îngheţată".

Iau şi „mâna", la caz de lipsă, şi împart întâlniri celor care le solicită.

— Mai mizează cineva?

Istrate Călinescu, tocmai îşi făcea intrarea. La întrebarea crupierului scoase o monedă de-un pol, o frecă părinteşte între degete şi o aruncă... în gând, pe pontă.

— Nimic nu mai cade.

— Foarte bine, gândi prietenul nostru, mucalit, şi lăsă polul să cadă... în buzunar.

— Ponta bună.

Domnu Istrate se roşi puţin în umerii obrajilor, dar nu regretă. El nu joacă niciodată şi, după cât se pare, e cel mai câştigat dintre obişnuiţii localului.

De doi ani de când intră aci, aproape zilnic, n'a pontat niciodată. Măcar aşa de curiozitate. Ar fi stricat el un pol, doi, dar i-a fost teamă să nu se adeverească

înc'odală vorba care zice că începutul este greu.

Își lasă pălăria la garderobă, ia un număr în schimbul unui leu pe care-l trânteşte cu emfază, odată în săptămână, omului din cuşcă, ocupă un scaun, când găseşte, când nu stă în picioare, — şi notează pe două coloane: B şi P — mersul jocului importat se pare de peste ocean.

La fel procedă şi de data aceasta.

Se rezemă de-o fereastră, în lipsă de scaun, evitând să-şi salute cunoscuții dela masa de joc, ca să nu fie la urmă învinuit c a venit cu ghinion, şi, fericit că nu cade guvernul, îşi pregăti creionul şi cartonaşul cu două coloane.

Dar domnia-sa urmăreşte şi pe jucători nu numai jocul şi formulele crupierilor.

Moşneguțul acela firav, din colțul mesei, e pensionar al drumului de fier. Acum doi ani, când l-a întâlnit pentru prima dată, era îmbrăcat bine, cu obrazul mai plin, cu ochii mai vii şi juca „mare". Cinci sute, o mie, două...

Apoi, l-a văzut din ce în ce mai ogârjit

— şi la faţă şi la îmbrăcăminte şi la joc.

Astăzi poartă o haină înverzită şi tocită, bătrâneţea l-a gârbovit prea de timpuriu — e leat cu domnu Istrate, — iar mâna-i slăbănogită şi fără curaj abia mai lasă pe masa verde o fisă, două, de câte-un pol.

Tipul acela de vis-a-vis, cu mutră de cârciumar, joacă numai din picioare. Nu l-a văzut nimeni ocupând un loc pe scaun. Joacă prudent, calculat şi arareori i se întâmplă să dea greş. Pontează un pol după inspiraţia unui jucător care e „în şansă", sau doi în contra altuia care se găseşte în „passă rea".

Se pare că dispune de o voinţă rar întâlnită printre jucătorii de noroc.

Tânărul pirpiriu de lângă fostul director dela C. F. R., a slujit unei bănci care a lichidat cu mare răsunet. De atunci — sunt aproape cinci ani — îşi caută existenţa pe la mesele verzi. Pontează rar şi numai un pol. Dacă se întoarce acasă, după o zi de nervi chinuiţi cu o sută, două, în plus, dă mulţumită lui Dumnezeu.

„Domnul Colonel" joacă mare. E lung, osos, cu ochii şterşi şi buni şi curajos la pontat. Aci îl vezi cu teancul de jetoane

a o mie, pe masă, aci cu coatele sprijinindu-şi bărbia ascuţită.

Toată lumea îi zice „Domnu Colonel" fără să ştie cineva precis dacă e activ sau în rezervă, dacă a servit — sau serveşte — la aviaţie, la artilerie, sau la intendenţă.

Mulţi înclină să creadă că la intendenţă.

„Domnu Rădulescu" e scurt şi gros. Dar joacă... subţire. Şi nu greşeşte, căci foarte rar îi întoarce norocul spatele.

Se zice c'a fost moşier — din neam în neam, şi acuma roade, cât o mai roade, din renta exproprierii.

Lumea îi spune „Domnu Rădulescu" deşi el nu-şi aminteşte să-şi fi divulgat vreodată numele.

Lunganul acela nebărbierit e funcţionar la un minister. Vine zilnic aci şi numai cu trei poli în buzunar. Dacă-i pierde, cască gura la ceilalţi mai norocoşi, iar dacă-i dublează — la fel.

„Domnul Simon" se prezintă cu cinci sute. Pontează din ei câte un pol sau câte doi, după inspiraţie, şi câştigul realizat îl pune în buzunarul celălalt. Simpatizează, cum se zice în limbajul jucătorilor, cu „sistemul celor două buzunare". Şi foarte rar i se întâmplă să piardă.

Câteodată are şi el — om e — gust să se lanseze, spre diliciul celor din juru-i. Dacă loveşte „momântul", ochii i se lipesc de nas şi negul din bărbie joacă de bucurie. Tace şi încasează felicitându-se singur, în gând. Se cunoaşte după gesturi. Când şi când mai ridică mucalit din câte-un număr şi din câte-o sprânceană, vrând să spună că aşa se întâmplă uneori.

Dar când se lansează... prost, nu-şi mai află loc pe scaun. Ochii-i joacă speriaţi, între nas şi coada genelor, părul — mult, puţin, cât are, se sbârleşte mirat că se întâmplă aşa, cravata se slăbeşte din nod şi se cască într'o parte, iar gura nu-i mai tace.

— Poftim! Aşa-ţi trebue dacă eşti prost. De ce n'ai plecat c'o sută de lei? Era puţin o sută de lei? Mai bine-i acum c'ai început să dai şi din capital?

Când îşi trage câştigul şi se repetă lotul, se pocneşte cu pumnul în cap.

— Vezi că eşti prost? Dacă lăsai tot, acuma luai dublu. Şi eu am vrut să las tot dar dracu mi-a şoptit la ureche să nu las tot. Poftim!

Iar dacă lasă şi câştigul — pe lângă

miza inițială — și pierde tot, căința e desigur și mai îndreptățită și mai amarnică.

— Vezi dacă ești lacom? Nu-ți ajungea patruzeci de lei? Ai vrut să te pricopsești dintr'odată? Poftim!

Chibiții sunt mai numeroși decât jucătorii. Ei nu ocupă niciodată locuri pe scaune. Șed în picioare, la spatele jucătorilor, și-și dau părerea — cu-toate-că nu le-o cere nimeni.

— Acuma iese Banca.

— Iese Ponta,

— Cu siguranță Banca.

— Mirare de n'o ieși Ponta.

Au o răbdare, acești chibiți, demnă de invidia unui benedictin.

Pentru doi, trei poli, pe care-i cerșesc dela câștigătorii care au pus din întâmplare pe lotul prezis de ei, ori le-au făcut cinstea să le răspundă la un cuvânt sau la salut, așteaptă în picioare jumătăți de zile și zile întregi, prelungite până dincolo de miezul nopții.

Cășună în special pe nouii veniți. Se vâră în sufletul lor — cu orice risc. Că „acuma are să urmeze o serie de Pontă", că „Banca a ieșit de cincisprezece ori la rând". „Extraordinar, nu?".

Dacă sunt ignoraţi, nu se supără, dacă sunt obrăzniciţi se fac că n'aud.

Patronii îi tolerează ca să le populeze sala.

Ah, sala! E înaltă şi strâmtă, cu pereţii negriţi şi păenjiniţi, plină de fum, cu parchetul ars de ţigări, cu mucuri în scuipători şi adesea cu scuipat în scrumiere.

Ce-a căutat Istrate Călinescu aici?

Ce rost are în acest mediu, un ins cu totul imun pentru vicii, incapabil să rişte un pol din sudoarea lui — chiar dacă ar fi sigur că i se întoarce înzecit şi însutit?

A intrat la întâmplare, aşa cum intră mulţi, s'a mirat la început, a revenit după câteva zile, apoi iar — până ce s'a obişnuit. După ce a fost pensionat, s'a gândit numaidecât să-şi facă rost de-un club. Işi dădea omul seama că numai pe lângă casă şi pe lângă nevastă n'o să-şi poată trece vremea fără să căpieze de plictiseală.

Pe străzi, iar nu poţi să hoinăreşti într'una.

Te ia lumea la ochi.

Iţi rupi încălţămintea.

Ba poate îţi stâlceşti şi ochii tot uitându-te în cruciş şi'n curmeziş.

Nu este exclus niciun accident, oricât te-ai feri din calea tramvaielor şi a puzderiei de automobile.

Auzise şi el că se duce lumea la club. N'avea idee însă decât de cluburile politice. „Clubul naţional-liberal", „Clubul naţional-ţărănesc", „Clubul ţărănesc-naţional", etc.

Prin urmare, ca să poată avea acces într'un club politic, trebuia mai întâiu să se înscrie în partidul respectiv. Nu întrebase pe nimeni, dar atâta lucru e la mintea oricui.

De politică însă îi era groază, tot aşa cum i-ar fi fost de holeră, de inflaţie şi de tifos exantematic.

Nu înţelegea precis de ce această repulsie teribilă pentru cele politicale, dar nici nu vrea să încerce o mică experienţă. Cuvântul „politică" era pentru el sinonim cu boală, turbare, nebunie, catastrofă.

...Şi totuşi făcea şi domnia-sa politică. Insă numai în calitate de spectator. Nu se ducea la vot, dar era în stare să umble zece ceasuri prin soare şi prin ger, ca să afle cu zece minute mai devreme rezultatul alegerilor.

Avea idee de situaţia electorală a fiecărui

partid, iar numele corifeilor îi era familiar căci le citea în gazete şi le rostea adesea în discuţiile cu fostul inspector — şi, când n'avea altceva de vorbit — cu însăşi madam Călinescu.

Dar nu vrea să militeze în politică.

„Nu-şi bate capul cu aşa ceva".

„Nu-i trebue belea pe spinare".

Ca şi când ar fi fost pericol să-l aleagă deputat sau primar cu sila, ori să-l cocoţeze pe banca ministerială fără să-i ceară asentimentul.

Tot hoinărind, în noua-i calitate de pensionar, a mai luat cunoştinţă şi de existenţa altor cluburi, acestea nepolitice. „Clubul călăreţilor", „Clubul automobiliştilor", „Clubul inginerilor", dar cum domnia-sa n'are nici cal, nici otomobil şi nici ingineria, n'a învăţat-o, n'a îndrăznit să intre.

A mai poposit pela câte-o cârciumă, pe băncile de pe şosea, pe cele din Cişmigiu şi din grădina Ateneului, a mai primit câte-un bobârnac dela cucoana Zoe pentru pricina că „oamenii sănătoşi se mai duc de pe-acasă", până a dat cu ochii de-o firmă care parcă îl aştepta: *Club Universal.*

— Apăi — dacă e „universal", şi-a zis

domnu Istrate, înseamnă că tot individul poate să intre aci.

Şi a intrat.

L-a primit ceremonios un domn în negru, l-a pus să semneze o hârtie gata tipărită, precum că vrea să fie membru al acestui club, şi l-a slobozit imediat să ia contact cu transetul şi cu braziliana.

— Mai cade ceva?

— Mai cade! Fireşte că mai cade, — zise domnu Simon cu ochii lipiţi de nas. Ci te grăbeşti aşa? Iţi plâng copiii acasă? Ori crezi că n'o să mai cadă nimic?!

Şi, ca să fie consequent, mai adăugă un pol pe lângă cei de pe pontă.

Colonelul s'a curăţat, şi acum trage pasionat dintr'o ţigară de foi, rezemat de colţul unei ferestre.

— Nu crezi că e mai sănătos aşa? — îl interpelă domnul Simon fără să-l privească şi fără să ghicească vecinii cui se adresează.

Domnul Rădulescu, rentierul, e în câştig. Are dinainte grămezi respectabile de jetoane. Ceeace a îndemnat pe cea mai simpatică dintre cucoane să se alăture de el şi să-i admire norocul.

Fostul cheferist, e palid. A dibuit toate buzunarele — până dincolo de căptușeală, și n'a mai găsit nimic. Acum și-a încrucișat palmele pe masă și privește în vid. Numai când crupierul anunță decizia cărților, punctează și el una din cele două coloane — B și P — de pe cartonul pus gratuit la dispoziție.

— Ponta bună.

Istrate Călinescu e tot în picioare. (Vai de ele!). Cu ochelarii pe nas, cu mustața mereu în furculiță, asudă ținând o contabilitate care nu-l privește câtuș de puțin.

A prins, după cât se vede, pasiune de jocul... altora.

Numără punctele oridecâteori mai adaugă câteunul — la Bancă sau la Pontă — și se miră singur atunci când o serie se prelungește peste orice prevedere.

Câteodată îl apucă miezul nopții în această poziție.

Alteori, izbutește să plece mai devreme. Fie că i se pare jocul prea puțin animat, fie că a venit dela deschidere ș'a obosit. Oricum, nefiind jucător, poate mai lesne să se detașeze de seducătoarea masă verde și de invitațiile irezistibile ale crupierilor.

— Băete, un pahar cu apă!

Nu aduce aci nici cel mai mic dever. Calitatea de membru însă îi dă dreptul să consume apa şi chibritele servitorilor, în schimbul unui „mersi“ sau „mulţumesc“.

— Nimic nu mai cade!

— Idiţie spicialaa!...

Glasul vânzătorului de ziare îi strică toată dispoziţia. Se simţea aşa de bine astăseară, în atmosfera dela club, că nu s'ar fi mai despăţit de braziliană şi de cartonaş până la ziuă.

— Tot aşa să fie? se întrebă el, ţinându-şi firea şi trăgând cu urechea la fereastră.

— Spicialaa!

Işi vârî cartonul şi plaivasul în buzunar şi plecă brusc.

Dealtfel aşa se pleacă din sălile cu jocuri de noroc. Iei odată o hotărîre teribilă şi o ştergi imediat. Fie că eşti în câştig, fie că eşti în pagubă. Plecând încet, rişti să te înapoezi înainte de-a ajunge la uşă.

Dar până să coboare domnu Istrate, vânzătorul cu „spiciala“ dispăruse şi alţii nu se mai auzeau.

Inţelese c'a fost un truc al ţigănuşului

şi lăsă moneda de doi lei, pe care era dispus s'o jertfească, să cadă la loc.

...Nu fără puţin regret. In starea sufletească din această clipă s'ar împăca şi cu o schimbare de guvern. Prea îl hârţuise „chestia“ toată ziua.

Se uită la ceas: zece şi două minute. Mergând agale, până la unsprezece e acasă.

X

Căsnicia Călineştilor, în vremea când dumnealui făcea slujbă la Domenii, mergea ca pe roate.

Nu erau copleşiţi de copíi, nici de rude, n'aveau nici soacre pe cap, leafa era suficientă şi — mai ales — stăteau împreună exact cât e necesar ca să nu pătrundă plictiseala — şi nici răceala, într'o familie.

Erau adică laolaltă atunci când trebuiau să fie: la masă, la plimbare în vizită şi la culcare.

Pe vremea aceea, Istrate Călinescu nu cunoştea, după cum ştim, nici cafenele, nici cluburi şi nu întârzia nici măcar pe la bodegă pentru aperitive.

Era slujba-slujbă, casa-casă, nevasta-nevastă, — toate după lege şi după ceasornic.

Niciodată n'a aşteptat cucoana Zoe cu

crătiţile pe colţul maşinei, ori moţăind uitată pe scaun.

Şi nici când nu i s'a ivit prilejul să-i zică: — Mai du-te şi tu de te mai plimbă, ce tot stai ciocan pe capul meu!

Avea dreptate deci să fie îngrijată pentru vremea când soţul o să treacă — vrei, nu vrei — în başca celor fără rost.

Căci, nu exagerăm, un pensionar e mai fără rost pe lume chiar decât un şomer. Nenorocitul acesta urmăreşte o ţintă: să-şi găsească de lucru. Pensionarul însă nu mai umăreşte nimic precis şi de durată. Se învârteşte de colo până colo de dimineaţă până seara, şi, în pat, de seara până dimineaţa, ajungând în scurt timp să-şi piardă cu desăvârşire echilibrul vieţii.

Se temea dumneaei adică să nu lâncezească soţul toată ziua pe acasă. Să umble tralala dela poartă până 'n fund, şi din fund până la poartă, numai în cămaşă de noapte şi 'n papuci, căscând şi cicălind câtu-i ziua de mare.

Mai ales că-l ştia fără viciuri şi fără alte apucături care să-l tragă pe drumuri.

Şi — vorba aia — de ce i-a fost frică n'a scăpat.

Iar mai apoi, când a scăpat — tot rău i-a venit.

Indată ce s'a văzut pensionar, Istrate Călinescu şi-a pierdut busola.

Şi-a mai schimbat şi firea. A devenit adică mai limbut ca înainte, mai cunoscător în ale bucătăriei, mai pasionat de politică şi mai înclinat spre critică şi spre bârfeală.

De se ridica praf de pe stradă, făcea critica tuturor primarilor dela Protopopescu-Pache şi până în prezent.

Dacă începea o ploae straşnică, amintea nevestei de toate ploile celebre de care a auzit dumnealui, începând bineînţeles cu potopul lui Noe.

De cădea un trăznet, îşi bătea capul până se făcea senin pe cer să-şi amintească — din citite şi din auzite, de diferite cazuri de oameni trăzniţi sau fulgeraţi.

Dacă bătea vântul, îi povestea dumneaei basmul cu smeul care ţinea vânturile închise într'un butoiu şi le dădea drumul la plimbare numai după poftă şi după toane.

Când auzea un greere chirăind, recita din memorie, desigur cu unele şchiopătări, poezia „Greerele şi furnica", pe care de-

altfel o mai recitase şi în copilărie, la o serbare şcolară.

Dacă se cutremura pământul, vorbea de cutremurul dela 48, stabilea singur epicentrul şi vâra groaza în cucoana Zoe arătându-i ce se întâmpla dacă acest porc de epicentru ar fi fost în Parcul Domeniilor sau chiar în Gropile lui Ouatu.

De vedea un câine, aducea vorba de câinii-telegari ai Eschimoşilor, de câinii poliţişti, de cei sanitari, de dulăii ciobăneşti, de turbare şi, fireşte, de pureci.

Când bea lapte — ce-i drept foarte rar — vorbea despre gustul laptelui de oae, despre mirosul celui de capră, despre laptele de cuc pe care nu-l găseşti la aceste pasări ci ascuns într'o buruiană de câmp, despre lapte cu orez, cu griş, bătut, covăsit, despre urdă, despre brânză, de ciobani, de stâni, de lupi şi de... legenda întemeerii Romei.

In vreme de furtună, demonstra dumneaei, cu o corabie de hârtie într'un castron cu apă, cum se produce un naufragiu, apoi cum s'a scufundat Titanicul, cum au fost înecate corăbiile persieneşti când au pornit să distrugă pe Eleni şi cum ale lui Filip II când s'au dus să bată pe supuşii reginei

Elisabeta. (Astea mai târziu, după ce le-a auzit dela colonel).

Când fuma, vorbea, firește, de feluritele specii de tutun, de R.M.S., de C.A.M., de țigarete, de lulele, de narghilele și de... haremurile lui Abdul Hamid.

Când bea apă, vorbea despre instalațiile dela Arcuda, despre lăptarii necinstiți și despre cascada Niagara.

Când își văxuia pantofii, bârfea pe cismari, pe fabricanții de piele, pe „indivizii" care poartă scârțiitori, și pe „muerile" care „în loc să se înalțe la minte, se ridică din călcâe".

Câteodată îi plăcea și dumneaei să afle cum respiră peștele în apă, câte ocale de untură are balena, de ce s'a certat domnul Maniu cu domnul Vaida, pentru care motiv se fabrică în Cuba zahăr din trestie și în România din sfeclă, de ce românii vorbesc franțuzește și de ce franțuzii n'au nevoe să învețe românește, pentru care pricină au aricii țepi, elefanții trompe și maimuțele popoul ca'n podul palmei.

Alteori însă îi venea nebunească la cap nu altceva.

Mai ales când repeta acelaș lucru de

cincizeci de ori şi când se amesteca în ale dumisale treburi. Căci nimic nu e mai iritant şi mai jignitor pentru o gospodină decât să-şi vadă soţul ştergând praful închipuit de pe mobilă, curăţind cartofi, vârînd lingura prin oale, tocând ceapă ori dichisând chiftele.

O, dacă domnu Istrate ar fi avut măcar gustul cititului!

S'ar fi răsturnat în pat, cu sticlele pe nas, şi ar fi lâncezit acolo până-l poftea singură — adică nevasta — la taifas şi la mâncare.

Dar proaspătul pensionar, din ziua când şi-a luat atestatul de patru clase gimnaziale, n'a mai ieşit din „Universul", din ordonanţele lipite pe ziduri, din afişele spânzurate pe la chioşcuri şi din programele cinematografelor.

Până când a dat bunul Dumnezeu şi a descoperit domnia-sa Şoseaua lui Kiseleff şi băncile rânduite aci de părintească grijă a Primăriei. Atunci a mai prins gust de plimbare şi de cugetare la aer curat şi la verdeaţă.

Nu pleca însă de acasă până la 11 să-l pici cu seu. Dar nici nu se înapoia până la

2 fără cinci — chiar de l-ar fi răzbit arşiţa şi foamea pe drum.

Ora 2 înseamnă în casa Călinescu *masă*. Din ziua când i-a expirat dumnealui concediul de nuntă.

Şi într'adevăr că e plăcut, delicios chiar, să tragi din poartă, după promenadă, abur de ciorbă — fie ea şi de dovlecei, şi parfumul de ardei umpluţi sau de musaca.

Dar se ducea regulat la Şosea. De vreo douăzeci de ani, de când nu mai dăduse prin satul natal, nu mai văzuse sălcii şi plopi, nu mai mirosise parfum de tei şi de salcâmi decât aşa pe sponci, uitase cum arată arinul şi cum frunza de corn şi de salbă-moale.

Şi-a amintit de crângul de lângă sat, de zăvoiul din lunca Argeşului, de salcâmii de pe uliţi, de plutele din marginea eleşteului boieresc, de potecile care duc la fântâni şi la biserică — şi i-a plăcut.

Se simţea mai întinerit, mai vioiu.

Parcă vedea oile satului buluc spre tabon, boii păscând prin rărişuri de pădure, sau troscotind marginea drumurilor, ciobanul cântând din caval, vrăbiile ciripind pe gardul părintesc şi privighetorile meditân-

du-şi puii în crângul de arţar şi de jugastru...

Mai dădea el câte-o raită şi prin Cişmigiu, dar mai rar. „Prea multe flori". Desigur că nu-i displăceau în măsura în care strâmba din nas, însă găsea că prea mult cheltueşte primăria pentru ochii şi pentru mirosul guvernantelor.

Şi apoi — la ora când apărea dumnealui, scaunile gratuite erau deja ocupate. Şi chiar dacă nu erau, din raionul lor nu vezi lacul. Incât era nevoit să sacrifice doi lei pentru un scaun, ca să şadă la loc mai de faţă şi mai de cinste.

— De ce să plăteşti, se întreba el oftând după unica monedă, dacă nu consumi nimic? Şi încă pe terenul comunei — care în definitiv e şi al meu şi al dumitale şi al lui X şi al lui Y?

In aceste trei ceasuri — dela 11 la 2 — mai răsufla în voe şi biata madam Călinescu. Putea să facă un rântaş fără să enerveze nasul bărbatului, să toace o ceapă fără să întrerupă de zece ori ca să-i asculte părerea asupra conversiunei sau asupra ultimei conferinţe a Micei Inţelegeri, şi să-şi deretice casa fără să-şi vadă soţul în fe-

reastră răsucindu-şi mustaţa şi socotind pagubele pricinuite de secetă în Peru sau de inundaţii în China.

Apoi a făcut domnu Istrate cunoştinţă cu bodega din Piaţa Victoriei. Aci însă poposea rar... fiindcă scaunul costa mai scump decât cel din Cişmigiu. Trebuia să consume cel puţin un şpriţ. Adică o cheltuială de 5—6 lei, pe care putea foarte bine s'o evite.

Odată pe săptămână însă, cum am mai spus şi în altă parte, tot îşi făcea această poftă.

După aceea a legat vorbă cu colonelul. Erau vecini de vreo patru ani, dar nu-şi vorbiseră. Mai întâiu fiindcă nu li-se ivise prilejul şi al doilea fiindcă nevestele le-o luaseră înainte şi se certaseră. Pentru un ou — pentru o găină — sau pentru un pui de găină. Şi când se ceartă nevestele înainte ca bărbaţii să-şi fi dat bună-ziua, apropierea devine mai grea dacă nu imposibilă.

S'au brodit amândoi la poartă când se luaseră la bătae doi şoferi. Au intervenit să-i despartă şi, vrând-nevrând au intrat în vorbă.

Din ziua aceea, Călinescu a început să mai dezerteze de acasă, şi în câte-o după

amiază. Atunci când îl invita fostul artilerist să-i demonstreze, într'un loc strategic, cum s'a desfăşurat o luptă cu vapoare, una cu tunuri de cireş sau una cu mijloace moderne.

Şi cucoana Zoe era tot mai mulţumită. Putea să se întindă o leacă fără să fie deranjată de sforăelile bărbatului — de-ar fi fost cu folos!... — să îngâne o fărâmă de cântec fără să fie ironizată, şi să ia cunoştinţă cu propri-i ochi de ştirile Universului, fără comentariile kilometrice şi uneori fără nicio legătură, ale soţului.

A venit rândul cafenelei.

Tot auzia pe colonel că se duce la cafenea, pe fostul inspector idem, şi a căutat şi el una.

N'a cutezat să intre la Capşa, unde obişnuiau aceştia. A socotit că nu e nici de obrazul şi nici de punga lui. Iar la Royal a păşit deocamdată numai cu titlu de încercare şi numai după multe ezitări şi spionări pe la ferestre.

Acuma, — cu Şoseaua, cu Colonelul, cu bodega, cu cafeneaua, mai şi cu fostul agronom câteodată, şi-a făcut de lucru. Lipseşte de lângă nevastă aproape caşi unul cu slujbă.

Şi nevasta n'are nimic de zis.

Dimpotrivă.

Îi place să-l deretice la plecare, să-l aştepte şi să-l vază intrând pe poartă obosit şi flămând ca omul înglodat de treburi. Mai ales că n'avea obiceiu să întârzie. Era prezent cu cel puţin cinci minute înainte de ora mesei.

Când însă domnul Istrate a prins gust şi de club, lucrurile s'au schimbat. La prânz vine mai mult sau mai puţin regulat. Rar de întârzie un sfert sau o jumătate de ceas— atunci când se încurcă în vorbă lungă cu fostul comandant. Dar seara îl uită Dumnezeu. Se întoarce adesea după 12 şi după 1.

Aşteaptă biata cucoană Zoe cu ouă fierte şi cu ibricul să-i facă o cană de ceai până o răzbeşte somnul. Atunci oftează scurt şi se culcă. Lung n'are de ce să ofteze. Beţiv nu-l ştie, cartofor nu, mueratic şi mai puţin. N'a avut el partea asta nici când era mai tânăr — dar mi-te acu la şaizeci şi trei de ani!...

Se simte însă câteodată singură. Rude în Bucureşti n'are, cu vecinele nu vorbeşte, iar pisica şi găinile sunt lipsite de grai.

Şi nici roboteală prea multă nu e la o

casă cu doi oameni, o mâță și șapte galițe.

Dimineața — oricum îți mai găsești de lucru. Mai dai c'o mătură, mai scuturi un covor, te mai încurci pe la bucătărie, dar după amiazi mori de urît și de târomeală. Căci n'ai în toate zilele rufe de reparat și dulceață de făcut. Iar somnul, oricât l-ai prelungi, tot nu poate să cuprindă o după amiază de vară. Și n'ai chef de el întotdeauna.

De plimbat, cucoana Zoe nu se plimbă. E și cam grăsună — optzeci și nouă de kilograme — dar nici nu s'a obișnuit cu acest sport.

Nu pricepe limba pasărilor de prin copaci, nu se topește nici după cicoare și nici după iarbă verde.

Un pui de vreme și-l petrece lângă jurnal. Atunci e bucuroasă că lipsește Călinescu. Una e să-ți citească altul ce vrea el, alta să-ți alegi singur.

Dumneaei nu citește articolul de fond, nici „Situația politică", nici desbaterile din Parlament și nici știrile de peste hotare. Savurează întâmplările din Capitală, crimele și sinuciderile pe unde le mai găsește și Mica Publicitate.

Nu-i rămâne anunț necitit și adesea necomentat — de unul singur.

Dumneaei nu crede de pildă că o fată e sinceră atunci când dă la jurnal că e „cuminte" și mai ales „absolut".

Nici de-o văduvă care vrea să se remărite — că e „cinstită", și „dornică de cămin liniștit". Când ai stat un timp de capul tău!...

Nu crede nici pe proprietarul care anunță „cameră elegantă", nici pe „jeune dame française", că dă lecții numai cu treizeci și cinci de lei ora.

Drept vorbind, nu prea crede multe din câte se publică la gazetă. Pe unele le crede pe jumătate, pe altele mai puțin, după cum apreciază dumneaei și după dispoziția în care se găsește.

Își mai face de lucru și prin grădină. Nu se amestecă în contabilitatea soțului, căci nu dispune de atâta răbdare încât să stea ceasuri întregi cu ochii cocoțați pe sus și să numere roadele pomilor, nici pe vine ca să socoată tecile de fasole și florile dovlecilor. Dar ca femee își găsește întotdeauna câte ceva de făcut. Mai smulge o dudae până n'apucă să scoată bine capul,

mai îndreptează un vrej care ar vrea s'o ia anapoda, mai ajută unui fujer să se agațe bine de arac, mai dă și cu sapa, mai pune și câte-o stropitoare de apă acolo unde bănuește că soțul n'a udat deajuns — și iacă așa.

Cu muștele iar nu leagă prieteșug.

Toată ziua le sudue și le alungă.

Le îngădue să se urce prin pomi, pe garduri, pe casă și chiar pe legume și pe flori. Dar să nu le vadă scotocind prin bucătărie, sbenguindu-se prin casă ori picotând pe pereți, că e vai mama lor. Le alungă cu șomoiogul de hârtie sau cu vreo sdreanță de prosop până le trece Dunărea.

Se mai joacă și cu pisica deși nu sunt tocmai bune prietene. Ce nu face omul când n'are de lucru? O îmbăiază, îi trage și câte-un duș rece când o vede căscând de căldură, o purică, o mai minte și cu câte-un boț de hârtie — nu e și ea suflet? Și nu i-o fi și ei tot așa lehamite de singurătate?

Mai deretică și prin casă — bineînțeles afară de curățenia pe care o face dimineața. Nu rămâne praf nici măcar prin pervazurile ferestrelor și ale sobei de teracotă.

Și are multe lucruri în casă, madam Că-

linescu. Mari — strictul necesar: pat dublu în dormitor, un bufet de stejar în antreul-salon-sufragerie, patru scaune cu piele, vreo două fără piele — şi ce mai trebue la casa omului.

Mărunţişuri însă fără socoteală. Câini de porţelan şi pisici de sare, Napoleoni călări, pe jos, cu manta şi fără, cu chipiu sau c'o şuviţă de păr pe frunte, santinelă cu puşca pe umăr, încruntat la Waterloo sau îngândurat la Sf. Elena, — apoi păpuşi care nu vor să stea culcate, o solniţă dela Ocnele-Mari, un linguroiu dela Bucovăţ, o cloşcă pe ouă, porci, mirese, urşi, epuri, etc. etc.

Şi pe toate le şterge de praf. Dar nu numai le şterge ci le şi mângâe. Căci de fiecare obiect e legată o amintire. Unele au fost dăruite, altele cumpărate în cele vreo patru voiajuri pe care le-a făcut împreună cu soţul — minus voiajul de nuntă care a fost şi cel mai scurt şi din care n'au adus nimic care să li-l amintească. Dela Constanţa sau dela Slănic poţi să aduci un „Souvenir", dar dela Comana cam ce-ai putea să iei?

In „apartamentul copiilor", care e mai mare c'o odae, intră dumneaei numai odată

în două zile. Nu prea are pentru ce c'ar intra şi mai des. Parte din lucruri şi le-au luat cu ei, iar cele rămase n'au nevoe de atâta supraveghere.

Afară de asta nici nu-i face plăcere să vadă aceste încăperi pustii. Visul lor — al ei şi al Călinescului — a fost să stea laolaltă cu fiica şi cu ginerile, să mănânce toţi la o masă, la spectacole şi la restaurant să meargă împreună, la plimbare, în zi de odihnă, aşijderea, să-şi vadă nepoţii ieşind şi intrând pe poartă cu ghiozdanele cu cărţi şi să audă de cincizeci de ori pe zi din gura lor: „tată mare" şi „mamă mare".

N'au avut fericirea asta decât vreo şase ani.

Acuma duc dorul mai ales nepoţilor. Se bucură cu lacrămi când primesc ştire că sunt sănătoşi şi că învaţă bine, dar dacă nu-i văd, nu-i aud, nu pot să le mai mângâe părul, să-i sărute pe obraji şi să le controleze caetele, nu-i deajuns.

Drept e că nu totdeauna are cucoana Zoe chef să dibue bibelourile, să purice mâţa sau să observe dedesubturile unor anunţuri dela „Mica publicitate".

Mai are şi ceasuri de lenevie, pricinuite

de căldura soarelui sau a sobei, şi chiar de plictiseală. Căci oricât ţi-ai face de lucru, dacă n'ai cu cine să mai schimbi o părere, o glumă, o amintire, cazi în toropeală.

Se mai lasă şi pradă gândului. N'a avut în neamul dumisale nici poeţi, nici filosofi şi nici măcar vreun călugăr, dar asta nu te opreşte să aiurezi într'un fotel hodorogit. Adică să priveşti una şi să vezi alta. Să te uiţi la soare şi să vezi pepeni, să priveşti cerul şi să vezi marea, să asculţi bâzâitul unei muşte şi să te gândeşti la vreo petrecere cu lăutari care ţi-a rămas la inimă.

De cele mai multe ori însă cucoana Zoe se poartă cu gândul mai pe-aproape.

Îi place mai ales să-şi admire casa şi să compare trecutul mizerabil de chiriaşi cu lada veşnic în camion, cu prezentul fericit de proprietari, stăpâni pe viaţă, într'o casă şi într'un petec de pământ.

Nu e arătoasă ca a colonelului, casa, n'are două etaje ca a ovreiului de vis-a-vis, n'are paratoner ca a fostului căpitan de intendenţă, din capul străzii, — dar e a lor. Făcută din agoniseală cinstită, după o viaţă întreagă de economii.

Mai au şi acum datorii de pe urma casei.

Mănâncă odată pe zi, ca să le plătească.

Faptul însă că e a lor, că nu mai are nimeni drept să le lipească bilet în geam; că rămâne moştenire fiicei şi nepoţilor, îi face să suporte cu uşurinţă şi aceste ultime greutăţi — dealtfel pe cale să dispară şi ele.

Dar cum am spus, cucoana Zoe, ca fiştecare om cu gură şi cu grai, ar mai avea şi chef de taifas nu numai de trebăluială.

E o necesitate firească de a comunica şi primi impresii, de a-ţi deslega limba pentru a-ţi uşura capul.

Cu soţul însă nu mai e chip. Dela 8 când se adună la cafea şi până la 11 când dumnealui pleacă, abia sunt ocupaţi cu micile nevoi ale gospodăriei. Şi chiar când li se mai iveşte ocazia, domnul Călinescu, însetat şi el de vorbă, căci cu inspectorul şi cu fostul comandant nu-i posibil să discuţi ci numai să asculţi, — urmează maniera acestora şi vorbeşte numai el.

Cu nevasta colonelului a vorbit o singură dată: când s'au certat — pentru un ou — pentru o găină — sau pentru un pui de găină, peste gard.

Dealtfel n'a sperat niciodată să lege prie-

tenie cu dânsa. Când eşti fiica unui umil învăţător dela ţară şi soţia unui fost funcţionar inferior, nu-ţi trece prin minte să legi relaţii cu o cucoană mare, fată de general şi nepoata altui general.

In toată familia cucoanei Zoe, şi e destul de numeroasă, nu găseşti decât fruntaşi, caporali, sergenţi şi un singur plotonier. Şi nici Călinescu n'are şi n'a avut neamuri cu trese la chipiu.

Cu vecina cealaltă, deşi din aceeaşi clasă socială, nu se împacă. E „o...", şi cu astfel de femei cucoana Zoe nu prea îşi răceşte gura.

Când şi când, dacă se întâlnesc în poartă, abia de mai schimbă câte o vorbă goală.

Dealtfel le desparte şi vârsta, nu numai concepţiile despre morala căsniciei. Una are patruzeci şi patru de ani, iar cealaltă abia douăzeci şi şase.

Doar cu „Părintele" de-şi mai află şi madam Călinescu saţ de vorbă.

Acest părinte este însuşi socrul tinerei vecine. Au făcut cunoştinţă printre gard, aşa cum se întâmplă între două firi care se atrag şi se împrietenesc dintr'un cuvânt, şi de atunci ori decâte ori au prilejul tăi-

făsuesc ceasuri întregi, cu toate că lucruri prea interesante n'au să-şi spue.

Şi prilejul se iveşte numai când popa vine să-şi vadă feciorul şi nepoţelul, căci pentru noru-sa nu şi-ar mai lua osteneala până aci.

Sfinţia-Sa — numele nu i l-a aflat încă madam Călinescu — a slujit vreme de cincizeci şi cinci de ani la o biserică de pe Dealul Spirei şi astăzi se cheamă că e pensionar, deşi e roşu la obraz, drept la mers şi sănătos ca un flăcău.

Din vorbă în vorbă, au dovedit precum că unchiul după mamă al cucoanei Zoe, preot şi el, acum pensionat de Dumnezeu, a învăţat la acelaş seminar, ba au fost şi colegi de clasă. Această descoperire i-a împrietenit deabinelea şi l-a îndreptăţit pe cucernicul pensionar să se invite singur la prima cafea.

Stau la umbra gutuiului sau la a casei şi vorbesc până s'aprind luminile. Despre călduri, despre geruri, despre scumpete, despre eftinătate, despre „lumea de azi" şi din „alte vremuri", dar mai ales vorbesc despre „greşala de neertat" pe care o face Statul pensionându-şi funcţionarii tocmai atunci

când ar putea trage maximum de foloase din experiența lor. Pentru cei șubrezi, care abia își mai poartă sufletul — calea-valea. Pensionându-i, le face și lor un bine, descurcă și birourile de oameni care mai mult zăpăcesc serviciul.

— Uită-te la mine, taică, zice venerabilul preot mângâindu-și barba albă și încă stufoasă, și spune-mi dacă nu mai sunt eu în stare să slujesc o leturghie și să duc un mort până la Belu. Ba și până la Giurgiu la un caz. Și dacă poporul dreptcredincios are mai multă evlavie la unul d'ăștia cu țăcălie și cu gândul la o căpătuială de club, decât la unul care a îmbătrânit cu Ceaslovul și cu Aghiasmatarul în mână.

A, dacă aș fi avut vreun beteșug, du-te vino. Dar n'am. Nici de friguri n'am zăcut, tăiculiță. Citesc fără ochelari, mănânc cu dinții mei și dacă nu m'aș teme de automobile nici în tramvai nu m'aș urca.

Și chiar beteag de-ar fi un preot, n'ai dumneata stat drept să-l dai afară din altar. Popa, cucoană Zoe, cași episcopul, se cade să moară în capul turmei. Nu-l mai țin curelele — dă-i un ajutor, dar nu-l scoate din biserică așa cum ai scoate un civil oarecare dintr'un birou.

Fiindcă nu-i tot una, cucoană Zoiţico. Te rog să mă crezi că nu-i tot una.

Ai fost — să zicem — ofiţer şi ţi-a ieşit termenul: pui chipiul şi tunica la oparte şi te faci civil. Rău îţi pare după uniforma pe care ai purtat-o o viaţă de om, dar regretul ar fi şi mai mare dacă ai fi obligat s'o porţi şi d'aci înainte fără să mai ai drept la comandă. Caşi când ai fi degradat sau pus la poprire pentru vreo faptă urâtă.

Şi nu te mai văd ostaşii pe care i-ai avut subt porunca ta. Că dacă te-ar vedea civil, după ce ţi-au stat smirnă înainte ca militar, nicio cinste nu ţi-ar mai da.

Ai slujit la un birou al statului şi te-a găsit că ţi-a venit sorocul să te pue la naftalină: îţi iei rămas-bun dela colegi şi pui căciula pe-o ureche. Dacă întâmplător îi mai întâlneşti vreodată pe foştii tovarăşi, mai schimbi o salutare, de unde nu — sănătate bună. Vii acasă şi uzi legumele, pîguleşti omizile din pomi, faci jucării nepoţilor — dacă ai — şi ajuţi nevestei să cureţe cartofii şi să scuture aşternuturile.

Iar când ţi-se face pe dos de nevastă şi de nepoţi, iei bătul şi baţi caldarâmurile pe unde vrei şi cât vrei.

Te mai abaţi şi pe la câte-o caĭenea dacă-ţi dă mâna, mai guşti colea o ţuiculiţă, mai dincolo un şpriţişor — şi ai o singură grijă: să nu întârzii dela masă.

Dar cu popa e aĭtă socoteală, cucoană Zoiţico.

Il scoţi pe el săracu din biserică, dar îl obligi să rămâe mai departe cu rasă şi cu barbă.

Adică tot popă. Dar un fel de popă fără căpătâiu. Ca pe vremea lui Mavrogheni. Atunci cel puţin nu mai era îndatorat — popa cu dar şi fără altar — să poarte anteriu şi potcap.

Şi rămâi tot în mijlocul poporenilor tăi, fiindcă aci ţi-ai făcut veleatul şi ţi-aĭ înjghebat o căsuţă cum a dat Dumnezeu.

Şi-ţi închipui dumneata, cucoană Zoe, cam ce fel de treabă e asta. Stă şi lumea în dubiu dacă să-ţi mai zică părinte ori ba. Că dacă nu te mai vede omul cu pătrafirul de gât, deşi te mai ţii pe picioare, mai ai şi glas, îşĭ închipuie că ţi-a luat legea şi darul nu numai altarul.

Ba câteunul se crede obligat să te compătimească:

— Ce s'a întâmplat, părinţele? Ce-aĭ păţit

de nu-ţi mai auzim ghersul în sfânta biserică?

Şi omul are dreptate. Dracu a mai văzut popă fără biserică?

Doamne iartă-mă, că pomenii pe ucigă-l toaca.

Imi plânge inima în mine, cucoană Zoe, când aud clopotele — balang, balang! — şi eu nu mai am niciun drept la o sfântă biserică...

Nu mă mai aşteaptă dăscălul să începem slujba, nici vreo creştină să-i citesc moliftele de leuzie, nici copiii să le dau sfânta grijanie, nici vreo fiinţă necăjită să-i primesc spovedania şi să-i dau un sfat.

Trăzni-i-ar Dumnezeu p'ăi care fac legi contra sfintelor canoane.

Uite aşa!

E o vorbă mare asta pe care o zic, dar mă ajunge câteodată necazul şi blestem rău de tot.

De, spune şi dumneata dacă n'am dreptate.

Cincizeci şi doi de anişori m'au numit enoriaşii „părintele nostru", ori „popa al nostru". Uite popa. Vine părintele. Iar acuma, la adânci bătrâneţe, să zică: uite

pe moşul ăla care a fost popă la biserica noastră!

Fiindcă omul, până să afle cum a devenit chestia, te judecă după cum te vede. N'ai răposat şi totuşi a venit un ţângău ras, tuns şi frezat — şi ţi-a luat locul. Prin urmare nu mai eşti popă.

Scurt!

Şi chiar după ce află, tot nu e lămurit. Popă la pensie n'a pomenit nici el, nici tat'su, nici bunicu lui bătrâne-său.

Barim nu mă mai cheamă şi pe mine, ăsta care mi-a luat locul, la câte-o înmormântare, la câte-o cununie, ori să-i mai ajut în biserică, la un praznic împărătesc. Mi-ar mai trece năduhul de pe inimă. Ar vedea şi lumea că darul pe care mi l-a dat Dumnezeu prin punerea mâinilor arhiereului, e tot dar. Nu mi l-a luat Ministerul Cultelor.

Dar uite că nu mă bagă în seamă defel. Nu atât din lăcomie cât din mândrie prostească. Cică să ştie enoriaşii că el singur e popă aci şi că eu m'am spălat pe mâini pentru totdeauna.

Poftim!

Acuma, domnul Călinescu se mai duce

şi-şi mai trece vremea pe ici şi pe colo, dar eu unde să mă duc? Că unde-oiu intra tot rău îmi şade. Fie club, fie cafenea, rachierie ori simigerie.

Şi unde m'oiu aşeza — tot rău îmi stă. Nici în Cişmigiu nu pot să casc gura — popă bătrân între guvernante, între oameni fără căpătâiu şi între mueri care-şi aşteaptă amorejii!

Unde intri: uite popa!

Unde te duci: uite popa!

Unde stai şi tu să mai răsufli: uite popa!

Şi lumea are dreptate, cucoană Zoiţico. Popa e popă. Şi ca popă se deosibeşte de alţi oameni. Cu cât o sta mai departe de locurile unde n'are ce căuta, cu atât e mai respectat.

Ş'aşaaa...

Mai oftez, mai blestem legile făcute de oameni care s'au crezut mai luminaţi decât Sfinţii Apostoli, mai trec pe la câte-o rudă, mă mai abat şi pe la câte-un prieten — şi trece vremea.

Trece rău... dar trece.

Că d'aia e vreme: să meargă înainte.

Când mi se face dor de cele sfinte îmi pui epitrahirul de gât şi fac singur vecernii,

obedniţe în loc de leturghii, măi când şi de pe la botezuri, mai şi de-ale înmormântării — ca să-mi treacă năduhul.

Şi iacă îmi mai trece. Mă mai răcoresc.

Nu zici că fac câteodată toată slujba pogribaniei? Mă rog: dela Sfinte Dumnezeule până la Aliluia, şi dela Aliluia de trei ori până la Veşnica Pomenire...

Când îmi fac de uitare şi mă cred chiar cu mortul lângă mine, mai strig şi la dascăl să-mi spue cum îl cheamă şi să pue foc în cădelniţă.

Da de unde dascăl! Mă pomenesc cu fii-mea ori cu preoteasa — şi mă aşez şi eu pe râs.

Auzi dumneata popă scos la pensie!

Ca un civil oarecare!

Fără biserică şi fără fii de spovedanie!...

Veacul Apocalipsului, cucoană Zoe! Veacul Apocalipsului...

Şi cam aci se învârtesc conversaţiile lor. Popa se plânge c'a ajuns la bătrâneţe să fie în ochii poporenilor pe care i-a păstorit o jumătate de secol, „fost popă", se mai plânge şi de nişte junghiuri ale cucoanii preotesei, fără să uite şi junghiurile de care suferă Capitala, Ţara şi Neamul.

Iar cucoana Zoe, vorbeşte de urât şi de singurătate, de cei doi nepoţi care învaţă bine, de măcelari, de brutari, de găini, de corcoduşe, — asociindu-se sincer la toate concluziile pe care le trage Sfinţia-Sa.

Şi nu se plictisesc defel. Părintele e sfătos şi hăzos la vorbă — că nu-ţi se urăşte cu Sfinţia-Sa oricât ar repeta o jalbă sau o anecdotă. Iar madam Călinescu are lipici la râs, aşa cum îi place popii, are vreme de pierdut caşi Sfinţia-Sa, are evlavie pentru feţele bisericeşti şi... face cafea bună.

Şi apoi nici nu se văd prea des. Odată'n săptămână, căci „fostul popă" mai are şi alte cartiere de vizitat.

Astăzi au vorbit pe săturate.

Cucoana Zoe, de necaz că nu mâncase supă şi rasol, n'avea niciun fel de roboată, de altfel nici ce prea roboti, iar părintele nu-şi găsise acasă nici feciorul. nici nora şi nici nepoţelul.

Abia după ce au băut al doilea rând de cafele şi s'au aprins luminile a plecat Sfinţia-Sa, cu regret că nu şi-a văzut copiii şi n'a dat ochi nici cu domnul Călinescu.

Bine se înţelege popa cu vecina feciorului, dar cu bărbatul dumneaei se potriveşte de-o

minune. Se tachinează şi spun la taclale de râde cucoana Zoe să-i ajungă o săptămână.

Păcat însă că se întâlnesc rar de tot. Cam odată la lună.

După plecarea părintelui, madam Călinescu, oricâte nemulţumiri ar roade-o la boşogi, se află în voe bună. Umblă mai sprintenă, glumeşte cu mâţa şi are chiar gust de cântat.

Vizitele Sfinţiei-Sale îi mai desleagă limba şi o compensează cu vârf şi îndesat de indiferenţa dispreţuitoare cu care o tratează nevasta colonelului. Căci nu e cinste puţină să primeşti un preot atât de venerabil, să-ţi laude cafeaua şi să tăifăsuieşti cu el ceasuri şi conace întregi.

XI

Până a nu se îndulci de cafenea şi mai ales de club, Istrate Călinescu se învârtea mai des prin cartierul domniei-sale. Ştia câţi paşi sunt dela el şi până la statuia lui Al. Constantinescu, câţi până la bodega dinspre bulevardul Colonel Mihail Ghica şi câţi până la şcoala de agronomie.

Şi era în curent cu toate schimbările care se făceau. Nu se clădea casă fără să ştie el a cui e, nu se repara vreuna să ia şi dânsul cunoştiinţă, nu se lipea bilet de închiriat fără să-l citească măcar de două, trei ori pe săptămână.

Barem de strada Aviator Stan Mihai, pe care îşi are domiciliul, nu mai vorbim. Dacă l-ar fi întrebat cineva i-ar fi spus ca din carte câte clădiri sunt pe stânga şi câte pe dreapta, câte cu ţiglă şi câte cu tablă, câte cu etaj şi câte fără, ce număr

au loturile virane, câte gropi sunt pe mijlocul străzii şi câte pe trotuare.

Devenise un statistician pasionat. Mai mult: obsedat de numere şi de nume proprii.

Dela o vreme însă, de când a îndrăgit centrul, nu mai e în curent cu progresul — dealtfel foarte rapid — al Parcului Domeniilor. Nu mai circulă decât pe strada Aviator Stan Mihai şi nu prea se mai uită prin cuprinsul altora.

A descoperit omul alte mijloace ca să-şi treacă vremea.

Paşii însă tot şi-i numără. Numai la înapoere căci la ducere e întotdeauna grăbit.

Astăseară a ţinut socoteală până în dreptul casei cu Nr. 26 şi apoi a greşit-o. In alte condiţii s'ar fi înapoiat să ia numărătoarea dela capăt dar acum e grăbit. Vrea să-şi găsească nevasta neadormită şi să-i comunice precum că nu se simte nimic în privinţa unei apropiate schimbări de guvern. Incât, deocamdată, pot să-şi continue traiul după bugetul corijat cu prilejul ultimei retuşări a pensiilor.

Dar cucoana Zoe doarme. A mai stat o vreme după plecarea părintelui, apoi a fiert

ouă, a pus lângă ele câteva ridichi de lună — şi s'a culcat. Auzise pe Domnu Istrate că se schimbă guvernul şi ştia că în astfel de împrejurări dumnealui nu prea mai are somn câteva nopţi.

Călinescu luă cunoştinţă, prin fereastra deschisă, de starea de fapt, şi nu-şi mai deşteptă jumătatea. Ar fi îndrăznit să-i strice somnul ca să-i comunice o altă veste, depildă un foc, un accident, o ciocnîre de trenuri, dar cu de-ale politicei ştia că nu-i face plăcere. Şi decât s'o vadă bosumflată în pat mai bine rabdă el până dimineaţă.

Inghiţi ouăle şi ridichile din picioare — la ce să mai uzeze scaunul şi fundul pantalonilor pentru atâta lucru? — cercetă încuetoarea dela coteţul găinilor, îşi aruncă ochii odată la lună şi odată dealungul Drumului Robilor, oftă fără să-şi explice cauza, apoi merse şi dumnealui la culcare.

Cucoana Zoe s'a vârît până la gât în cuvertură şi doarme fără grijă. Aşa ca o femee care n'are niciun motiv să-şi aştepte bărbatul.

Călinescu o privi cu oarecare ciudă şi avu un moment poftă să tragă pătura de pe ea ca s'o sperie. După ce mai chîbzui puţin

însă renunță. La ce bun să mai despoi pe om? Numai așa ca să faci haz?...

Mai scoase un oftat — acum ghici motivul, — se desbrăcă fără sgomot, își păturî hainele frumos pe scaun, se împăcă încă odată cu ideea că e unchiaș, apoi se abandonă și dumnealui, mort de oboseală, în izbăvitoarele brațe ale lui Morfeu.

— SFARȘIT —

Tip. „FINANȚE ȘI INDUSTRIE"
Societate Anonimă Română
București—Str. Poetul Macedonski, 3
2.14.03 TELEFON 2.14.03

CITIŢI

ULTIMA NOUTATE LITERARĂ

apărută în editura

„NAŢIONALA-CIORNEI"

S. A.

BUCUREŞTI I.

Str. Sfânta Vineri No. 12

JACOB WASSERMANN

A treia existenţă

a lui Joseph Kerkhoven

RETIPĂRIRI:

MIHAIL SADOVEANU
Fraţii Jderi Ed. II

CEZAR PETRESCU
Luceafărul „ II

AXEL MUNTHE
Cartea dela San Michele „ V

AXEL MUNTHE
O carte de demult despre oameni şi animale Ed. II.

PREŢUL LEI 60